

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

*0: EK
*1: 2003-2004
*2: 37
*3: WordXP
*4: 37ste vergadering
*5: Maandag 5 juli 2004
*6: 17.00 uur

Voorzitter: Timmerman-Buck

Tegenwoordig zijn 54 leden, te weten:

Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Van den Berg, Bierman-Beukema toe Water, Broekers-Knol, Van den Broek-Laman Trip, Van Dalen-Schiphorst, Dees, Doek, Van Driel, Dupuis, Essers, Van Gennip, De Graaf, Hamel, Hessing, Van Heukelum, Hoekzema, Holdijk, Jurgens, Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije, Kohnstamm, Kox, Van Leeuwen, Leijnse, Van der Linden, Linthorst, Luijten, Maas-de Brouwer, Meulenbelt, Van Middelkoop, Nap-Borger, Noten, Van den Oosten, Putters, Van Raak, Rabbinge, De Rijk, Rosenthal, Russell, Schouw, Schuurman, Swenker, Sylvester, Terpstra, Timmerman-Buck, Vedder-Wubben, Wagemakers, Werner, Westerveld, Witteman, Witteveen, Woldring en De Wolff,

en de heer Donner, minister van Justitie, de heer De Geus, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de heer Van Hoof, staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

**

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Eigeman, wegens verblijf buitenslands, ook morgen;
Soutendijk-van Appeldoorn en Ketting, wegens ziekte;
Meindertsma, wegens bezigheden elders, ook morgen;
Van Thijn en Slagter-Roukema, wegens bezigheden elders.

**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**. De ingekomen stukken staan op een lijst, die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Aangezien voor het voornemen tot het afsluiten van uitvoeringsverdragen, de verschillende verdragen die ter stilzwijgende goedkeuring zijn voorgelegd en algemene maatregelen van bestuur die zijn

voorgehangen en gedrukt onder de nrs. 23908 (R 1519), nr. 65, 29504, 29579, 29580, 29616, 29618 (R 1759), 29620, 29626, 29627, 29633 (R 1760), 29634 (R 1761) en 29636 de termijn is verstreken, stel ik vast dat wat deze Kamer betreft aan uitdrukkelijke goedkeuring van deze verdragen en algemene maatregelen van bestuur geen behoefte bestaat.

*B

!Hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het voorstel tot Wijziging van het Reglement van Orde van de Eerste Kamer der Staten-Generaal (EK-XVI, B).**

Dit voorstel wordt zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

*B

!Hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Aanpassing van de Auteurswet 1912, de Wet op de naburige rechten en de Databankenwet ter uitvoering van richtlijn nr. 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 22 mei 2001 betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij (PbEG L 167) (Uitvoering richtlijn auteursrecht en naburige rechten in de informatiemaatschappij) (28482);**

- **het wetsvoorstel Aanpassing van de Rijkswet op het Nederlandschap en de Rijkswet van 21 december 2000 tot wijziging van de Rijkswet op het Nederlandschap met betrekking tot de verkrijging, de verlening en het verlies van het Nederlandschap (Stb. 618), mede in verband met de totstandkoming van de Wet conflictenrecht geregistreerd partnerschap (28836);**

- **het wetsvoorstel Regeling van het conflictenrecht met betrekking tot het geregistreerd partnerschap (Wet conflictenrecht geregistreerd partnerschap) (28924);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Arbeidstijdenwet en de Wegenverkeerswet 1994 in verband met de invoering van het digitale controleapparaat (29366);**

- **het wetsvoorstel Voorziening om ter uitvoering van besluiten van instellingen van de Europese Unie regels te kunnen stellen ten aanzien van buitenlandse schepen (Wet buitenlandse schepen) (29394);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet voorkoming verontreiniging door schepen en de Wet op de economische delicten in verband met richtlijn nr. 2000/59/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 27 november 2000**

betreffende havenontvangstvoorzieningen voor scheepsafval en ladingsresiduen (PbEG L 332) (29400)
- het wetsvoorstel Uitvoering van Verordening (EG) nr. 725/2004 van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 31 maart 2004 betreffende de verbetering van de beveiliging van schepen en havenfaciliteiten (PbEU L 129), alsook van andere besluiten van volkenrechtelijke organisaties met betrekking tot de beveiliging van havens (Havenbeveiligingswet) (29468);
- het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet op het primair onderwijs en de Wet op de expertisecentra in verband met het invoeren van het jaarverslag en een nieuwe regeling van informatievoorziening voor het primair en (voortgezet) speciaal onderwijs (29470);**
- het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs in verband met onder meer vereenvoudiging van de bekostigingsbepalingen (29473).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

*B

!Stelselmatige daders!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en de Penitentiaire beginselenwet (plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders) (28980).

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Justitie van harte welkom.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Rosenthal** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Aan het begin van een heel lange sessie voor deze Eerste Kamer kan de VVD-fractie over het wetsvoorstel dat voorligt kort zijn. De stelselmatige daders waarover het gaat in dit wetsvoorstel zijn verantwoordelijk voor 20% van de criminaliteit in ons land. In de grote steden ligt het percentage nog aanzienlijk hoger. Daar blijkt het beleid, gericht op het terugdringen van stelselmatig ouderschap in combinatie met het aanpakken van de criminele hotspots, al behoorlijk wat effect te hebben. Het is dan ook van belang dat dit wetsvoorstel dat beleid verder ondersteunt.

Het is om die reden alleen maar spijtig om te constateren dat de capaciteit om de zeer actieve stelselmatige daders – degenen die het meest frequent delicten plegen – te detineren. Voor 2004-2006 is die capaciteit begroot op slechts 1000 plaatsen, terwijl die groep op zichzelf vier tot vijf keer zo groot is. Uit contacten die ik de laatste weken met een paar mensen uit de politiehoek heb gehad, blijkt dat zij ook dit capaciteitstekort zeer vervelend en irritant vinden.

De schriftelijke behandeling van dit wetsvoorstel stemt de VVD-fractie grotendeels tevreden. Toch resteren er voor de VVD-fractie nog enkele punten. In de eerste plaats hebben wij de minister gevraagd naar de gevolgen voor de sanctiecapaciteit gericht op andere delinquenten. De minister zegt in de memorie van antwoord dat beleid inzake stelselmatige daders erop is gericht om negatieve gevolgen voor andere delinquenten zoveel mogelijk te reduceren. Daarom kan een maatregel tot plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders – ISD – alleen opgelegd worden op vordering van het openbaar ministerie. Het openbaar ministerie, zo zegt de minister, zal zich daarbij uitdrukkelijk rekenschap geven van de beschikbare capaciteit voor deze categorie. Dan zegt de minister: “Is deze capaciteit op enig moment ontoereikend, dan zal een passende onvoorwaardelijke vrijheidsstraf worden gevorderd.” Hij vervolgt: “Er is daarmee geen sprake van bepaalde categorieën veroordeelden bij wie de detentie langer uitgesteld zou dienen te worden vanwege het aantal opgelegde ISD-maatregelen.

Op dit punt enkele vragen. Hoe moeten wij deze redenering van de minister begrijpen vanuit het oogpunt van rechtsgelijkheid? Wat bedoelt de minister in dit verband met een passende onvoorwaardelijke vrijheidsstraf? Gaat het dan om een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf waarin het maximum van twee jaar ISD-plaatsing wordt meegenomen, of moeten wij het anders begrijpen? Hoe zit het dan met het regime waaronder gedetineerden hun onvoorwaardelijke vrijheidsstraf moeten uytienen? De principiële vraag die zich hier voordoet is of een dergelijk regime dan gelijkwaardig is aan het zogeheten ISD-regime, het regime voor de inrichting stelselmatige daders.

Mevrouw de voorzitter. Bij dit punt wil de VVD-fractie een meer algemeen principiële punt aan de minister voorleggen. Het valt ons namelijk op dat ook bij dit wetsvoorstel de strafrechttoepassing van meet af aan te kampen heeft met capaciteitsproblemen. De wetgever voert een strafrechtelijke maatregel landelijk en integraal in, wetende dat de maatregel vanwege een klemmend capaciteitstekort slechts een klein deel van de betreffende delinquenten zal raken. Wij hebben het hierover ook gehad bij de behandeling van het wetsvoorstel Strafrechtelijke opvang verslaafden, dat nauw gelieerd is aan dit wetsvoorstel. Het is nu ook weer aan de orde bij dit wetsvoorstel. De fractie van de VVD legt de minister de volgende redenering voor. Juist in de strafrechtelijke sfeer moet de rechtsgelijkheid als een hoog goed worden beschouwd. Wordt die dan niet aangetast wanneer de formele wet voorziet in vrijheidsberovende maatregelen en wanneer daarbij meteen duidelijk is dat die maatregelen slechts voor een klein deel van de betreffende delinquenten zullen gelden?

Mevrouw de voorzitter. Kort als het is, is dat ons principiële punt bij de plenaire behandeling van dit wetsvoorstel. Een klein punt dat wij de minister nog willen voorleggen betreft het opleggen van plaatsingen in een ISD aan minderjarigen. De minister herhaalt dat dit in beginsel niet zal voorkomen en hij verwijst daarbij naar artikel 77b Sr en de daarin omschreven soort van delicten.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Wij hebben echter begrepen dat artikel 77b niet alleen ziet op de ernst van het begane feit, maar onder meer ook op de persoonlijkheid van de dader en de omstandigheden waaronder een delict is begaan. Wij zouden ook op dit punt graag van de minister verduidelijking hebben.

Voorzitter. Wij wachten met belangstelling de beantwoording door de minister in eerste termijn af.

De heer **Jurgens** (PvdA): Voorzitter. Anders dan de fractie van de vorige spreker is de PvdA-fractie hogelijk verbaasd over de wijze waarop de regering meent te mogen antwoorden, zowel in de memorie van antwoord als in de nadere memorie van antwoord, op de drie principiële problemen die mijn fractie heeft opgeworpen inzake dit wetsvoorstel. Deze principiële problemen gelden blijkbaar niet voor de VVD-fractie.

Ik heb in mijn zestienjarige ervaring als lid van de Staten-Generaal zelden meegemaakt dat een minister van Justitie zo achteloos omspringt met beginselen van de rechtsstaat als dat gebeurt in de beide schriftelijke antwoorden op vragen gesteld vanuit deze Kamer. Wij hadden dat niet verwacht van deze minister, wiens inzet als minister en wiens intellectuele gaven wij -- ondanks verschillen van mening over het beleid -- op zichzelf waarderen.

Waar gaat het om? Allereerst om het feit dat de Wet Strafrechtelijke Opvang Verslaafden, de SOV pas twee jaar van kracht is als proef tot 2006. Deze proef maakt het mogelijk om een strenge maatregel op te leggen aan veelplegers, namelijk twee jaar dwangdetentie bij het plegen van een enkel vermogensdelict van geringe betekenis -- althans in verhouding tot die twee jaar -- zoals winkeldiefstal, autokraak, zakkenrollerij, terwijl de verdachte in de voorafgaande vijf jaar al drie maal voor een soortgelijk delict is veroordeeld en zijn straf heeft uitgezeten!

Mijn fractie stemde eind 2000 in grote meerderheid tegen de SOV. Zij meende in de eerste plaats dat de straf niet in verhouding stond tot het vergrijp en zij verwachtte verder dat dwangbehandeling van verslaafden in de SOV-maatregel niet in staat was bij te dragen aan het doen eindigen van hun gedrag als veelpleger.

De SOV-wet is desondanks aangenomen en nu ruim twee jaar in werking als proef in een deel van het land. Of deze proef geslaagd is, weten we niet. We kunnen dat ook niet weten, want de eerste SOV'ers die de maatregel hebben ondergaan, komen pas in de loop van dit jaar vrij. We kunnen pas in de komende jaren vaststellen of de behandeling inderdaad recidive heeft helpen voorkomen bij betrokkenen. We weten alleen dat de betrokkenen twee jaar van de straat zijn op grond van een klein vermogensdelict. Overigens krijg je van de strafrechter twee jaar wanneer je een geweldsdelict hebt gepleegd.

Voorzitter. Mijn fractie heeft in het verslag te kennen gegeven dat zij -- na een bezoek aan de penitentiaire inrichtingen in Hoogvliet en Utrecht waar de SOV werd toegepast -- onder de indruk was van de wijze waarop het personeel in die inrichtingen pogoede inhoud te

geven aan het programma tot resocialisatie van delinquenten. Dat is zeer positief. Het is ons er dan ook niet om te doen om de geloofwaardigheid van de bestaande SOV-maatregel aan te tasten. Wij wachten daarvoor op de terzake toegezegde evaluatie. Deze kan, zoals gezegd, pas later plaatsvinden.

Het komt ons echter wel in hoge mate onverantwoord voor om deze maatregel via het voorliggende wetsvoorstel thans uit te breiden tot een nieuwe groep veelplegers, namelijk de niet-verslaafden. Het betreft een groep van zeer diverse aard, die volgens de regering circa 20% vormt van het totaal van de groep veelvuldig recidiverende daders.

Hoe kan de regering in redelijkheid voorstellen om een maatregel -- die tot gevolg kan hebben dat mensen voor twee jaar in dwangdetentie worden gehouden -- tot een nieuwe groep uit te breiden, en tevens de bestaande SOV-proef voortaan voor het hele land te doen gelden, als we niet eens weten of de proef is geslaagd voor de groep waarvoor de maatregel op dit moment geldt? We weten dat het gaat om een zware maatregel, twee jaar dwangdetentie, voor een op zichzelf gering vergrijp. We voeren als rechtvaardiging daarvoor vooral op dat deze delinquenten een speciale behandeling krijgen aangeboden om te resocialiseren en recidive te voorkomen. Hoe kunnen we die zware en dure maatregel dan bestendigen en verder uitbreiden, zonder ook maar enigszins te weten of die behandeling helpt? Als de behandeling namelijk niet helpt, is het vasthouden van betrokkene voor twee jaar een disproportionele straf en dus in strijd met een behoorlijke strafrechttoepassing.

Wat antwoordt de regering op deze uiterst redelijke vraag? Zij acht de dwangmaatregel nodig om de veelplegers aan te pakken, ook voor de nieuwe soorten delinquenten die eronder komen te vallen. Waarom vindt de regering dat nodig? Omdat de regering dat nodig vindt. Zij vindt dit blijkbaar nodig, ook al zou blijken dat het niets helpt. De verwachting van de regering is laag gesteld, 10 tot 15% van de veroordeelden moet na de maatregel niet opnieuw recidiveren. De regering wacht de evaluatie niet af, maar gaat gewoon verder.

De snorkende teksten die de regering in beide antwoorden aan de Kamer geeft, proberen dit gebrek aan inhoud toe te dekken. Ik heb in het voorlopige verslag het eerste antwoord geciteerd. Het betreft het antwoord op de vraag waarom de regering doorgaat een strafmaatregel tot een andere groep uit te breiden, als de bestaande proef nog niet is geëvalueerd. Het antwoord van de regering luidt: De beveiliging van de maatschappij vraagt om een effectieve aanpak van stelselmatig daderschap. De voorgestelde maatregel levert daartoe een bijdrage. Voor zover het personen betreft met een specifieke problematiek -- zoals gezegd zullen dit veelal harddrugsverslaafden zijn -- wordt in beginsel een programma aangeboden, tenzij dat in het gegeven geval niet zinvol is. De maatregel is bedoeld voor stelselmatige daders zonder een specifieke problematiek, waarmee het plegen van strafbare feiten samenhangt. Hen wacht in beginsel een sobere tenuitvoerlegging, zoals hiervoor is uiteengezet. Het is buiten iedere twijfel verheven dat ook voor deze categorie van stelselmatige

daders geldt dat de maatregel strekt zowel tot beveiliging van de maatschappij als tot beëindiging van de recidive.

Het zal duidelijk zijn dat de maatregel voor twee jaar strekt tot beveiliging van de maatschappij, maar het is absoluut niet boven elke twijfel verheven dat de maatregel een bijdrage zal zijn tot de beëindiging van de recidive. De regering legt hiervoor geen enkel bewijs op tafel.

Nogmaals, de regering kan dat ook niet doen, omdat de eerste SOV'ers pas dit jaar op straat komen. Het hangt van hun gedrag van al dan niet recidiveren af, of de proef geslaagd is of niet.

Een minister van Justitie die een maatregel van dwangdetentie gedurende twee jaar wil invoeren zonder redelijke aanwijzingen dat de daarbij behorende behandeling althans voor een significant aantal veroordeelden vruchten afwerpt, schendt het beginsel van de rechtsstaat. Waarom? Hij zet mensen voor twee jaar vast, een straf die voor geweldsdelicten wordt opgelegd, op grond van een vergrijp waarvoor normaal nog geen drie maanden staat. De minister haalt in feite de betrokkenen twee jaar van de straat. Dat kan in het belang van de orde en de veiligheid op straat zijn. Om dat te doen moet echter aan behoorlijke voorwaarden zijn voldaan, namelijk het aanbieden van een programma dat recidive zal voorkomen.

Of dat programma dit effect zal hebben, is in het geheel nog niet vastgesteld. De mogelijkheid een maatregel van twee jaar op te leggen, kan uit het oogpunt van de veiligheid van de rechtsstaat gerechtvaardigd zijn, als een significant aantal veroordeelden door die detentie van twee jaar met behandeling niet opnieuw recidiveert. Ik wil die discussie graag met de minister aangaan. Als echter absoluut niet vaststaat dat dit het geval is, dan blijft over dat mensen twee jaar worden vastgezet in het cachot. Dat heet in de tekst van de minister "een sobere detentie". Je kunt mensen dan even goed gewoon in de gevangenis zetten. Je moet ze daarvoor echter een tenlastelegging hebben voorgelegd. Als bovendien voor dit doel geld wordt uitgetrokken dat hard nodig is, onder meer om te zorgen dat meer-personen-op-een-cel op fatsoenlijke wijze wordt doorgevoerd, is het helemaal erg!

Voorzitter. Het voornemen van de minister is ook prematuur omdat met de bestaande strafvorderlijke middelen hetzelfde kan worden bereikt binnen de grenzen van de beginselen van de rechtsstaat, zoals ook de Raad van State uitdrukkelijke constateert op pagina 3 van zijn advies. Het is dus al mogelijk met bestaande wettelijke middelen op een forse wijze op te treden tegen de veelplegers, die inderdaad een grote maatschappelijke overlast veroorzaken. Mijn fractie onderschrijft dat.

Als het inderdaad om veelplegers gaat, dan moet het OM in staat zijn om de vele delicten zodanig in de tenlastelegging op te nemen dat op grond daarvan, mede op grond van recidive, een hoge straf kan worden geëist. Worden aldus tien of vijftien winkeldiefstallen ten laste gelegd -- bij tien delicten is immers pas sprake van een veelpleger -- dan is een straf van twee jaar op grond daarvan mogelijk, eventueel voorwaardelijk, met de voorwaarde van dwangdetentie in een SOV-inrichting. Dat kan al op grond van de huidige wetgeving.

Op deze opmerking van mijn fractie bestaat de minister het om te antwoorden: Dat is wel waar, maar de rechtspraak benut deze mogelijkheid niet. Dat komt enerzijds vanwege een gebrek aan ketenregie -- samenwerking tussen de betrokken instanties -- en anderzijds omdat bij schaarste van middelen de vervolging van deze relatief lichtere criminaliteit het aflegt tegen die van zwaardere delicten.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Voor de fractie van de Partij van de Arbeid is het dus essentieel dat de maatregel wordt opgelegd op basis van één of enkele delicten, en wel binnen de criteria van artikel 38m. De Partij van de Arbeid zou er verder geen moeite mee hebben als steeds een lijst van tien delicten, compleet met processen-verbaal, etc., wordt behandeld bij de tenlastelegging ter zitting.

De heer **Jurgens** (PvdA): Het antwoord daarop is "ja", want het is de bestaande strafvorderlijke mogelijkheid om een veelpleger aan te pakken. Het OM verschijnt voor de rechter met een tenlastelegging met daarin tien delicten die de pleger heeft gepleegd en met de daarbij behorende eis, en dat kan best twee jaar zijn.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Is het niet wenselijker dat juist bij deze groep veelplegers de specifieke maatregel van de strafrechtelijke opvang respectievelijk ISD wordt toegepast vanwege de specifieke problematiek? Om die reden willen wij hen toch juist niet in een regulier gevangenisregime brengen?

De heer **Jurgens** (PvdA): Dan heeft mijn hooggeschatte collega Van de Beeten niet naar mijn geluisterd. In mijn inleiding zei ik reeds dat de straf van twee jaar voorwaardelijk kan worden opgelegd, met de voorwaarde dat men zich onderwerpt aan een dwangdetentie in een SOV-inrichting. Ook het bestaande strafrecht voorziet in de mogelijkheid om te doen wat de minister wil. Ik zal straks betogen dat dit wetsvoorstel een échappatoire is om te voorkomen dat het OM gewoon zijn werk doet.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Is de heer Jurgens het niet met mij eens dat er een verschil bestaat tussen het opleggen van een voorwaardelijke straf, waaraan de veroordeelde zich kan onttrekken door aan de voorwaarden te voldoen en een maatregel waarbij hij gedwongen wordt om het regime van de maatregel te volgen en waaraan hij zich dus niet kan onttrekken?

De heer **Jurgens** (PvdA): Als je in een inrichting voor strafrechtelijke opvang verslaafd wordt geplaatst voor een dwangdetentie gedurende twee jaar, dan wordt het buitengewoon lastig om je daaraan te onttrekken. Je wordt immers gewoon vastgehouden. Dat gebeurt op grond van een normale strafrechtelijke vervolging. Dat kun je trouwens ook zonder voorwaardelijkheid doen. De rechter kan zelfs bepalen dat de straf moet worden uitgezeten in die en die inrichting, in Hoogvliet, in Utrecht of in andere plekken waar met grote toewijding aan deze mensen wordt

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

gewerkt. Het is absoluut niet nodig om deze maatregel in te voeren.

De SOV bestaat en wij accepteren dat, maar eerst moet de proef op de som worden genomen.

Ik ga even door op het punt waar de heer Van de Beeten mij onderbrak. Ik dank hem voor zijn interruptie, want dat gaf mij de gelegenheid nog een aantal dingen te verhelderen.

Ik had gezegd dat de minister op de opmerking van mijn fractie heeft geantwoord dat het wel waar was, maar dat de rechtspraak deze mogelijkheid niet benut. De minister zegt dan: dat komt door een gebrek aan ketenregie en omdat volgens de prioriteiten van het OM zwaardere delicten voorrang hebben op de vervolging van deze minder zware delicten. Hoewel de minister zelf zegt dat er sprake is van een hardnekkig en urgent probleem, zegt hij in feite dat het OM zijn werk niet doet. Voorts zegt de minister dat, als dan een hogere straf wordt geëist tegen veelplegers, rechters niet bereid zijn om zulke hoge straffen aan veelplegers op te leggen. In de stukken die de Kamer heeft ontvangen, zegt de minister dus dat de wetgever een wet heeft gemaakt en dat de rechter weigert de straffen op te leggen die deze wet mogelijk maakt. Werkelijk schandelijk! Het ligt dus volgens de minister ook aan de rechters. Zij willen gewoon niet de straffen opleggen die zij behoren op te leggen.

Eerlijk gezegd, hebben wij juist rechters om van geval tot geval te bekijken of al of niet een hoge straf moet worden opgelegd. Deze algemene stelling vind ik alleen daarom al aanvechtbaar, maar heb ook grote twijfels over het antwoord op de vraag of dat ook waar is. Als dat zo is, dan komt dat omdat het OM er niet in slaagt om inderdaad te doen wat hierboven wordt voorgesteld. Daarvoor is een goede coördinatie nodig binnen het OM, evenals het aanleggen van persoonsdossiers van veelplegers, ook tussen verschillende parketten, en het gezamenlijk voorleggen aan de rechter van een groot aantal zaken met een hoge eis inzake de strafmaat. Dat kan nu reeds. Daar heb ik geen ISD-wet voor nodig. Zo moeilijk moet dat toch niet zijn? De totale groep wordt door de regering geschat op maximaal 6000 personen. 2000 van hen zijn ernstige gevallen. Daar valt met de huidige ICT-techniek toch een dossier van aan te leggen? Als strafvordering al de middelen biedt om veelplegers de straf te geven die hun toekomt -- ik wil daar dus niks aan af doen -- dan gaat het niet aan om de rechters de schuld te geven van het feit dat die straffen niet worden opgelegd.

In plaats daarvan bestaat de regering het om het OM het voortaan gemakkelijk te maken: het OM hoeft alleen aan te tonen dat een verdachte in de laatste vijf jaar driemaal is veroordeeld. De verdachte heeft nota bene zijn straf uitgezeten, waarbij overigens ook de kwestie van het ne bis in idem aan de orde komt. Het OM hoeft alleen maar aan te tonen dat de verdachte het delict in de laatste vijf jaar al drie keer heeft gepleegd en dat er nu weer een zaak aan de rechter wordt voorgelegd. Vervolgens kan dan, voor die enkele vierde kwestie, een dwangdetentie van twee jaar worden opgelegd.

Normaal zou het OM inderdaad eerst tegenover de rechter moeten bewijzen dat het om een veelpleger gaat

door in de tenlastelegging vele zaken voor te dragen en de schuld van de verdachte voor die vele gepleegde daden te doen vaststellen.

Wat de minister dus doet, is de bestaande lakse werkwijze van het OM sanctioneren. Laat de minister er eerst eens voor zorgen dat het OM de koninklijke weg bewandelt. Mocht dit buiten de schuld van het OM niet de gewenste resultaten opleveren, dan kan altijd nog worden gevraagd om een bevoegdheid om een nieuwe soort maatregel op te leggen. Ook dan is het echter van de rechter afhankelijk of hij bereid is, die maatregel op te leggen.

Dit deel van mijn betoog is erop gericht, duidelijk te maken dat er sprake is van een échappatoire, een mogelijkheid om eraan te ontkomen om gewoon je werk te doen: leg die tien delicten voor aan de rechter, maak de rechter duidelijk dat het wegens mogelijke recidive noodzakelijk is om twee jaar gevangenisstraf op te leggen, vraag de rechter te bepalen dat de gevangenisstraf moet worden uitgezeten in een inrichting die poogt een programma aan te bieden en de zaak is klaar. Ik heb dan helemaal geen ISD-wet nodig. Daarop krijg ik van de minister het antwoord dat het nodig is. Ik vind dat geen antwoord en zo denk ik zeker over het antwoord dat de rechtspraak zijn werk niet doet, dat rechters maar hogere straffen moeten opleggen en dat deze maatregel wordt ingevoerd voor het geval zij dat niet doen. Dat staat echt letterlijk in de schriftelijke antwoorden.

Het voorgaande komt in een nog scheller licht te staan als men de procesdossiers van de veelplegers onder ogen krijgt. Daarin worden ad informandum reeksen zaken opgevoerd waaraan de verdachte zich zou hebben bezondigd, en wel zonder dat deze zaken in de tenlastelegging voorkomen. Er is dus een procesdossier. In dat dossier ligt een tenlastelegging. Die stukken moeten aangeven dat de rechter grond heeft om aan te nemen dat de verdachte deze delicten heeft gepleegd. Processenverbaal van andere zaken worden daarbij gevoegd. Die gaan dan over andere delicten, andere winkeldiefstallen, andere tasjesoverrijen, die de betrokkene ook gepleegd zou hebben. Die worden echter niet in de tenlastelegging vermeld. Is dat in overeenstemming met de regels van de rechtsstaat? De minister zegt in zijn schriftelijk antwoord dat het om onomstreden zaken gaat. Dan is het toch geen enkele moeite om dat vervolgens ook in de tenlastelegging op te nemen? Zijn die zaken niet onomstreden en heeft de betrokkene in deze zaak dus niet bekend, dan behoort dat aan de rechter te worden voorgelegd. Als het niet aan de rechter wordt voorgelegd, is het dus geen feit waar de rechter rekening mee kan houden. Ad informandum bijgevoegde zaken over iemand zijn gedrag als veelpleger, moeten dus alleen worden voorgelegd als je die tevens in de tenlastelegging aan de orde stelt. De eerdere straffen die de betrokkene reeds heeft ondergaan, moeten natuurlijk wel worden voorgelegd.

Het is van tweeën een: ofwel die zaken zijn onomstreden en dan kunnen zij zonder problemen opgenomen worden in de tenlastelegging, ofwel de zaken zijn niet onomstreden. Dan horen zij in de tenlastelegging thuis opdat de verdachte zich daartegen kan verdedigen.

De heer **Rosenthal** (VVD): Ik heb uit de stukken begrepen dat wij hierbij spreken over de "door de verdachte bekende feiten" die in de dagvaarding worden opgenomen.

De heer **Jurgens** (PvdA): Precies. Dat staat in de stukken. Uit ervaring weet ik dat er ook meer in staat, dus ook processen-verbaal die geen onomstreden feiten betreffen. In mijn betoog heb ik zojuist gezegd dat de feiten die onomstreden zijn in de tenlastelegging moeten worden opgenomen. Zijn ze niet onomstreden, dan moeten ze ook in de tenlastelegging worden opgenomen, want dan krijgt de verdachte de kans zich daartegen te verweren. Het is een van de twee, maar niet alleen bijvoegen en van de rechter verwachten dat hij daarmee rekening houdt bij het bepalen van de strafmaat.

Voorzitter. De minister bestaat het om deze principiële redenering af te doen met de opmerking dat het opnemen van zaken van de derde categorie in het procesdossier gebruikelijk is. Enig inhoudelijk antwoord op het tweemaal herhaalde betoog van mijn fractie ontbreekt. Het komt mijn fractie voor dat dit geen manier is om met vragen vanuit de Kamer om te gaan. Ik ben niet gewend om zulke krachtige woorden te roepen tegen deze minister, maar ik ben buitengewoon teleurgesteld over beide schriftelijke antwoorden. Wij meenden namelijk niet zomaar wat bedenkingen naar voren te brengen, maar zaken die te maken hebben met de essentie van de rechtsstaat.

Het komt de leden van de PvdA-fractie dan ook voor dat dit wetsvoorstel op grond van bovenstaande argumenten voorbarig is en dat de regering zich door te insisteren op invoering schuldig maakt aan symboolpolitiek. Wij halen hierdoor toch maar lekker die overlast veroorzakende veelplegers van straat, terwijl dat ook kan zonder deze wet. Laten wij eerst eens kijken of de dwangdetentie met behandeling die SOV heet inderdaad vruchten afwerpt. Ik hoop dat dit zo is. Laten wij beoordelen of die vruchten de inzet van mensen en middelen rechtvaardigen. Laten wij intussen het wangedrag van veelplegers bestrijden door effectief gebruik te maken van bestaande middelen in de strafvordering. Laten wij de SOV-proef pas uitbreiden tot een ISD als zij blijkt te slagen. De minister zal begrijpen dat de PvdA-fractie er dan opnieuw naar zal kijken. Ik kan hem echter verzekeren dat wij er heel wat welwillender naar zullen kijken als uit die proef onomstotelijk is komen vast te staan dat een significant aantal veroordeelden door de SOV-maatregel niet meer is teruggevallen in recidive. Dat is wat wij allen wensen.

*N

De heer **Van de Beeten** (CDA): Mevrouw de voorzitter. In mijn in hoofdzaak door collega Soutendijk voorbereide bijdrage zal ik in de eerste plaats ingaan op de noodzaak van dit wetsvoorstel. In de tweede plaats zal ik iets zeggen over de invulling en in de derde plaats iets over de gewenste bredere aanpak. Tot slot zal ik enkele woorden wijden aan de capaciteit.

In de afgelopen jaren is een ernstig probleem ontstaan door personen die misdrijven plegen in een frequentie waar het strafrechtelijk systeem geen passend antwoord op vond. Deze personen zijn wij veelplegers gaan noemen, omdat zij ongelooflijk veel -- minimaal elf en vaak veel meer -- processen-verbaal wegens een misdrijf op hun naam hebben staan. Aan dit veel plegen liggen vaak langdurige en ingrijpende problemen ten grondslag, meestal enige vorm van verslaving. Het gaat hierbij om relatief lichtere vormen van criminaliteit, zoals winkeldiefstal en autokraken, die als afzonderlijk feit ter beoordeling aan de rechter voorgelegd in de regel zelfs geen voorlopige hechtenis en ook geen zware straf rechtvaardigen. Het verschijnsel veroorzaakt wel veel overlast en schade aan individuele burgers en aan de maatschappij in haar geheel.

Het feit dat de stelselmatige dader telkens weer terugkeert op de plaats van het delict en zijn verderfelijke werk kan hervatten, veroorzaakt naast de materiële schade veel emotionele schade en leidt tot een afnemend vertrouwen in de rechtsstaat. Dit alles rechtvaardigt een andere aanpak dan gebruikelijk was. Politie en justitie hebben hun beleid al aangepast. Zaken worden gestapeld aangebracht, uitmondend in hogere straffen. De heer Jurgens sprak daar ook al over. Grote steden hebben vrijwel allemaal een program van aanpak ontwikkeld. Daarbij is in ieder geval aan het licht gekomen dat de eenzijdig strafrechtelijke aanpak te beperkt is en dat de problemen in een bredere context moeten worden geplaatst, met een bredere regie dan alleen die van justitie. Dat heeft er ook al toe geleid dat in sommige gemeenten de weg van de gedwongen opname in de psychiatrische inrichting wordt verkend. Daarbij blijkt dat ook die wegen op problemen stuiten. Ik kom op deze bredere aanpak zo nog terug.

Dit voorstel biedt volgens de toelichting een persoonsgerichte aanpak in plaats van een zaaksgerichte aanpak. Het opent daardoor de mogelijkheid om de veelpleger langer te detineren, waardoor gedragsbeïnvloedende interventies meer kansen krijgen effect te sorteren dan de zaaksgerichte korte vrijheidsstraffen. Dat betekent dat overlastbestrijding alleen onvoldoende rechtvaardiging is voor de maatregel. Er moet ook een reëel uitzicht zijn op resocialisatie. Wij zijn het eens met deze aanpak. Ik ga nog even in op de bijdrage van de heer Jurgens. Als deze maatregel ertoe zou leiden dat men alleen maar twee jaar van de straat wordt gehaald op basis van één in de tenlastelegging vermeld delict dat op de terechtzitting door de rechter zou zijn getoetst, dan zouden wij ook zeggen dat het niet kan. Dan zouden wij zeggen dat het een tenlastelegging van tien of twaalf zaken dient te zijn. Als het de eerste keer één jaar is geworden, dan kan het pas vervolgens twee jaar worden. Het grote verschil tussen die aanpak en wat het wetsvoorstel wil, is de maatregel en het programma om de veelpleger te resocialiseren.

De heer **Jurgens** (PvdA): Hoe weet u dat het zo'n groot verschil is, als wij geen enkel wetenschappelijk of anderszins beargumenteerd bewijs hebben dat de

bestaande behandeling in de SOV inderdaad tot deze resultaten leidt? Wij vallen de bestaande SOV-maatregel niet aan. Wij zeggen alleen dat die maatregel niet uitgebreid moet worden totdat bewezen is dat die helpt. U doet alsof het helpt, maar dat weten wij niet.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Dat weten wij op dit moment niet voldoende. Dat ben ik met u eens. Als wij deze mensen echter twee jaar in een regulier gevangenisregime opsluiten, dan weten wij zeker dat het niet tot resultaat leidt. Dan brengen wij ze in een regulier regime zonder de aanpak zoals nu voorzien bij de SOV, met drie fasen en resocialisatiemogelijkheden. Dan gaan ze gewoon de gevangenis in op dag één en dan komen ze er na 24 maanden uit zonder dat er verder iets gebeurd is. Er wordt alleen maar tegen de reclassering gezegd dat de klant er weer is.

De heer **Jurgens** (PvdA): Als wij over twee jaar de SOV analyseren en evalueren, dan kan best blijken dat er geen enkele terugval in recidive is. Dan hebben wij intussen enige honderden mensen voor twee jaar in een sobere detentie geplaatst op grond van een enkel vermogensdelict. Kunt u dat rechtvaardigen?

De heer **Van de Beeten** (CDA): Nee, ik heb ook al gezegd dat wij dat niet willen. Voor ons is het programma essentieel. Ik zal daar zo nog even over spreken. Het programma moet onderdeel uitmaken van de ISD-maatregel.

De heer **Jurgens** (PvdA): Dat zou voor u aanleiding moeten zijn om vooralsnog niet voor deze uitbreiding van de wet te stemmen. Dat kunt u pas als het bewijs is geleverd dat die behandeling helpt.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Voor ons is de evaluatie bij het wetsvoorstel SOV belangrijk, maar dat is niet de doorslaggevende reden om hiervoor te zijn. Wij hebben voldoende vertrouwen in de aanpak van de SOV en daarmee ook voldoende vertrouwen in de aanpak van dit wetsvoorstel dat het uitbreidt. Die evaluatie is zeker noodzakelijk, maar het is geen voorwaarde om voor dit wetsvoorstel te kunnen stemmen.

Mevrouw **De Wolff** (GroenLinks): U zult ook in de memorie van antwoord hebben gelezen over het percentage van 10 à 15, de schatting van de minister van de slaagkans van de maatregel. U zegt dat u er niet voor bent om mensen twee jaar van de straat te houden en dat als vergroting van de veiligheid aan te merken. Het moet een meerwaarde hebben en die meerwaarde is door de minister geprognosticeerd op 10 à 15% van de populatie. Wat vindt de CDA-fractie van dit percentage?

De heer **Van de Beeten** (CDA): Ik heb het niet zo opgevat dat dit het maximale resultaat zal zijn. Ik heb het zo opgevat dat dit het streven van de minister is. Het percentage is overigens niet nieuw, want het kwam ook al voor in het voorstel met betrekking tot de SOV.

De heer **Jurgens** (PvdA): Stel dat het percentage nul blijkt te zijn?

De heer **Van de Beeten** (CDA): Misschien kan ik eerst even het antwoord op de vraag van mevrouw De Wolff afmaken. Het is straks van belang om in het kader van de evaluatie te zien waarom het beperkt is gebleven tot 15 à 20%: Dan is het interessant om te weten waarom die andere mensen niet geholpen zijn geweest met deze maatregel. Het is natuurlijk helemaal niet uit te sluiten dat een aantal mensen simpelweg weigert om aan het programma mee te doen. Dat zien wij nu ook al bij de SOV. Ik vind dat die weigeraars niet mogen worden meegeteld bij het beantwoorden van de vraag of de maatregel succesvol is geweest. Het hangt sterk af van de evaluatie. Zelfs als aangenomen moet worden dat permanent 15 of 20% van de populatie daadwerkelijk met succes het programma doorloopt en daarna niet in recidive vervalt, dan vind ik het nog een zodanige winst dat je hooguit de vraag kunt stellen of de criteria misschien te ruim zijn. Vooral nog vind ik dat daar geen aanleiding voor is.

De heer **Jurgens** (PvdA): U gaat er voortdurend van uit dat wij spreken over de nu wettelijk geldende SOV-maatregel. Die is niet aan de orde. De proef daarmee moet gewoon doorgaan, ook volgens ons. Wij hebben het nu over een maatregel met vergaande consequenties, namelijk twee jaar dwangdetentie, die wordt uitgebreid tot een nieuwe categorie zonder dat wij de zekerheid hebben dat er een kans van slagen is. De voorwaarde dat die behandeling een kans van slagen heeft, stelt u zelf ook. Is het dan niet onverantwoord om tot die uitbreiding over te gaan?

De heer **Van de Beeten** (CDA): De heer Jurgens geeft mijn woorden niet helemaal juist weer. Essentieel is dat er een programma is dat kan worden doorlopen door degene die eenmaal gedetineerd zijnde, de wil blijkt te hebben dat te doen. Essentieel is niet of het programma succes zal hebben, want dat weten wij op dit moment niet. Wat het totale programma van de SOV betreft, zullen wij inderdaad de evaluatie moeten afwachten.

Het rechtstatelijke punt voor mij zit erin dat wij op de verkeerde weg zouden zijn, indien wij deze maatregel zouden opleggen als een soort verkapte gevangenisstraf door het programma helemaal niet serieus aan te bieden en de mensen er als het ware toe te bewegen er maar niet voor te kiezen respectievelijk maar tegen te werken. Wij zouden dan met een tenlastelegging van één zaak, beoordeeld door de rechter, de facto twee jaar gevangenisstraf opleggen. Dat mag natuurlijk niet gebeuren.

De heer **Jurgens** (PvdA): Soms helpt een redenatie ad absurdum. Stel, wij ontwerpen voor veelplegende belastingfraudeurs een maatregel waarbij zij in een inrichting terecht komen waarin hen wordt afgeleerd om voortdurend met hun belastingpapieren te knoeien. Echter, wij niet weten of het wel helpt, want het zijn veelplegers

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

met een dwangneurotische neiging om de overheid te bedonderen. Toch zetten wij die mensen alvast vast met die behandeling ook al weten wij helemaal niets over de resultaten ervan. Als het om deze groep personen ging, zou de wereld te klein zijn, maar omdat het gaat om veelplegers die zware overlast op straat veroorzaken door winkeldiefstallen te plegen, mag zo'n groep personen ineens voor twee jaar in de gevangenis worden gezet, mits men een programma krijgt aangeboden, ook al weten wij helemaal niet of dat programma helpt. Ik heb nog nooit zoiets gekd gehoord.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Als wij 6000 veelplegende belastingfraudeurs hadden ...

De heer **Jurgens** (PvdA): De schattingen van de FIOD liggen ver daarboven.

De heer **Van de Beeten** (CDA): ... op de door de heer Jurgens bedoelde wijze, dan zouden wij die maatregel serieus moeten overwegen. Het punt is juist dat wij het verschijnsel van veelplegers waarop dit wetsvoorstel ziet bij deze categorie niet op die wijze kennen in termen van verslaving, psychiatrische problematiek et cetera. Daarbij is het kwaad als kwaad aan de orde. Daarover kunnen wij met deze minister boeiende discussies hebben.

De heer **Jurgens** (PvdA): Bij die mensen is sprake van gokverslaving.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Wij hebben het bij de SOV al over alcoholverslaving gehad. Als geheelonthouder kan ik gemakkelijk zeggen dat wij alcoholverslaafden wat mij betreft zeker onder de werking van dit wetsvoorstel kunnen brengen als dat maatschappelijk gezien wenselijk en nuttig blijkt te zijn.

Ik zei al dat wij het eens zijn met de aanpak die voorligt. Wij vinden het juist dat de minister komt met een veralgemenisering van de strafrechtelijke opvang voor verslaafden, zoals wij die als wettelijk experiment sinds een paar jaar kennen. Het experimentele karakter vormt hiervoor naar het oordeel van de CDA-fractie geen belemmering. Het verruimen van het criterium "harddrugsverslaafden" naar alle stelselmatige daders ongeacht hun verslaving en zelfs zonder verslaving, achten wij noodzakelijk om te komen tot een effectieve aanpak van het veelplegersprobleem.

Ik kom nu bij de invulling van de maatregel. Mijn fractie hecht sterk aan de detentiefasering en de programmatische invulling van de maatregel. Dat is ook het kenmerk van de SOV. Het markeert, zoals ik al zei, ons inziens het onderscheid tussen de maatregel en de gewone gevangenisstraf. Het is ook een vereiste om daadwerkelijk invulling te geven aan de doelstellingen van de maatregel, namelijk de aanpak van de verslavingsproblematiek of de andere specifieke problematiek of de recidivebestrijding door middel van resocialisatie. Het programma is naar onze waarneming ook de brug waarover de SOV zijn erkenning en toepassing tot nu toe, met name bij de rechterlijke macht, heeft gevonden. Deze winst moet niet

verloren gaan bij invoering van de ISD-maatregel. Ik zeg hiermee overigens niets nieuws, want mijn partijgenoot Jager heeft in de Tweede Kamer ook al aangegeven dat men er vanuit gaat dat in alle gevallen een programma wordt aangeboden, misschien moet ik zeggen: of althans voor handen is. Tegen de achtergrond van het debat in de Tweede Kamer kan ik de uiteenzetting in de nadere memorie van antwoord dat "anders dan bij de SOV, waarbij standaard een programma wordt aangeboden, de tenuitvoerlegging van de ISD op tweeërlei wijze plaatsvindt: een ISD zonder programma en een ISD met programma." niet helemaal volgen. In bepaalde gevallen is de SOV namelijk ook een maatregel zonder programma, dus een sobere variant. Immers, de SOV begint met een gesloten oriëntatie- en motivatieprogramma van zes tot negen maanden. Als in deze fase het mislukken van het programma is te wijten aan de betrokkene zelf, dan is dat geen reden om de maatregel vroegtijdig te beëindigen en wordt betrokkene gedegradeerd tot de categorie programmaweigeraars. Die krijgen een standaardregiem en zitten in principe twee jaar "gesloten" met als enige winst een regelmatig leven met een helder dagritme. Als de minister dit bedoelt met ISD "sober regiem", dan hebben wij het over hetzelfde.

De heer **Jurgens** (PvdA): Je wilt het programma niet volgen, wat je goed recht is. Als gevolg daarvan zit je twee jaar vast in dwangdetentie wegens het plegen van een winkeldiefstal. De heer Van de Beeten is zich dat bewust? Als ik zeg dat het geen zin heeft om op mij programma's los te laten en dat ik weiger eraan mee te doen, dan zit ik vervolgens gedurende twee jaar in een sobere detentie wegens het plegen van één enkele winkeldiefstal. Dat is toch buiten elke proportie?

De heer **Van de Beeten** (CDA): Ik kom er nog op terug waarom het onder omstandigheden niet zo zal uitpakken.

Uit de jurisprudentie op het terrein van de strafrechtelijke opvang van verslaafden tot nu toe, onder andere het arrest van de Hoge Raad van 17 december 2002, blijkt dat gebrek aan motivatie bij de aanvang van de maatregelen geen reden is om de maatregel niet op te leggen, omdat op niet-willen niet een premie moet worden gezet. Dat vereist wel dat er een deskundige aanpak is waardoor de afwezigheid van motivatie geen statisch gegeven behoeft te zijn. Wel wordt in de opstelling van de verdachte door de rechter aanleiding gevonden om te bepalen dat de officier van justitie in het geval van onwilligheid binnen zes maanden moet berichten over de wenselijkheid of noodzakelijkheid van de voortzetting van de maatregel. Dan komt de vraag of het wel voortgezet moet worden uiteraard weer terug, mijnheer Jurgens. Geen programma kan dus tot verkorting van de maatregel leiden, want als er geen programma is, is de maatregel niet langer te rechtvaardigen. Die toets aan de doelstellingen vindt plaats bij de SOV. Dat zal in de ISD niet anders zijn, zeker nu de motie die mijn naam draagt is geïmplementeerd in een verbeterde tussentijdse toetsingsmogelijkheid.

Vroegtijdig afbreken is in principe niet aan de orde als het niet-deelnemen aan het programma is te wijten

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

aan de betrokkene (niet-willen). Dat ligt anders als aan het niet-deelnemen een psychiatrische problematiek ten grondslag ligt, want dan is het niet-kunnen, zoals onder andere aan de orde is in het arrest van het hof van Arnhem van 21 juni 2003. Het ligt ook anders indien er geruime tijd (dertien maanden na oplegging van de maatregel) nog steeds geen behandel mogelijkheden zijn gevonden, zoals in het geval van het vonnis van de rechtbank van Den Bosch van 12 december 2003. Ik zeg erbij dat ik het uitermate kwalijk vind als er dertien maanden lang überhaupt geen programma voorhanden is in een SOV-inrichting. Ik ben benieuwd wat de minister ervan zegt. Deze uitspraken zijn in lijn met wat de minister bij de behandeling van het wetsvoorstel SOV in deze Kamer heeft gezegd, namelijk dat in de eerste fase van de SOV veel zal worden geïnvesteerd in het op gang brengen van het motiveringsproces. Actieve deelname aan het programma zal voortdurend worden gestimuleerd.

Ik erken dat de veralgemenisering wel aanpassing vergt van de programmatische invulling van de maatregel. Niet-(harddrugs)verslaafden hebben een andere aanpak nodig dan harddrugsverslaafden. Zeker de eerste zes tot negen maanden, de afkickfase, zullen bij de niet-verslaafden er anders uit komen te zien, maar dan nog is het zinvol de ISD het oriëntatie- en motiveringsprogramma te laten behouden. Tegen deze achtergrond stellen wij de vraag naar de betekenis van de passage over een ISD met en één zonder programma. Aanvullend is de vraag: zijn er al programma's en trajectbegeleiders beschikbaar voor de niet-verslaafden?

Ik kom nu te spreken over het punt van de bredere aanpak. Ik constateerde al dat psychiatrische problematiek (het niet-kunnen) aanleiding kan vormen om de maatregel te beëindigen. De vraag is of met het wegvallen van het verplichte advies van gedragsdeskundigen die problematiek wel tijdig zal worden gesignaleerd. Wij gaan daar wel van uit. De vraag is ook wat er gebeurt als blijkt dat psychiatrische problematiek in de vorm van gedragsstoornissen of verstandelijke stoornissen eraan in de weg staat dat een programma wordt doorlopen en een sober regiem ook niet verantwoord is. Terug op straat betekent weer overlast, betekent weer geen persoonsgerichte aanpak. Dat moet eigenlijk niet gebeuren, maar vasthouden in de ISD, al of niet in het sober regiem, kan niet en verstoort bovendien het programma van de wel gemotiveerden. Ook de Raad voor de Strafrechtstoepassing signaleert dit probleem en stelt dat aldus de overlast van buiten naar binnen de muren wordt gehaald.

Ik kom hiermee op het punt van de interdepartementale benadering waarover ik morgen ook zal spreken bij het meerpersoonsgebruik. De problemen zijn immers grensoverschrijdend: forensische psychiatrie, reguliere psychiatrie, gemeentelijke overlastbestrijding. Nu fungeert justitie daarvoor als eindstation; het strafrecht dus als afvalputje van de samenleving. In het verlengde hiervan ligt de problematiek van de eindfase van de ISD-maatregel. In de SOV is dit de open fase. De reïntegratie in de maatschappij waar begeleid of beschermd dan wel zelfstandig wonen moet worden gerealiseerd, werk

(vrijwillig of betaald) moet worden aangeboden en regelmaat moet terugkeren in een tot voor de maatregel onregelmatig leven, opdat men niet weer recidiveert. Dit is een gemeentelijke verantwoordelijkheid. De SOV komt langzaamaan in de fase dat er zicht ontstaat op de invulling van dit onderdeel. Is er werk? Zijn er voldoende trajectbegeleiders? Kortom, hoe is het momenteel gesteld met die overgang van justitieel beleid naar gemeentelijk beleid?

De duur van de maatregel is uiterst flexibel en kan variëren van één dag tot maximaal twee jaren. Tot nu toe blijkt dat de maximale duur van twee jaar in de praktijk ook regelmatig wordt opgelegd. De reden is dat die duur in de SOV-uitvoering is gekoppeld aan de programmatische invulling. In drie fasen van telkens zes tot negen maanden wordt toegewerkt naar een terugkeer in de maatschappij. Als door de veralgemenisering het zicht op het programma en daarmee de noodzakelijke duur van de maatregel verdwijnt, is het gevaar groot dat ook de termijn die wordt opgelegd, zal verminderen. Dit heeft natuurlijk weer consequenties voor het vervolgtraject.

De minister heeft in de nota naar aanleiding van het verslag inzage verstrekt in de geplande celcapaciteit. Voor 2004 zijn in totaal 272 plaatsen beschikbaar waarvan 152 regulier, dat wil zeggen met enige vorm van reïntegratieprogramma en 74 sober, dat wil zeggen zonder zo'n programma. Deze capaciteit is bestemd voor de vier grote steden en moet uitgroeien tot 1.000 plaatsen in 2007 waarvan dan 434 plaatsen met programma, 440 sober, dus zonder programma en 126 extramuraal voor de 19 grote steden. Kan de minister die verhouding regulier-sober onderbouwen?

Ik wil hier nog de vraag aan toevoegen hoe wij de beheersing en de planning van de capaciteit moeten zien in relatie tot het optreden van de officier van justitie. De officier van justitie heeft de verantwoordelijkheid om de maatregel te vorderen bij de behandeling van de zaak ter terechtzitting. Hij moet op het moment van de beoordeling weten of er een programma is als een betrokkene wordt geplaatst in een inrichting voor stelselmatige daders. Heeft de officier van justitie daar steeds inzicht in? Hoe moet ik mij dit voorstellen in de relatie tussen regulier en sober? Ik kan mij voorstellen dat op een gegeven ogenblik op basis van ervaringsgegevens aangenomen wordt dat een bepaald percentage gedetineerden weigert aan een programma mee te doen. Dan is er dus een programma beschikbaar voor diegenen die niet zullen weigeren. Dit vraagt om statistiek en om aannames over de beschikbaarheid van programma's in relatie tot het gedrag van de gedetineerden die binnenkomen. Zou er in feite een structurele overcapaciteit in het programma-aanbod moeten zijn om te vermijden dat mensen die wel willen, niet aan een programma kunnen deelnemen en daarom in een sober regiem worden ondergebracht?

Over programma's en begeleiders is de informatie bij dit wetsvoorstel minder specifiek. Nu de ISD halverwege het wettelijke SOV-experiment wordt ingevoerd en als het ware meelift in het experiment, kunnen wij ermee leven dat er nog niets wettelijk wordt geregeld voor de detentiefasering en voor de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

programmatische invulling. Wij vinden het echter wenselijk dat er te zijner tijd een wettelijk kader komt voor deze punten nadat de nodige ervaringen zijn opgedaan en de contouren van de maatregel zijn uitgekristalliseerd. Wij achten het daarom wenselijk dat beide varianten in de al voorziene evaluatie worden betrokken. Wil de minister dit toezeggen?

Ik wacht het antwoord van de minister met belangstelling af.

*N

Mevrouw **De Wolff** (GroenLinks): Voorzitter. Bij de behandeling van het wetsvoorstel SOV heb ik indertijd gezegd dat ik die maatregel disproportioneel achtte en niet aanvaardbaar, tenzij de maatregel echt effectief zou zijn. Ik had daar toen grote twijfels over die niet het minst werden gevoeld door de toenmalige minister die met een percentage van 10 tot 15 aangaf wat de prognose was van de slagingskans van de SOV. Ik heb toen gezegd dat ik dit een onaanvaardbaar laag percentage vind om zo'n drastische maatregel te nemen, zelfs bij wijze van experiment.

Toen het Parool onlangs berichtte dat menige ex-SOV'er na in vrijheidstelling onmiddellijk naar de dealer loopt om opnieuw te gaan scoren, was de minister er als de kippen bij om dit bericht te weerspreken. Toch beschikken wij nog steeds niet over een evaluatie van de SOV. Ik ga er overigens wel van uit dat wij die binnen afzienbare tijd van ongeveer één jaar zouden moeten kunnen krijgen. De berichten spreken elkaar dus tegen en ik denk dat de waarheid ongeveer in het midden ligt of dat wij überhaupt nog weinig zinnigs kunnen zeggen over de SOV.

De crux van een experiment is dat je proefondervindelijk kunt vaststellen of je op de goede weg bent, maar wij weten nog te weinig van de SOV om de volgende, opnieuw drastische stap naar uitbreiding te zetten. Bovendien zijn de bestaande strafvorderlijke middelen nog te weinig beproefd om te constateren dat de huidige mogelijkheden tekort schieten en dat een verdergaande aanpak voor de bestrijding van de overlast van veelplegers nodig is.

Ongeveer een half jaar geleden werd er met veel bombarie in Utrecht een ketenkalender geïntroduceerd. Ik dacht daarop: als die veelplegers nu zo'n groot maatschappelijk probleem zijn, waarom hadden wij dan niet eerder een ketenkalender in steden als Utrecht. Ook andere informatiesystemen in grote steden lijken nog in de kinderschoenen te staan. In ieder geval zijn de ervaringen met het stapelen van zaken en het gevoegd behandelen bij de politierechter of de meervoudige kamer zeker nog niet goed meetbaar. Het kabinet zegt nu slechts: rechters straffen te mild. Is het wel eens nieuwsgierig geweest naar de vraag waarom rechters zo mild straffen, als dat al waar is? Zijn die rechters zo wereldvreemd of hebben zij misschien goede redenen om te twijfelen aan het nut van langdurige detentie?

Ook nu weer, zo zegt de regering, is de maatregel geslaagd als de recidivekans bij 10 tot 15% van de

doelgroep wordt weggenomen. Ik vind dit zo weinig dat dit grenst aan het absurde. Bovendien: hoe hoog zou eigenlijk het percentage zijn bij een beleid van het stapelen van zaken en het langs de orthodoxe strafvorderlijke wijze berechten van zaken? Stel dat een strafrechter anderhalf tot twee jaar detentie oplegt voor tien tot vijftien zaken. Zou de recidive na ommekeer van die detentie ook niet lager uitpakken? Zo ja, hoeveel dan? Kan daar een prognose van worden gegeven? Is dit percentage vergelijkbaar met het succespercentage dat de regering voor deze maatregel raamt? Sterker nog, hoe hoog zou het percentage zijn als je niets doet? Ik maak mij sterk dat op jaarbasis wel 8% van de veelplegers aan een vriendinnetje komt en zoals wij allen weten is dit het meest probate middel tegen recidive. Met andere woorden: ik vind het percentage van 10 tot 15 werkelijk absurd laag, in ieder geval veel te laag om zo'n drastische en ook zo kostbare maatregel te nemen.

Wat is de prognose voor die 85 of 90% op wie deze maatregel weinig of geen vat zal hebben? Zij komen na twee jaar detentie op straat. Wat hebben zij dan? Voorziet de maatregel in werk, in huisvesting, in een sociale structuur waarin de ex-gedetineerden kunnen functioneren? Ik lees dit allemaal niet in het wetsvoorstel en ook niet in de toelichting daarop. Overigens spreekt de heer Jurgens steeds over dwangdetentie, maar dat lijkt mij een pleonasme. Het klinkt in ieder geval nog erger. Welke werkgever zit te wachten op iemand die twee jaar van zijn leven in detentie heeft doorgebracht? Een paar maanden kun je in een curriculum vitae nog wel verdoezelen, maar twee jaar lijkt mij erg moeilijk.

Met andere woorden: ik ben ook benieuwd naar die andere gedetineerden die weer terug in de maatschappij komen en op wie het programma geen vat heeft gehad.

Mevrouw de voorzitter. De maatregel zou net als de SOV acceptabel kunnen zijn als de minister mijn fractie ervan zou kunnen overtuigen dat er werkelijk een verbetering in de problematiek optreedt. Die overtuiging heb ik tot dusver niet gekregen. De minister zal betere argumenten moeten gebruiken om mijn fractie zover te krijgen dat zij voor dit wetsvoorstel stemt.

*N

De heer **Kohnstamm** (D66): Mevrouw de voorzitter. Zoals gebruikelijk heb ik ter voorbereiding van dit debat intensief kennisgenomen van de stukken die zijn gewisseld, maar uiteraard ook van het debat dat in de Tweede Kamer heeft plaatsgevonden, omdat hier de vraag aan de orde is of "ze" daar dingen hebben laten liggen die wij hier moeten oppakken. Bij lezing van het verslag van het mondelinge deel van het debat over dit wetsvoorstel in de Tweede Kamer ben ik wat langer blijven hangen bij twee inbrengen in het bijzonder, namelijk die van de woordvoerders van de Partij van de Arbeid en van de ChristenUnie.

De heer Wolfsen van de PvdA-fractie betrok tijdens het wetgevingsoverleg over dit wetsvoorstel op 1 december 2003 een zeker voor een lid van de oppositie even ongebruikelijke als opvallende stelling. Hij zei namelijk:

“Op de keper beschouwd is het wetsvoorstel volstrekt overbodig, want de recidiverende en bedreigende winkeldieven en straatrovertjes kunnen nu al straffen krijgen van twaalf tot zestien jaar, dus veel meer dan met deze maatregelen. Ook voor kale mishandeling kan een straf tot drie jaar worden opgelegd. In deze zin is het veelal meer een strafbeperkende dan een strafuitbreidende maatregel. Toch zullen wij voor stemmen, omdat wij het beleid van de minister krachtig willen steunen. Wij willen iedere schijn voorkomen dat wij de minister zouden willen hinderen bij een krachtdadige aanpak van veelplegers.”

In mijn woorden: bij dit wetsontwerp is sprake van symboolwetgeving. In de stukken spreekt de minister overigens over de noodzaak tot het afgeven van een signaal. Maar de PvdA-fractie in de Tweede Kamer steunde desalniettemin de minister om politieke redenen, ook nu hij in zijn strijd tegen het fenomeen van de stelselmatige dader heeft besloten dat hij daarbij de hulp van symboolwetgeving nodig heeft. Terzijde zij opgemerkt dat ik even dacht, toen ik bij de herlezing van de stukken over het debat tot mijn spijt moest vaststellen dat de fractie van D66 daaraan niet had meegedaan, dat je eigenlijk geen regeringsfracties meer nodig hebt voor de totstandkoming van deze wetgeving. Dat was een zekere opluchting.

Is er inderdaad sprake van symboolwetgeving? De minister ontkent dat in alle toonsoorten. Stelselmatige daders staan soms sneller weer op straat dan dat zijn of haar slachtoffer -- ik haal de memorie van toelichting aan -- klaar is met de aangifte. Dat is een frustrerende ervaring, aldus de minister. Voor zover na enige tijd een veroordeling volgt, is deze in tijd gemeten veelal zo gering dat van een gerichte poging om de dader te helpen om zijn leven te beteren geen sprake kan zijn. Rechters benutten de mogelijkheden die de strafwetgeving biedt, onvoldoende met als gevolg dat de beoogde langere opsluiting van stelselmatige daders middels het voorliggende wetsvoorstel gerealiseerd moet worden. Of anders gezegd: rechters zijn te zaakgericht en vinden dat je voor een relatief gering vergrijp niet langere tijd achter de tralies moet kunnen verdwijnen. Dat zo zijnde rest ons kennelijk geen andere mogelijkheid dan het geven van een krachtig en hopelijk tot navolging aanleiding gevend signaal door het introduceren van een meer op de persoon gerichte maatregel, waardoor de dader die zich repeterend aan relatief geringe strafrechtelijke vergrijpen schuldig maakt, gedurende twee jaar opgesloten kan worden. Van de straat en als het even kan in handen van in op reclassering gerichte professionals, aldus, vrij weergegeven, de redenering van de minister.

De hamvraag blijft: waarom benut de rechtspraktijk de mogelijkheid tot het opleggen van een langere straf in het geval van stelselmatige daders niet of onvoldoende? Ik wil de minister in dit verband een reportage voorhouden, afgedrukt in Recherche Magazine van mei 2004. In deze rapportage wordt vrij uitvoerig verslag gedaan van de Utrechtse aanpak van veelplegers en in het bijzonder van een vergadering waarin onder andere een parketsecretaris van het arrondissement Utrecht, een districtsofficier van justitie, een rechercheur en iemand van de reclassering zogenaamd casusoverleg voeren in het

justitie-in-de-buurt gebouw aan de Livingstonelaan in Utrecht.

Ik citeer de rapportage. De ketenkalender van een vijfentwintigjarige veelpleger leert dat er nog vijf zaken tegen hem openstaan. Vroeger werden deze zaken apart afgedaan door het openbaar ministerie. Dat doen wij dus nu niet meer. Deze zaken brengt het openbaar ministerie nu als één grote zaak voor. Uiteindelijk is iedereen het erover eens dat voor de desbetreffende veelpleger de mogelijkheden om hem op het rechte pad te houden zijn uitgeput. Niets heeft gewerkt. Voor V. betekent dat twee jaar zitten. Afgesproken wordt om deze strafeis aan de rechter voor te stellen. Einde citaat.

Mijn fractie kan zich niet aan de indruk onttrekken dat het waar is dat de huidige mogelijkheden van het strafrecht in het bijzonder door het openbaar ministerie onvoldoende worden benut. Als dat wel het geval zou zijn geweest, zou het voorliggende wetsvoorstel niet of aanzienlijk minder nodig zijn geweest. Als dat zo is, is het verwijt van overbodige wetgeving of symboolwetgeving, of misschien nog beter, signaalwetgeving terecht gemaakt.

De andere inbreng waarover ik wat langer heb gepiekerd, was die van de heer Rouvoet van de ChristenUnie. In de zes redenen waarom hij dit voorstel een raar voorstel noemt, speelt een springend punt, waarin mijn fractie hem graag volgt. Dat gebeurt overigens wel vaker als de heer Rouvoet spreekt over strafrechttheoretische aangelegenheden. Wat kort door de bocht weergegeven: als hetgeen wordt voorgesteld, niet alleen in formele maar ook in materiële zin een strafrechtelijke maatregel beoogd te zijn, dan dient aan de ten gevolge van het wetsvoorstel daartoe veroordeelde dader altijd een programma gericht op het voorkomen van recidive en het bestrijden van de onderliggende verslavingsproblemen te worden aangeboden.

Indien op voorhand, zoals bijvoorbeeld in het zo-even genoemde Utrechtse voorbeeld, vaststaat dat de mogelijkheden om de betrokkene op het rechte pad te houden of op het rechte pad te krijgen zijn uitgeput, kan geen sprake meer zijn van een maatregel op basis van de voorliggende wetsbepalingen. Dan is er sprake van een verkapte straf, zeg van een ordinaire vrijheidsstraf. Daar is op zichzelf bij stelselmatige daders niets op tegen, maar dan wel via de Koninklijke weg, zoals collega Jurgens bepleit en niet via een omweg.

Zeker, in sommige gevallen staat niet op voorhand vast dat er sprake is van een onverbetereerbare veelpleger en dan is de voorgestelde strafrechtelijke maatregel met een aanbod om een programma te volgen, denkbaar en wenselijk. Maar als om het zo te formuleren de opzet van het openbaar ministerie en de rechter slechts gericht zijn op het van de straat houden van de dader gedurende twee lange jaren, dan dient hij gewoon daartoe veroordeeld te worden als straf en niet als maatregel. De minister heeft zich over dit punt niet steeds even helder uitgedrukt. Reden waarom mijn fractie het op prijs zou stellen indien hij dat hier alsnog zou willen doen.

Mijn fractie heeft het eerdere voorstel dat leidde tot de strafrechtelijke opvang van verslaafden, gesteund

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

om redenen die ik nu om der tijds wille niet ga herhalen. Ik meld slechts het feit dat een zekere staatssecretaris van Binnenlandse Zaken uit paars I daar een krachtig voorstander van was en de financiering van de voorloper van de strafrechtelijke opvang vanuit het Rotterdamse mede mogelijk heeft gemaakt, daarbij een zekere rol heeft gespeeld.

Iedereen die nu betoogt dat het wat merkwaardig is om die strafrechtelijke opvang verslaafden te veralgemeniseren -- dat is in essentie de strekking van het voorliggende wetsvoorstel -- terwijl de SOV in de praktijk nog onvoldoende is geëvalueerd, heeft natuurlijk het gelijk van de vismarkt. Niettemin zal mijn fractie, indien de minister van Justitie, destijds in plaats van het voorstel SOV een voorstel zou hebben gedaan als het onderhavige, waardoor meer in het algemeen daders, over wie gezegd kan worden dat zij om uiteenlopende redenen verslaafd zijn aan het repetitief en veelvuldig plegen van misdrijven, daar in beginsel ook positief tegenover hebben gestaan. Zeker, de volgorde waarin ons de voorstellen van wet worden gedaan is niet overtuigend, maar voor ons in dit geval geen zelfstandige reden om onze steun aan het voorliggende wetsvoorstel te onthouden.

*N

De heer **Holdijk** (SGP): Voorzitter. Of ik na de bijdrage van mijn voorganger op dit gestoelte, de heer Kohnstamm, nog wat aan het standpunt van de SGP- en de ChristenUnie-fractie in de Tweede Kamer heb toe te voegen, moet men na afloop maar beoordelen.

Het aandeel van veelplegers en meerplegers -- het gaat om personen met tussen de twee en elf antecedenten -- in de criminaliteitscijfers bij elkaar opgeteld, komt op 60% (ongeveer 20% veelplegers en 40% meerplegers) van de totale door de politie jaarlijks geregistreerde en opgehelderde criminaliteit. Onderzoek heeft voorts uitgewezen dat het gaat om een groep van ongeveer 6000 zeer actieve veelplegers; 2000 van hen behoren tot harde kern van "draaideurcriminelen". Zij zorgen voor veelvuldige overlast en het ligt op zichzelf voor de hand dat het kabinet zich wil inspannen om aan deze overlast in het publieke domein een halt toe te roepen.

Voor de groep van aan harddrugs verslaafde stelselmatige daders bestaat sinds 1 april 2001 de strafrechtelijke opvang verslaafden (SOV), een specifieke strafrechtelijke maatregel voor deze groep problematische delinquenten. De SOV was en is een experiment waarvoor een wettelijke grondslag nodig is. Dat geldt ook voor de plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders (ISD). De ISD is evenals de SOV ultimum remedium. Zij komt pas in beeld als andere justitiële interventies, waaronder drangvarianten, geen soelaas hebben geboden. Tot die drangvarianten behoort ook het opleggen van een voorwaardelijke gevangenisstraf onder de voorwaarde van behandeling in een inrichting. Overigens kan ook de ISD, evenals de SOV, op de voet van artikel 38p van het Wetboek van Strafrecht voorwaardelijk worden opgelegd.

Men zou ook aan andere bestaande strafrechtelijke en strafvorderlijke middelen kunnen

denken om aan veelplegers hogere straffen op te leggen; het is hier vanavond al eerder betoogd. Meerdere strafbare feiten zouden, in plaats van ad informandum rekening te houden met door de verdachte bekende feiten, op de dagvaarding gezet kunnen worden. Ook zou sterker met recidive rekening kunnen worden gehouden, waardoor hogere straffen mogelijk worden. Op dat punt zijn immers al voorstellen gelanceerd; ik wijs op wetsvoorstel 28484 inzake herijking van een aantal wettelijke strafmaxima. Dit alles is volgens de regering wel noodzakelijk, maar niet toereikend.

Het voorliggende wetsvoorstel is bijzonder te noemen om meer dan één reden. In verreweg de meeste gevallen waarin de jurisprudentie de wetgeving min of meer doorkruist of buiten werking stelt, is de wetgever er snel bij om de wetgeving aan te passen aan de rechtspraak. Hier is dat anders. De rechtspraak laat zien dat de rechter het bestaande instrumentarium niet aanwendt om een vrijheidsbeneming te realiseren die naar het oordeel van de regering nodig is om hardnekkig stelselmatig daderschap te keren. Dat is geen oordeel over het rechterlijk straftoemingsbeleid, maar een constatering, zo verklaart de regering. Zij zegt terdege te beseffen dat de strafrechter een straftoemingsbeleid voert waarbij een strafmaat wordt gehanteerd die evenredig is aan de aard en de ernst van de ten laste gelegde delicten, die in redelijke verhouding staat tot de strafmaat die geldt voor andere delicten, en die bestendigheid vertoont.

Naar het oordeel van de regering bewandelt de wetgever een juiste weg door voor een specifieke categorie delinquenten, de hardnekkige veelplegers, een specifieke wettelijke voorziening in het leven te roepen. Als geconstateerd wordt dat met behulp van het huidige instrumentarium niet een zodanig langdurige vrijheidsbeneming kan worden bewerkstelligd die nodig is om het levenspatroon van een stelselmatige dader te doorbreken en die in ieder geval de samenleving gedurende die tijd -- het gaat om maximaal twee jaar -- kan behoeden voor nieuwe criminele overlast, moet de wetgever zijn verantwoordelijkheid nemen. Daarom meent de regering dat er, met name richting de rechter, een ondubbelzinnig signaal van de wetgever geboden is om langere vrijheidsbeneming daadwerkelijk te bewerkstelligen. Maar het wetsvoorstel mag niet, zo verzekert de regering ons, als een door de wetgever op de rechter uitgeoefende dwang worden opgevat. Het beoogt slechts de rechter een nieuw instrument, naast de bestaande, te verschaffen. Onze fracties kunnen die benadering tot hiertoe volgen. Bij de wijze waarop het signaal is uitgewerkt, plaatsen zij evenwel enkele vraagtekens.

De regering stelt dat met de ISD de door de SOV in gang gezette lijn wordt voortgezet. Ogenscheinlijk is dat waar. Voor een deel zal de ISD overeenkomen met de SOV, c.q. zal de SOV een plaats krijgen binnen de ISD. De ISD heeft echter een wijdere strekking en een wijder toepassingsbereik dan de SOV. De ISD staat uitdrukkelijk in de sleutel van de beveiliging van de samenleving. De SOV daarentegen heeft een tweeledige doelstelling:

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

onschadelijkmaking én resocialisatie; een cumulatieve grondslag dus.

De wetgever heeft indertijd gekozen voor de SOV als maatregel; terecht, zo menen wij. De keuze om de ISD ook in te richten in de vorm van een maatregel is blijkens de memorie van toelichting niet een vanzelfsprekende geweest. In het concept-wetsvoorstel werd nog uitgegaan van een bijkomende straf. Na advies door verschillende instanties overwoog de regering dat de argumenten die pleiten voor een maatregel, toch sterker waren. Is het niet opmerkelijk dat voor de maatregel een bijna identieke rechtvaardiging wordt genoemd als in eerste instantie voor de bijkomende straf, namelijk de noodzaak van beveiliging van de samenleving, een dadergerichte aanpak en een relatief langdurige vrijheidsbeneming? Bij de SOV bleek destijds uit de parlementaire stukken dat enkel overlastbestrijding de oplegging van die maatregel niet kon rechtvaardigen. Langdurige vrijheidsbeneming van verslaafden zou slechts gerechtvaardigd zijn indien daarmee ook de oplossing, of althans het beheersbaar maken van de individuele verslavingsproblematiek gepaard zou gaan.

De vraag is thans of bij de overstap van (bijkomende) straf naar maatregel het onderscheid tussen straf en maatregel niet al te gemakkelijk is vervaagd. Met de karakterisering als maatregel wordt volgens de regering in de memorie van antwoord (pagina 6) tot uitdrukking gebracht dat er geen rechtstreeks verband behoeft te bestaan tussen de ernst van de gepleegde feiten en de zwaarte van de strafrechtelijke sanctie van de zijde van de overheid daarop. Een straf is primair gericht op leedtoevoeging; een maatregel staat meer in het teken van beveiliging en behandeling, aldus de regering. Deze typering moge in algemene zin opgaan, maar in concreto, bij de ISD dus, rijzen toch wel vragen over het maatregelkarakter daarvan. Beveiliging, ja, maar waartegen? Tegen de overlast als objectief maatschappelijk gegeven óf tegen de recidive als toekomstig verwacht risico door de individuele dader? Immers, recidive waarbij naar het verleden van de dader wordt gekeken, zou ervoor pleiten recidive als strafbepalende factor te beschouwen. Ten aanzien van het behandelingsaspect van de maatregel rijst de vraag of men een sanctie nog als een maatregel kan typeren wanneer in de concrete situatie van behandeling geen sprake is en de zogenaamde maatregel de vorm van sobere of kale detentie aanneemt.

Wanneer de aanpak van stelselmatige daders door de regering zozeer wordt gerechtvaardigd met een beroep op het primaire belang van beveiliging van de samenleving, dreigt zij het onderscheid tussen straf en maatregel wel zeer te vervagen, zo niet uit te hollen. Deze conclusie wordt naar onze mening nog eens onderstreept als de regering de verwachting -- hoe realistisch wellicht ook -- omtrent het effect van gedragsbeïnvloeding en recidivevermindering door de ISD-maatregel tempert tot 10% à 15% van de populatie. Het is vanavond al eerder gesignaleerd. De effectiviteit van de maatregel als middel tot incapacitatie -- het door langdurig detentie onmogelijk maken delicten te plegen -- is dus vermoedelijk vele malen

groter. Nu de resocialisatie-doelstelling verreweg ondergeschikt lijkt te worden aan de overlastbestrijding, lag de keuze voor een maatregel in plaats van voor een bijkomende straf naar onze opvatting niet voor de hand.

In de memorie van toelichting wordt ook aandacht besteed aan de omslag of de verschuiving van een zaaksgerichte aanpak naar een persoonsgerichte benadering. Natuurlijk is van een omslag in die absolute zin dat de ISD in het geheel niet zaaksgericht zou zijn, geen sprake. De ISD kan alleen worden opgelegd wanneer een strafbaar feit wordt gepleegd waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten. Als de verdachte niet voor dat feit kan worden veroordeeld, d.w.z. als het feit niet kan worden bewezen dan wel de daad of de dader niet strafbaar is, is er geen "zaak" en kan geen ISD-maatregel worden opgelegd.

"Een persoonsgerichte aanpak levert geen breuk op met onze strafrechtstraditie", zo stelt de regering in de memorie van antwoord. Een langdurige carrière van criminele overlast kan en moet naar het oordeel van de regering een zwaarwegende factor zijn bij de beantwoording van de vraag welke strafrechtelijke reactie het meest passend is. Bij een maatregel kan méér dan bij een vrijheidsstraf rekening worden gehouden met de voorgeschiedenis en het levenspatroon van de verdachte, zegt de regering. Ook bij deze verschuiving van een zaaksgerichte naar een persoonsgerichte aanpak willen wij enkele vraagtekens plaatsen.

Evenals bij ons vorige punt openbaart zich hier naar onze mening een zekere spanning en onduidelijkheid in het wetsvoorstel. Bij een zaaksgerichte aanpak gaat het om een retrospectieve, vergeldende interventie.

De voorgestelde persoonsgerichte aanpak zal op de toekomst gericht zijn (prospectief). Bij een retrospectieve benadering is, ook in het geval van recidive, het strafbare feit (de zaak dus) maatgevend voor de interventie. Bij het loslaten van een zaaksgerichte aanpak, wordt de inschatting van het toekomstig recidiverisico bepalend voor het vinden van een rechtvaardige maatstaf voor de interventie. In plaats van "delictsevenredigheid" zal gegaan moeten worden naar "gevaarsevenredigheid". Natuurlijk willen wij niet bestrijden dat hardnekkige recidive een onmiskenbaar voorspellende waarde heeft. Volgens het wetsvoorstel moet het belang van de verdachte op een delictsevenredige benadering het echter afleggen tegen het maatschappelijke belang om de samenleving voor langere tijd tegen criminele activiteiten van de verdachte te beschermen. Die keuze valt te respecteren. Het blijft echter een feit dat de maatschappelijke problematiek van de overlast niet in de belangrijkste mate wordt veroorzaakt door een enkele individuele recidivist. Het betreft een onderliggende problematiek die bestaat in veelvuldige recidive door een veelvoud van individuen. Dan rijst de vraag of het loslaten van de delictsevenredigheid ofwel de retrospectieve proportionaliteit in het individuele geval kan worden gerechtvaardigd met het verlangen een buiten het individu liggende, maatschappelijke problematiek aan te pakken.

Gaarne zien wij een reactie van de regering tegemoet op onze beschouwingen en vragen. Ik hoop dat

de minister onderkent dat ik niet alleen enkele academische vragen aan de orde heb gesteld zoals bij enkele voorafgaande woordvoerders het geval was.

*N

Naam De heer **Kox** (SP): Mevrouw de voorzitter. Enkele weken terug bekende ik hier ook in aanwezigheid van deze minister dat ik nog nooit van mijn leven iets gestolen had. Vandaag hebben wij het over het tegenovergestelde, over mensen die altijd stelen, soms verschillende keren op een dag. Wij noemen deze mensen stelselmatige daders. Dat duidt dan op hun voortdurend wangedrag, niet op het effect. Want met al hun stelen, staan zij er persoonlijk, financieel en sociaal een heel stuk slechter voor dan ik die het niet deed.

Het zijn zonder twijfel criminelen. Zij bezorgen de samenleving ontegenzeggelijk ontzettend veel last en schade; zij zijn ervoor verantwoordelijk dat zij heel veel mensen heel veel narigheid ondervinden. Ontzettend veel mensen hebben de pest aan hen en aan hun wangedrag. Dat is alleszins begrijpelijk. Het zijn echter ook tobberds. In 80% van de gevallen zijn zij zwaar verslaafd en ligt er steeds een relatie tussen hun crimineel gedrag en hun verslaving. En zijn zij niet verslaafd aan drugs, dan mankeren zij wel wat anders dat hen verhindert om zich als normaal mens te gedragen.

Het zijn ook geen anonieme figuren. Wij kennen onze stelselmatige daders, ook wel veelplegers genoemd. Soms kennen wij hen maar al te goed, wij komen hen namelijk veel te vaak tegen. Welgeteld zijn er ongeveer 19.000. Zelfs verplegers zijn er in maten en soorten. Een vijfde deel (ongeveer 4000) wordt in het jargon omschreven als zeer actief. Een ander deel heet in het jargon "laag frequent". Voor alle duidelijkheid dat is nog altijd heel wat meer dan u en ik gemiddeld aan dit soort delicten op ons geweten hebben. Samen zijn deze 19.000 veelplegers goed voor honderdduizenden delicten; naar schatting 10% van alle delicten. Het gaat daarbij vooral om vermogensdelicten: inbraak, winkeldiefstel en autokraak. Zij duperen daarmee honderdduizenden slachtoffers. Daarnaast zorgen zij voor een enorme schade. Zij nemen een groot deel van de winkeldiefstallen voor hun rekening; in de grote steden ongeveer 60%. Winkeliers worden gek van hun optreden. Zij zoeken wanhopig naar manieren om hen van het lijf, beter gezegd uit de winkel te houden, maar tot op heden met weinig succes. Het grootste probleem is dat de veelpleger er niet zo mee zit dat hij weer eens tegen de lamp loopt. Om de titel veelpleger te krijgen, moet iemand ten minste 10 processen-verbaal gescoord hebben, maar voor de meeste van deze mensen is dat niet zo'n heel groot probleem.

Vaak worden de delicten die zij plegen aangeduid als kleine, veel voorkomende criminaliteit. Wij moeten ons echter realiseren dat het voor de slachtoffers geenszins kleine of veel voorkomende gebeurtenissen zijn maar unieke en uitermate ernstige aantastingen van hun leven. Daarom is het terecht dat er een dam opgeworpen wordt tegen die vloedgolf van criminaliteit; beter nog de kraan moet dicht! Maar hoe? Dat is de grote vraag. Als ik het wist, was ik miljonair. Het gaat immers om een uitermate

complexe materie met enorme materiële en immateriële schade.

Hoe moet het dan wel? Op deze manier, zegt de minister, dit voorstel helpt. Het maakt het namelijk mogelijk veelplegers langer te kunnen opsluiten, zelfs tot twee jaar. Dat is lang voor de aard van de delicten maar de samenleving is deze mensen dan wel langer kwijt en heeft er dus minder last van. Op het eerste gezicht lijkt dit dus een verstandig plan van de regering. Wij moeten schijn en werkelijkheid echter niet met elkaar verwarren. Wij moeten ons afvragen, in hoeverre deze maatregel daadwerkelijk iets toevoegt aan het huidige wettelijke instrumentarium. Ook nu kan een verslaafde veelpleger met een SOV-maatregel al twee jaar uit de samenleving worden verwijderd. Er is ook gezegd – ik wil daarop graag een reactie van de minister – dat het blijkbaar niet aan de maatregel of aan de mogelijkheden ligt maar aan het OM en de rechter. Als wij deze wet aannemen, leveren wij dus met de regering kritiek op het OM en de rechters in dit land. Ik heb daarmee geen probleem, als dat moet dan moet dat, maar dan moet dat eerst duidelijk worden. Waarom doen het OM en de rechterlijke macht dan zoals zij doen?

De minister zegt niet tevreden te zijn over openbaar ministerie en rechter. Hij wil een ander signaal afgeven aan de samenleving om duidelijk te maken dat het de regering werkelijk ernst is met deze groep veelplegers. Daarom ligt dit voorstel hier op tafel. Wij vragen ons af of wij wetten moeten gebruiken om signalen af te geven. Als ik naar de Tweede-Kamerfractie van de PvdA luister, begrijp ik nu – met dank aan collega Van de Beeten – dat het heel belangrijk is, ook al vind je het verder onzin. Maar ik heb, denk ik met meer plezier, naar collega Jurgens geluisterd, die niet voor niets in dit betere deel van het parlement zit om een betere visie van de PvdA te verwoorden.

Mevrouw de voorzitter. Zoals gezegd, niemand twijfelt aan de noodzaak om deze veelplegers aan te pakken via een dadergerichte aanpak. Zowel voor de samenleving als voor de dader is het goed als de dader een tijdje weg is uit de samenleving. Daarvoor hebben wij de middelen al. Daar zouden wij gebruik van moeten maken. Waarom maken wij daar onvoldoende gebruik van? Komt dat door het openbaar ministerie en de rechterlijke macht of zitten er nog andere mankementen in de keten waarmee deze mensen te maken hebben? Wat gaat er verkeerd bij politie, justitie, gemeenten, reclassering en welzijnsinstellingen? Kan de minister ons daar iets over vertellen? Hij zegt dat met de randvoorwaarden die geschapen worden, er van de 19.000 veelplegers 1.000 meer opgesloten kunnen worden. Dat is beter dan niets, want het zijn veelplegers. Dat betekent een heleboel delicten minder als 1.000 veelplegers twee jaar of langer geen deel uitmaken van de samenleving. Daar zouden wij blij mee moeten zijn. Maar ja, de andere kant van de zaak is dat wij er toch 18.000 overhouden, waarvan 3.000 tot 6.000 zeer actieve. Met andere woorden: schiet het echt wel op?

De minister geeft ook aan dat de maatregel vooral zal gelden voor de vier grote steden. Daar komt de meeste

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

extra celcapaciteit beschikbaar: 186 in Amsterdam, 159 in Rotterdam, 154 in Den Haag en 116 in Utrecht. Is dat daar wel de moeite waard? Wat blijft er eigenlijk voor de rest van het land over? Is er echt iets te doen met die 385 cellen?

Het baart mijn fractie ook zorgen dat het slaagpercentage zo buitengewoon laag wordt ingezet. Ik vraag mij evenals mevrouw De Wolff af of het verstandig is dat zo'n omvangrijk instrument wordt losgelaten als zo'n klein slagingspercentage van 10 tot 15 wordt nagestreefd. Mevrouw De Wolf deed de suggestie om vriendinnetjes in de aanbidding te doen. Maar waar vind je de vriendinnetjes die dit voor hun rekening willen nemen? Ik ken ze niet. Je zou je ook af kunnen vragen waarom de samenleving onvoldoende vriendjes en vriendinnetjes biedt voor deze mensen, zodat zij zich wat normaler kunnen gedragen. Zit het niet alleen bij het aanpakken van de dader, maar misschien ook bij de samenleving? Misschien is er ook iets mis met de samenleving als zoveel mensen op deze manier ontsporen.

Voorzitter. Zou het niet veel beter zijn om in plaats van deze signaalwetgeving, die niet veel toevoegt aan de bestaande situatie, een aantal andere maatregelen te nemen? Zouden wij niet meer werk moeten maken van verstrekking van drugs op recept voor die grote groep veelplegers die primair steelt om in hun drugsbehoefte te voorzien en daar op de een of andere manier niet van af kan komen? Zou het niet beter zijn om te zorgen voor betere afstemming tussen de ketenpartners als het gaat om hulp bij arbeidstoedeling, scholingsactiviteiten, huisvesting en financiële zaken in het geval zij weer vrij komen? Zou het niet veel beter zijn om een snelle analyse van de knelpunten bij de SOV-maatregel te maken en daarna te zorgen voor afdoende uitbreiding van de celcapaciteit en de behandelingsprogramma's? Zou het niet veel beter zijn om te zorgen voor flexibele inzet van begeleidingstrajecten en voor 24-uurs-bereikbaarheid voor ketenpartners als de reclassering en het Bureau Jeugdzorg? Zou het niet veel beter zijn om eerst eens te zorgen voor goede dossieroverdrachten zodat iedereen van iedereen weet wat er gedaan wordt en wat er gedaan zou moeten worden?

Mevrouw de voorzitter. Ik begrijp dat het niet zo eenvoudig is om dit soort maatregelen te nemen, zeker niet als het gaat over het verstrekken van drugs op recept. Wij hebben ook nog rekening te houden met het buitenland. Toch weten wij dat een groot deel van het probleem juist daardoor veroorzaakt wordt. Waarom hakken wij dan die knoop niet door en kiezen wij er niet voor om degenen die het betreft van de drugs af te helpen of ze aan de drugs te helpen, zonder dat zij de samenleving voortdurend ruïneren? Graag krijg ik hierop de visie van de minister. Overigens moeten de maatregelen die ik noemde bekostigd worden. Dat zou misschien door de inrichting voor stelselmatige belastingontduikers gerealiseerd kunnen worden. Als wij hen van hun verslaving afhelpen om de belasting te ontduiken, levert dat extra veel middelen op om dit programma financieel te bekostigen.

Voorzitter. Ik las dat er een collectief winkelverbod voor veelplegers komt. Dat geldt niet alleen in winkels, maar ook in winkelcentra en in winkelketens.

Onlangs is het Platform Detailhandel dit overeengekomen met het ministerie. Dat zou ertoe moeten leiden dat voor eind 2005 ten minste 5.000 uit de winkels geweerd zouden kunnen worden. Wat vindt de minister van die maatregel? Wat zal die maatregel opleveren?

Voorzitter. De oplossingen heb ik niet op zak, maar ik ben het met de woordvoerder van de fractie van de PvdA eens dat dit voorstel schuurt. Het schuurt tegen wat wij aanvaardbaar vinden in ons strafrechtstelsel. Wij stoppen mensen per saldo langer in de cel dan de aard van hun delict redelijk maakt. Daar moeten wij erg voorzichtig mee zijn.

Ik hoorde collega Jurgens zeggen dat dit de slechtste wet is die hij in de laatste zestien jaar heeft gemaakt. Ik zit pas een jaar hier en ik heb al een heleboel slechte wetten meegemaakt. Ik wil dan ook niet zo ver gaan om deze wet die kwalificatie te geven.

De heer **Jurgens** (PvdA): Ik heb gezegd dat ik in 16 jaar van de minister van Justitie nog nimmer antwoorden heb gekregen zoals deze, waarbij zo weinig rekening gehouden wordt met de beginselen van de rechtsstaat. Dat is iets anders dan wat u zei.

De heer **Kox** (SP): Het blijft een slechte wet. Ik denk dat wij het daar wel over eens zijn. De heer Jurgens kan in tweede termijn zeggen of hij het daarmee eens is. Voor ons is het een slechte wet, een signaalwet zonder verdere functie. Wellicht kan de minister ons in zijn termijn overtuigen.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Voorzitter: Jurgens.

*B

!WAZ!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen en enige andere wetten in verband met de beëindiging van de toegang tot die verzekering voor diegenen die op of na de inwerkingtreding van deze wet arbeidsongeschikt worden (Wet einde toegang verzekering WAZ) (29497).

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van harte welkom.

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Voorzitter. Het wetsvoorstel waarover wij vandaag te oordelen hebben, is een schoolvoorbeeld van "grote stappen, snel thuis". Om dan vervolgens aan het eind van de rit te ontdekken dat wat je dacht dat 'thuis' was ergens in de middle of nowhere blijkt te zijn. Het leek voor de minister zo eenvoudig. Hij worstelt met een budgettaire taakstelling, er moet linksom of

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

rechtsom bezuinigd worden en veel van zijn collega's kijken met begeerige blikken naar al die geldpotten die maandelijks worden uitgekeerd. Op dat moment komt er een signaal uit het veld dat de gemiddelde zelfstandige tabak heeft van de publieke verzekering tegen arbeidsongeschiktheid; dat hij of zij dit liever zelf regelt; sterker nog, dat men ervan overtuigd is dat men dit, als de overheid zich maar zou terugtrekken, op de markt veel beter zelf kan regelen.

Een deel van de bezuiniging is hiermee afgeboekt. Regeling afschaffen en klaar. Alleen, zo eenvoudig is het niet. In de eerste plaats speelt bij dit soort kwesties altijd de vraag voor wie de privatisering van de regeling voordeliger is. Evenals bij bijvoorbeeld de werknemersverzekering luidt het antwoord dat het vooral de zwakkeren zijn -- ouderen, mensen met gezondheidsbeperkingen -- die van de uitmiddeling van risico's profiteren. Daar komt voor de WAZ met een forse solidariteitsinbouw van kapitaalkrachtig naar betrekkelijk armlastig nog bij dat vooral de financieel sterkere ondernemer de afschaffing van deze verzekering met vreugde zal begroeten. Zijn solidariteit met de minder vermogende zelfstandige is vanaf nu ten einde. Hij zal, indien hij jong, fit en startend is inderdaad goedkoper een eigen verzekering kunnen regelen dan degene die deze stap op oudere leeftijd of vanuit een niet al te sterke gezondheidspositie wil zetten. Deze laatste wordt immers doorgaans als nieuwe verzekerde geweigerd of moet zoveel premie betalen dat de eigen zaak daarmee onbetaalbaar wordt. Wij laten dit punt echter voor wat het is: als een politieke meerderheid zich in die keuze kan vinden en de regeling alleen betrekking heeft op toekomstige gevallen, dan zij dit wat ons betreft zo.

Dit "het zij zo" geldt echter niet voor twee andere kwesties, waar de fractie van de PvdA wél zwaar aan wenst te tillen. De eerste is opnieuw een zaak van overgangsrecht. Ik heb het dan niet over de vraag of de bestaande WAZ-gerechtigden hun uitkering mogen behouden. Dat punt is bevredigend afgehandeld: de regeling gaat eerbiedigend in en eenmaal verworven WAZ-aanspraken kunnen dus nog geruime tijd doorlopen. Het overgangsthema waar ik op doel betreft de mensen die al lange tijd verzekerd zijn, winkeliers, boeren, zzp-ers in de zorg of in de bouw, voor wie al sinds medio jaren zeventig een publieke verzekering bestaat tegen het risico van blijvende ongeschiktheid. Deze mannen of vrouwen zien als het aan de minister ligt de verzekering die zij op dit moment krachtens de WAZ hebben, met ingang van vandaag een week geleden beëindigd. De wet Einde Toegang WAZ heet dus eigenlijk: E-TE-HE: einde toegang en hupsakee eruit!

Er bestaan grofweg drie opties voor degene die zich vanaf morgen op de private verzekeringsmarkt gaat oriënteren. De eerste optie is een regulier product kiezen en daarvoor bij verschillende verzekeraars shoppen voor een verzekering op maat. De tweede mogelijkheid is opteren voor de zogenaamde WAZ-ervanger, een verzekering waarvan de dekking overeenkomt met die in de WAZ en die conform afspraken met het Verbond van Verzekeraars wordt aangeboden middels een verkorte medische acceptatieprocedure. Optie drie is speciaal voor de zelfstandigen die volgens de prognose voor de medische acceptatietoets van de verzekeraars zullen zakken. Volgens

de ene raming zijn dit er 75.000, volgens een andere 5.000. Het gaat daarbij om de door de minister met de branche overeengekomen alternatieve verzekering.

Voor ik op deze polis doorga, wil ik eerst iets zeggen over het tijdspad dat de minister met dit wetsvoorstel voor ogen heeft. Ik doel op de consequenties in geval wij vandaag doen wat de minister graag wil, namelijk dit wetsvoorstel aanvaarden, zoals het nu voorligt. Aanvaarden wil zeggen dat de afschaffing van de verzekering met ingang van vandaag een week geleden een feit is. Mijn fractie heeft over deze kwestie de volgende vragen. Is niet iedere zelfstandige die zich morgen op de private markt gaat oriënteren, daarmee feitelijk al veel te laat? Hij moet eerst nog de administratieve molen door om duidelijk te krijgen welke van de drie opties bij zijn situatie past. Vervolgens begint de acceptatieprocedure en voor het tot een verzekering komt, is hij één of twee maanden verder. En wat gebeurt er als de betrokkene tussen nu en het moment van acceptatie iets overkomt? De verzekeraars hebben al te kennen gegeven dat zij dit zogenaamde inlooprisico niet zullen overnemen. Overigens is dat geen asociaal standpunt van de branche. Het gegeven dat een brandend huis zich niet laat verzekeren, is al zo oud als het verzekeringswezen zelf. Neemt de overheid dit risico dan over? Ik heb in het verlengde van deze vraag ook nog een klein wetstechnisch vraagje: wat is de reden om de bescherming tegen terugkeerongeschiktheid in de WAZ af te schaffen? Ik doel op de bepaling in artikel 20 WAZ dat de wet nog dekking geeft voor ongeschiktheid die zich binnen vijf jaar na het einde van de verzekering manifesteert als gevolg van een tijdens de verzekering ontstane aandoening. Verwacht de minister dat de nieuwe verzekeraar dit toenamerisico wel zal willen dekken? Zo nee, waarom acht hij deze maatregel dan gerechtvaardigd?

Nog een laatste vraag over dit thema. Wat vindt de minister van de stelling van de brancheorganisatie PZO dat een overheid die een publieke verzekering afsluit een bijzondere verantwoordelijkheid toekomt voor een naadloze overgang van publiek naar privaat? En dat zo'n naadloze overgang alleen gegarandeerd kan worden met een aanloopperiode van minstens drie maanden? Tot zover de overgang van het oude naar een nieuw systeem.

Voorzitter. Ik ga door met de doelgroep voor de vangnetverzekering. Ik heb het dan over mensen die te oud zijn -- ouder dan vijftig -- al geruime tijd kwakkelen of om een andere reden - inmiddels - een verhoogd risico hebben. Wat heeft de minister voor hem of haar bereikt onder de noemer "alternatieve verzekering"? Ik tel voor deze ondernemer vier majeure verslechtingen.

Ten eerste. De periode eigen risico wordt verdubbeld. Deze was één jaar en wordt twee jaar. Het argument is dat dit voor werknemers straks in de nieuwe WAO ook gebeurt. Zeker, voorzitter, maar de werknemer heeft ter compensatie een reïntegratieverantwoordelijke werkgever tegenover zich, plus een vanwege deze werkgever verdubbelde loondoorbetalingsplicht. De zzp-er kijkt alleen aan tegen een verdubbeling van de door hem zelf te overbruggen wachttijd, een wachttijd bovendien die hij van zijn leven niet meer verzekerd krijgt.

Ik kom bij de tweede verslechting. Wanneer betrokkene na twee jaar nog altijd ongeschikt is, krijgt hij

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

twee extra uitkeringsvoorwaarden voor zijn kiezen. De eerste is dat we alleen nog met volledige ongeschiktheid rekenen. Als je nog wel iets in je eigen zaak kunt doen maar bijvoorbeeld alleen op halve kracht, dan kreeg je onder het oude stelsel een uitkering naar de klasse 45-55. De nieuwe vangnetregeling kent deze voorziening niet. De tweede voorwaarde is dat volledige ongeschiktheid alleen niet volstaat, maar dat deze ook duurzaam moet zijn. Zoals wij allen weten, is dit criterium voor de werknemersverzekering nog altijd niet uitontwikkeld. Dit zal echter voor de zelfstandigen de geldende norm worden, zodra de politiek hier voor de werknemers over uit is. Tot dat moment geldt het oude 80/100 WAZ-criterium. Maar hoe terecht is het aanhaken bij de komende WAO-ontwikkeling voor deze doelgroep? Acht de minister zich, als dit straks aan de orde is, daarvoor nog verantwoordelijk? Of is het met deze wet nog steeds: hupsakee, eruit?

Ik kom bij de derde verslechtering. Als de vangnetverzekerde binnen vijf jaar ongeschikt wordt, wordt zijn uitkering – als hij die al krijgt – gemaximeerd tot vijf jaar. Daarna -- hij is dan inmiddels een middenvijftiger -- reesteert de bijstand. Dit hangt weer samen met de vierde verslechtering, namelijk dat het vangnet IOAZ zal verdwijnen, althans voor de gedeeltelijk arbeidsgeschikten.

Voorzitter. Dit zijn vier forse ingrepen in de sociale bescherming van zelfstandige ondernemers. Het betreft mensen die vanwege het feit dat zij inmiddels een "slecht risico" zijn geworden, niet meer in staat zijn een echte verzekering af te sluiten. Deze mensen hadden dat twintig jaar geleden wel kunnen doen, maar zagen daar toen de noodzaak niet van in. Er was toen immers een basisverzekering. Er was een publieke basisregeling en dat was voor veel zelfstandigen op het minimumniveau of net daarboven voldoende.

Voorzitter. "Grote stappen, snel thuis" betekent in dit geval dat de belangen van een hele generatie zelfstandigen -- de groep die nu tussen de veertig en zestig jaar oud is -- worden geofferd aan de middellange bezuinigingsdoelstelling van dit kabinet. De term "eigendomsontneming" dringt zich hier zelfs op.

Wij hebben het immers over mensen die jarenlang aan de publieke regelingen hebben meebetaald. Juristen krijgen dan visioenen van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, maar nog los van de juridische Spielerei, acht mijn fractie deze "oplossing die geen oplossing is" onaanvaardbaar. De lasten van de vergrijzing mogen niet eenzijdig op één groep worden afgewenteld en dat is precies wat met deze constructie dreigt te gebeuren. Naar het oordeel van mijn fractie moet de overheid haar verantwoordelijkheid voor bijna dertig jaar sociale verzekeringen op dit dossier nemen, en wel nadrukkelijker dan nu wordt gedaan met deze "verzekering die geen verzekering is".

Dat betekent dit dat wij dit dossier naar de mening van mijn fractie vanavond nog niet kunnen sluiten. Er liggen namelijk verschillende opties voor die in de komende maanden verkend zouden moeten worden. Zo kan in overleg met de verzekeraars worden gezien wat nodig is om ook voor deze verhoogde risicogroep een

WAZ-vergelijkbare dekking te realiseren, dus ook voor hen optie twee. Of is voortzetting alleen voor deze groep van de WAZ-verzekering misschien een optie? Welke van de opties het ook wordt, het zal de Nederlandse belasting- en premiebetaler hoe dan ook geld kosten. Dit kan niet budgetneutraal. Dat is geen kwestie van solidariteit. Dat is een zaak van nakomen wat je bent overeengekomen, van afmaken waaraan je bent begonnen. Mijn fractie verneemt hierop graag het antwoord van de minister.

Dat brengt mij op het tweede voor mijn fractie zeer omstreden punt van dit wetsvoorstel en dat is de afschaffing van de bevallings- en zwangerschapsuitkering voor zelfstandige ondernemers: meewerkende echtgenotes, boerinnen, banketbaksters en, opnieuw, ZZP'ers in bijvoorbeeld de zorg. De Wet arbeid en zorg uit 2001 blijft gewoon bestaan, maar de hierin opgenomen zelfstandigendekking wordt er als het ware uitgesneden. Een paar jaar geleden hebben wij toch vastgesteld dat de arbeid-en-zorg-klem voor zelfstandig werkenden niet wezenlijk verschilt van die van werknemers in loondienst?

Je kunt dit onderwerp over twee banden benaderen: een maatschappelijke en een juridische. In de voorbereidende vragen heeft mijn fractie de nadruk gelegd op de eerste, omdat ons dit, gezien de wijze waarop het onderwerp in de beleidsstukken werd tegemoet getreden, bepaald geen overbodige luxe leek. Wat moet ik immers denken van het betoog in de memorie van toelichting dat dit risico zich perfect laat privatiseren omdat er verzekeraars zijn die dit aanvullend en onder voorwaarden meeverzekeren in de private arbeidsongeschiktheidsverzekering? "Onder voorwaarden" wil daarbij zeggen dat uitkering bij zwangerschap ontstaan in de eerste twee jaar na het afsluiten van de verzekering doorgaans wordt uitgesloten. Het hanteren van dergelijke uitsluitingen is volgens vaste jurisprudentie van de Commissie gelijke behandeling "verboden discriminatie". Dus hoezo: prima alternatief?

De Raad van State rept met geen woord rept over een mogelijke internationaalrechtelijke dimensie, maar als er één onderwerp is waarover vanuit verschillende internationale gremia voorschriften worden gegeven, dan is het wel het inkomensrisico rondom de bevalling. Of het nu de ILO is, de EG of de VN, overal is oog voor het feit dat "zwangerschap en bevalling" een bijzonder en alleen aan vrouwen toevallend risico is dat als zodanig, vooral wanneer deze vrouwen hun eigen brood verdienen, een bijzondere bescherming behoeft die ook gegeven behoort te worden.

De beschouwingen over dit onderwerp van het departement stemmen mij ook treurig. Kennelijk oordelen alle deskundigen op dit thema dat een EU-richtlijn die de lidstaten aanspoort iets te onderzoeken, nooit tot meer verplicht dan dat, namelijk onderzoeken tot je erbij neervalt. Kennelijk vraagt niemand zich dan af of, als zo'n onderzoeksplicht op een zeker moment tot een bepaald resultaat heeft geleid, daarmee niet een EG-rechtelijke status quo tot stand komt, een stand still waarop je in een later stadium niet zomaar zonder goede gronden mag terugkomen. Dat is wat hier is gebeurd. In 1986 aanvaardt de EU de richtlijn tot gelijke behandeling van zelfstandig

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

werkzame mannen en vrouwen en tot bescherming van het moederschap. Let op de combinatie. Ik ontleen deze wijsheid aan de memorie van toelichting op de WAZ uit 1997. Vervolgens hebben begin jaren negentig diverse onderzoeken plaats. Onderzoek onder zelfstandig werkende en meewerkende vrouwen wijst uit dat een ruime meerderheid vindt dat er "iets" moet zijn geregeld voor het inkomensrisico dat het krijgen van een kind met zich brengt. Verlof opnemen in de zin van "het werk gedurende een zekere periode daadwerkelijk neerleggen", gebeurt namelijk alleen bij medische complicaties. De belangrijkste belemmering om werkelijk verlof op te nemen -- het zal niet verbazen -- zijn de kosten van vervanging en inkomensderving. De WAZ kent om die reden speciaal voor zelfstandigen een zogenaamde vervangingsuitkering, waarmee de boerin of de meewerkende echtgenoot in de winkel een vervangende kracht kan betalen, zodat zij zichzelf de broodnodige rust kan gunnen.

Medische complicaties, werken tot je erbij neervalt of tot je een miskraam krijgt: het is met name dat gezondheidsaspect dat vanouds een voorname grondslag was voor de ILO-normering terzake. Het is bekend dat de ILO echt van het uiterste minimum uitgaat. Die normering heeft aan de basis gestaan van de desbetreffende bepalingen uit het VN-vrouwenverdrag. Ook de Europese zwangerschapsrichtlijn voor werknemers is vanuit dit gezichtspunt opgezet. Om die reden treft men deze richtlijn aan in de rubriek gezondheidsbescherming en niet, zoals bijvoorbeeld de richtlijn over het ouderschapsverlof, in de rubriek emancipatiebevordering. Het gaat bij dit onderwerp steeds om het duo gezondheidsbescherming van de aanstaande moeder en het kind én om een gelijke uitgangspositie voor mannen en vrouwen in de arbeid. Over dat laatste gesproken: zonder een publieke, dit wil zeggen niet ten laste van het individu komende, geldelijke voorziening voor deze gebeurtenis blijft de uitgangspositie van mannen en vrouwen in de arbeid ongelijk. Dat was het uitgangspunt voor de Zelfstandigenrichtlijn, die de lidstaten tot het hiervoor genoemde "onderzoeken-of" opriep.

Ik keer terug naar de WAZ-discussie uit de jaren negentig. De conclusie van al die voorbereidende onderzoeken uit de jaren negentig luidde: voor het verzekerd krijgen van de met zwangerschap verbonden uitvalkosten en om ervoor te zorgen dat de zelfstandige annex aanstaande moeder zich de vanuit gezondheidsperspectief zo noodzakelijke arbeidsonderbreking ook daadwerkelijk gunt, is het instrument van de vrijwillige verzekering niet de aangewezen weg. Punt. Einde onderzoek. Dat zal de minister, die zozeer hecht aan privaate verzekeren en zelf doen, ongetwijfeld interesseren. De in 1998 ingestelde publieke zwangerschaps- en bevallingsuitkering was daarmee de resultante, de uitkomst zo men wil, van de door de EU voorgeschreven onderzoekslijn. Een lijn overigens die nadien met het Verdrag van Amsterdam alleen maar verder is versterkt. Tegenwoordig roept het EG-verdrag de lidstaten op bij iedere maatregel oog te hebben voor de mogelijk ongelijke uitgangspositie van

mannen en vrouwen in de arbeid. In de arbeid, jawel, en daarbij gaat het dus niet alleen om werknemers. Het EU-nondiscriminatiebeginsel reikt verder.

Tot zover de juridische exegese.

In maatschappelijk opzicht wil mijn fractie op dit kritieke moment -- het is nu echt vijf voor twaalf -- een beroep doen op het eergevoel van deze minister.

Vandaag vijf dagen geleden is ons land aangetreden als voorzitter van de EU. Voor het komende halfjaar is voorzien in onder meer een ambitieus genderprogramma. Moeten onze vertegenwoordigers op deze conferentie -- ik kijk naar collega De Rijk -- de andere toehoorders nu echt gaan vertellen dat ons land de zwangerschaps- en bevallingsuitkering voor zelfstandige ondernemsters heeft afgeschaft en dat wij hier inmiddels zijn gaan vinden dat kinderen krijgen zo privé is dat daar geen enkele ondersteuning bij hoort, zelfs niet zoiets minimaals als een uitkering -- een minimumloon of lager - gedurende de wereldwijd als noodzakelijk erkende rustperiode rondom een bevalling, ook niet als wij vinden, en dat ook naar anderen toe willen uitdragen, dat de kansen op werk voor vrouwen minimaal gelijk moeten zijn aan die van mannen? Dat kan toch niet waar zijn? Zijn we soms failliet of zo dat we die prijs -- 5000 van deze uitkeringen op jaarbasis -- niet meer kunnen betalen?

Deze Kamer heet ook wel chambre de réflexion, plaats van herbezinning. Als er één onderwerp is dat zo'n herbezinning, de "moeten-we-dit-wel-doen"-vraag verdient, is het wel dit. Wij zien de reactie van de minister met name op dit punt dan ook met veel belangstelling tegemoet.

*N

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Voorzitter. De WAZ is in haar huidige vorm niet ideaal. Zoveel is helder. Dat wat niet ideaal is, kun je verbeteren. Afschaffen is geen oplossing, of liever gezegd, afschaffen brengt een heleboel nieuwe problemen met zich. De kritiek van GroenLinks op de afschaffing van de WAZ concentreert zich op drie punten: de datum van inwerkingtreding, de onverzekerbare risico's en het verdwijnen van de zwangerschaps- en bevallingsuitkering voor zelfstandigen.

De afschaffing van de wet moet op 1 juli 2004 ingaan, met terugwerkende kracht dus. Wij hebben hier al eens een soortgelijke discussie gehad over de afschaffing van de WW-vervolguitkering. Toen zei de minister dat je pas over X-tijd merkt dat die is afgeschaft, dus gaat het eigenlijk niet om terugwerkende kracht. Die vlieger ging toen, naar het oordeel van een groot deel van deze Kamer, niet op. Wat de GroenLinks-fractie betreft gaat die vlieger bij de afschaffing van de WAZ zeker niet op. Wie tussen 1 juli en 7 juli ziek wordt en straks duurzaam ziek blijft, valt tussen wal en schip. De minister vindt dit misschien een marginaal punt, maar het gaat om mensen en om zorgvuldige wetgeving. Bovendien heeft het platform zelfstandige ondernemers erop gewezen dat het vaak even duurt voordat mensen een particuliere verzekering ook

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

werkelijk hebben kunnen afsluiten. De minister is bij mijn weten lid van een partij die niet voor afschaffing van de Eerste Kamer pleit. Hij kan het de zelfstandigen in dit land dan ook niet kwalijk nemen dat zij die verzekering pas gaan afsluiten nadat deze Kamer over dit wetsvoorstel geoordeeld heeft. Het lijkt niet meer dan logisch de inwerkingtreding van de afschaffing – als het al zo ver komt – met minstens drie maanden uit te stellen. Graag een reactie van de minister.

Ons tweede punt is de onverzekerbare of moeilijk te verzekeren risico's. Het argument van de regering om de WAZ af te schaffen, is dat de particuliere markt deze verzekering prima kan overnemen. Voor iedereen met een verhoogd risico en zeker voor mensen met een echt hoog risico gaat dit echter niet op. Verzekeraars kennen geen acceptatieplicht, geen maximumpremie en wel risicoselectie. Het gaat hier niet om een handvol mensen, maar volgens de berekeningen van het ministerie om 75.000 mensen. De vangnetverzekering die gecreëerd is, biedt geen soelaas. Er wordt – als de arbeidsongeschiktheid binnen vijf jaar optreedt – slechts vijf jaar uitgekeerd en zij geldt alleen voor volledige en duurzame arbeidsongeschiktheid. Zoiets als de toekomstige WGA is dus niet geregeld voor deze mensen. En de premie is nog torenhoog ook. Kortom, het vangnet helpt niet.

De minister zegt dat er in uiterste gevallen ook nog de bijstand is. Hij wijst daar vooral op als het gaat om internationale verdragen die verplichten tot een bepaalde voorziening. Mijn fractie wil graag weten hoe deze uitspraak zich verhoudt tot de uitspraak dat een bijstandsuitkering geweigerd kan worden omdat de zelfstandige zich niet had verzekerd tegen arbeidsongeschiktheid. Het niet-verzekeren zou “verwijtbare nalatigheid” zijn. De minister zegt dat niet hij daarover gaat, maar de gemeenten. Daarmee zegt hij in feite dat gemeenten een bepaling kunnen opnemen dat zij op grond van het niet afsluiten van een arbeidsongeschiktheidsverzekering bijstand kunnen weigeren. Dan komt de minister in botsing met de internationale verdragen en daar is hij weer verantwoordelijk voor. Het is trouwens tamelijk zot dat de zelfstandige verplicht is zich te verzekeren, terwijl er voor de verzekeraars geen acceptatieplicht is. Graag ook hierop een reactie. Ook hoort mijn fractie graag of de minister alsnog bereid is een waarborgfonds in te stellen voor verhoogde risico's.

Ik kom op het derde punt, de afschaffing van de zwangerschaps- en bevallingsuitkering voor zelfstandigen en meewerkende partners. Mijn fractie vond het werkelijk schokkend om te zien hoe het kabinet, de minister van Sociale Zaken en emancipatie, zich uitputtend, vier kantjes vol gedraai en gekronkel, onder de internationale verdragen probeert uit te kletsen. Het mag duidelijk zijn dat het VN-Vrouwenverdrag gaat over alle vrouwen. Dat geeft het ministerie nog net toe. Vervolgens wordt er gesproken over loon en over sociale voorzieningen. Omdat er niet wordt gesproken over inkomen, denkt het kabinet het zich te kunnen permitteren om zwangere zelfstandigen maar aan de markt over te laten. Net zo boud maakt de

minister het als het gaat over het internationaal verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, artikel 10, tweede lid. “Gedurende deze periode dient aan werkende moeders verlof met behoud van loon of verlof gekoppeld aan passende uitkering krachtens de sociale verzekeringswetgeving te worden toegekend.” Het mag toch duidelijk zijn dat het hier over alle werkende moeders gaat. De woordjes “loon” en “uitkering” worden pas gebruikt als het gaat over wat zij gedurende hun verlof krijgen: ofwel loon, dus betaald door een werkgever, ofwel een of andere vorm van uitkering, zoals de WAZ.

Dat de minister verwijst naar het feit dat het zwangerschaps- en bevallingsverlof niet mag worden uitgesloten in een particuliere verzekering, helpt niet. Ten eerste geldt ook hier weer een wachttijd, dus als je in de eerste twee jaar zwanger wordt, krijg je niks. Ten tweede staat er nergens dat de premie voor jonge vrouwen niet fors hoger mag zijn dan voor anderen. Kortom, afschaffing van de zwangerschaps- en bevallingsuitkering uit het WAZ-fonds is onacceptabel. Het is onacceptabel omdat het 5500 vrouwen per jaar ernstig dupeert en dat voor een minister die zo graag wil dat vrouwen op tijd kinderen krijgen. Het is ook onacceptabel vanwege de internationale verdragen. Ik reken dan ook op een toezegging dat het zwangerschaps- en bevallingsverlof blijft bestaan en vooralsnog betaald wordt uit het WAZ-fonds.

Ik ga nog even in op de opmerking van collega Westerveld over de Europese conferentie over emancipatie en haar verwijzing naar mij als voorzitter van de vrouwenalliantie. Het is heel simpel: NGO's oftewel maatschappelijke bewegingen zijn daarvoor niet uitgenodigd, sterker nog: zij zijn uitgesloten van deelname. Als wij dus wat willen zeggen morgen, dan moeten wij dat aan de poort doen. Ik ben heel benieuwd naar het antwoord van de minister.

*N

Mevrouw **Swenker** (VVD): Voorzitter. Het kan verkeren, want de WAZ is een kort leven beschoren. In 1998 werd de AAW afgeschaft en de WAZ ingevoerd, omdat ook zelfstandigen de mogelijkheid moesten hebben om zich tegen arbeidsongeschiktheid te verzekeren. Op zichzelf is dat uitgangspunt geen slechte zaak, vooral niet omdat niet iedereen de mogelijkheid heeft om zich tegen de WAZ te verzekeren op de particuliere markt. Vooral de verhoudingsgewijs hoge premie en de te lage uitkering veroorzaakten veel gemor. Ook de VVD-fractie vindt dat de solidariteit wel erg ver is doorgeschoten en heeft dan ook geen bezwaar tegen de afschaffing van de WAZ. Dat wil niet zeggen dat er geen problemen overblijven. De VVD-fractie heeft twee vragen.

Allereerst hebben wij een vraag over de verzekeraarbaarheid. De schaderichtlijnen van de EU stellen dat de verzekeraar te allen tijde de mogelijkheid moet hebben om iemand te weigeren of op onderdelen uit te sluiten. Mensen met te veel vlekjes, ook al kunnen ze daar niets aan doen, kunnen zich dan niet verzekeren of tegen zeer hoge premies. Nu hebben wij begrepen dat onder de vleugels van het Verbond van verzekeraars de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

verzekeringsmaatschappijen polissen hebben ontwikkeld die tegen vergelijkbare premies en uitkeringen de arbeidsongeschiktheid dekken. Voor zelfstandigen die – om het simpel te formuleren – te veel vlekjes hebben om in aanmerking te komen voor een gewone verzekering is er een vangnet gecreëerd, zodat eenieder die dit wil een arbeidsongeschiktheidsverzekering kan afsluiten. Maar iemand die bijvoorbeeld de afgelopen week ziek is geworden en wel zodanig dat het waarschijnlijk een duurzame en volledige arbeidsongeschiktheid wordt, valt nu niet meer onder de werkingssfeer van de WAZ, uitgaande van de 1 juli-termijn. Er is al gezegd dat zo iemand voor verzekeraars een “brandend huis” is. Verzekeraars houden er niet van om brandende huizen te verzekeren. Komt zo iemand in aanmerking voor de vangnetregeling? Met andere woorden: heeft de minister de garantie van de verzekeringswereld dat eenieder een arbeidsongeschiktheidsverzekering kan sluiten, al was het maar in de vangnetconstructie?

De tweede vraag van de VVD-fractie is of de afschaffing van de wet niet in strijd is met internationale regelingen. De vraag is overigens tweeledig. Hoe is de minister tot het oordeel gekomen in de memorie van toelichting dat er geen sprake is discriminatie gelet op artikel 11 van het VN-Vrouwenverdrag dat alle beroepsactiviteiten van vrouwen betreft, dus ook als deze door zelfstandigen worden verricht? Mevrouw Westerveld heeft het hier al uitvoerig over gehad. Ik kan dat deel van haar verhaal onderschrijven.

De minister stelt overigens ook dat een uitkering op grond van de bijstandswet van voldoende niveau is als inkomensderving bij arbeidsongeschiktheid van zelfstandigen om te voldoen aan de internationaal rechtelijke verplichtingen. Echter, de bijstandswet kent beperkingen, zoals het eerst opeten van je eigen vermogen en het niet mogen hebben van een verdienende partner. De minister stelt in de memorie van antwoord dat de bijstandswet een wet is om de totale bevolking te beschermen tegen het risico van arbeidsongeschiktheid en dat dan wel aanvullende eisen en beperkingen mogen worden gesteld. De VVD-fractie snapt dat niet. De VVD-fractie heeft namelijk de indruk dat de WWB geen wet is die is gericht op het dekken van het risico op arbeidsongeschiktheid, maar dat wij daarvoor een WAO, IOAW en Wajong hebben. Kan de minister dat uitleggen?

Tot slot. De WAZ zou per 1 juli worden afgeschaft. Inmiddels is het 5 juli. Zelfstandigen hebben na afloop van deze wet drie maanden de tijd om een verzekering te regelen die dan terugwerkende kracht zal hebben tot het tijdstip van de afschaffing van de wet. Niet alleen is die tijd krap, de VVD-fractie vraagt de minister ook of er wel echt sprake zal zijn van terugwerkende kracht. Verzekeraars plegen over het algemeen zeer kritisch om te gaan met het inlooprisico. Kan de minister er volstrekte duidelijkheid over geven dat dit inlooprisico is gedekt? Indien verzekeraars het inlooprisico niet meeverzekerden, is namelijk uitstel van de afschaffing van deze wet zeker noodzakelijk om te voorkomen dat zelfstandigen gewoon uit de boot vallen. Daarbij komt nog dat de voorlichting tot nu toe niet optimaal is naar de

mening van de VVD-fractie. Verzekeraars doen wel veel aan voorlichting, maar die is meestal gericht op mensen die al een verzekering hebben. De Belastingdienst heeft alle gegevens van de zelfstandigen die onder de werkingssfeer van de WAZ vallen, evenals het UWV dat de verzekering uitvoert. Had het niet voor de hand gelegen om alle betrokkenen een brief te sturen, zoals zoveel verzekeraars hebben gedaan, met de mededeling dat zij moeten gaan omzien naar een particuliere verzekering en met uitleg over hoe zij dat het beste kunnen aanpakken als zij zelf het arbeidsongeschiktheidsrisico niet willen dragen? Als je je goed wilt oriënteren op de markt, kost dat tijd. Na keuze van een maatschappij kun je bijvoorbeeld worden afgewezen, zodat je opnieuw aan de gang moet. Dan zou drie maanden zelfs wel eens te kort kunnen zijn. Wat gebeurt er dan met terugwerkende kracht? Ook de VVD-fractie vraagt zich af of het niet beter is om deze wet pas later te laten ingaan, bijvoorbeeld op 1 oktober. Graag vernemen wij de reactie van de minister.

*N

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Als vanavond alle mensen die dit wetsvoorstel bespreken serieus zouden luisteren naar wat zij zelf hebben gezegd, dan zouden wij tot de conclusie moeten komen dat wij de minister helaas met dit wetsvoorstel naar huis moeten sturen. Ik ben benieuwd of dat deze keer zal gebeuren.

Er zullen weinig zelfstandigen rouwig zijn om de afschaffing van de WAZ. De nadelen zijn inmiddels bekend: een lange wachttijd van 52 weken, een hoge premie, een minimale uitkering. De 7% van de WAZ-populatie die een beroep heeft moeten doen op de uitkering kon ervaren dat die afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid nooit hoger uitkwam dan 70% van het bruto minimumloon (van 885,50 euro per maand) geen vetpot dus, en dat nadat er een forse premie was betaald van 8,8% van de winst uit onderneming. De maximumuitkering bedraagt 2196 euro per jaar. Dan weten wij wat wij afschaffen.

Dat wil niet zeggen dat onze fractie juist bij de afschaffing van de WAZ. Het is immers maar de vraag wat er voor terugkomt. Wat er voor terugkomt, is dat zelfstandigen een private verzekering kunnen afsluiten. Daaraan zit een aantal haken en ogen. Het huidige aanbod aan private verzekeringen sluit namelijk een significant deel van de zelfstandigen uit. De FNV schat dit deel op 60.000 mensen, die niet in staat zullen zijn om een goede en betaalbare arbeidsongeschiktheidsverzekering af te sluiten, omdat ze boven de 55 jaar zijn, of een verleden hebben waarin arbeidsongeschiktheid al een rol speelt. De vangnetregeling die door het ministerie met de verzekeraars is bedacht, waarbij het naar schatting gaat om 75.000 zelfstandigen, biedt weinig soelaas: de premie is niet langer afhankelijk van het inkomen, maar bedraagt de maximale WAZ-premie van 2200 euro, de uitkering volgt niet na één, maar na twee jaar, en de maximale uitkeringsduur is vijf jaar, terwijl de WAZ gedurende de gehele periode van arbeidsongeschiktheid wordt uitgekeerd. Dat is geen stap vooruit, maar een stap terug. Degenen die zich voor deze verzekering zouden

inschrijven moeten bovendien beseffen dat de uitkering alleen volgt bij volledige en blijvende invaliditeit. Dat betekent dat ieder vangnet ontbreekt voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten. Wij vragen de minister om minstens te komen tot een verplichte acceptatie door de verzekeraars, in combinatie met een op te richten waarborgfonds. Ik ben ook op dit punt niet de eerste die er een opmerking over maakt.

Een tweede belangrijk bezwaar is dat ook de zwangerschaps- en bevallingsuitkering wegvalt. Collega Westerveld heeft hierover al uitgebreid en met gloed gesproken en is daarin bijgevallen door mevrouw De Rijk. Het is bekend dat zwangerschap maar zeer beperkt verzekeraar is. Dat heeft consequenties: dat maakt het ondernemerschap voor vrouwen zeer onaantrekkelijk. En dat, terwijl de minister zo graag wil dat meer vrouwen gaan werken, én er met het ondernemerschap bovendien meer banen op de markt komen. Op zijn allerm minst zou er sprake moeten zijn van een overgangsregeling voor de vrouwen die binnen twee jaar na de beëindiging van de WAZ zwanger worden, omdat zij, ook als ze een private verzekering hebben afgesloten geen recht hebben op een uitkering. Of moeten wij denken dat de WAZ was bedoeld als alternatief voorbehoedmiddel? En dat terwijl wij zo bang zijn voor de vergrijzing. Wij willen graag van de minister weten hoe deze stap terug gecompenseerd gaat worden, bijvoorbeeld door het onderbrengen van zwangerschaps- en bevallingsverlof voor zelfstandige ondernemers in de Wet arbeid en zorg. Wij vragen ons bovendien af of de minister wel zeker weet dat de afschaffing niet in strijd is met de EEG-Richtlijnen en het VN-Vrouwenverdrag, waarop ook al eerder deze avond is gewezen. Wij hebben dat niet als complot bedoeld, maar er zitten nu eenmaal vrouwen in deze zaal die er wel eens over nadenken hoe het verder moet met vrouwen.

Wij vragen de minister ook of de afschaffing van de WAZ en de buitengewoon magere vangnetregeling niet een vergrote instroom in de bijstand tot gevolg gaan hebben. Het PZO heeft daarover een rekensommetje gemaakt, dat in de correspondentie is terug te vinden. Het PZO heeft berekend dat naar schatting 14.000 nieuwe bijstandsgerechtigden kunnen komen aankloppen. Waar moet die ruim 1 miljard euro vandaan komen die dan moet worden uitgekeerd in de periode van 2006 tot 2015?

De wet zou al vorige week van kracht hebben moeten zijn. Mijn fractie vindt het onaantvaardbaar dat de wet in werking zou moeten treden, terwijl veel zelfstandigen nauwelijks de tijd hebben gehad om een private verzekering af te sluiten, en het aanbod bovendien nog verre van uitgekristalliseerd is. Nu zelfs de VVD-fractie vindt dat het niet helemaal netjes is, vragen wij de minister dus minimaal om de invoering van de wet uit te stellen.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): De CDA-fractie voelt zich bij de behandeling van dit wetsvoorstel in tweeërlei opzicht min of meer met de rug tegen de muur gezet. In de eerste plaats wat de afschaffing van de WAZ als zodanig betreft en in de tweede plaats vanwege de noodzakelijke tijdsdruk. Om met het eerste te beginnen, bij herhaling, haast tot vervelens toe, wordt ons er in de stukken op gewezen, dat de organisatie die met name de ondernemers representeert, MKB-Nederland, zich duidelijk voor afschaffing van de WAZ heeft uitgesproken. Met als voornaamste argumenten: té hoge inkomenssolidariteit in de weg van een té hoge premielast tegenover een té lage uitkering, zeker in relatie tot de premie. Een grote groep ondernemers, 45%, heeft zich hiernaast dan ook aanvullend moeten verzekeren. Heel veel ondernemers ervaren de huidige WAZ als een molensteen om hun nek, zoals de minister het uitdrukt. De minister stelt zelfs: "het is door de aanhoudende lobby vanuit ondernemersland en alle kringen van zelfstandigen, dat wij de grootste vaart willen maken met de afschaffing van de WAZ. Er komt nu een einde aan oneigenlijke solidariteit van de middeninkomens met de hogere inkomens of van de middeninkomens met de laagste inkomens. Er ontstaat nu een product, waarvan de premie veel meer is gerelateerd aan de eigenlijke dekking."

Naar de mening van de CDA-fractie is bij deze stellingname wel sprake van enige overdrijving. Immers solidariteit binnen een verzekering, waar gezamenlijk de risico's tegen een calamiteit als arbeidsongeschiktheid worden gedragen, vergt altijd een zekere mate van overdracht van hogere naar lagere inkomens. Het is dan altijd wel de vraag of en hoe er grenzen moeten worden getrokken. Met een overtrokken solidariteit is niemand gebaat en dit blijkt ook wel bij de WAZ waar zo algemeen bezwaren worden aangevoerd tegen de huidige systematiek. Iets meer dan de helft van de WAZ-aangiften heeft immers een inkomen onder de franchise en behoeft derhalve geen premie te betalen. Ook de CDA-fractie moet erkennen dat er bij de WAZ dan ook metterdaad sprake is van een extra solidaire verzekering. De vraag rijst echter of deze bezwaren, gelet op de bestaande, grote reserves, niet anders hadden kunnen worden opgelost. De CDA-fractie denkt dan bijvoorbeeld aan de als onvoldoende ervaren begeleiding van arbeidsongeschikte zelfstandigen door het UWV, de consequent té hoog vastgestelde premie, enz.

Zelfstandigen kwamen indertijd onder de AAW te vallen, omdat er voor deze groep onvoldoende mogelijkheden bestonden om dit risico op vrijwillige basis af te dekken. Dat was in 1976. In 1998 bij de komst van de WAZ heette het dat "verzekeraars geen betaalbare verzekeringen konden garanderen voor alle personen uit de doelgroep". Beide uitspraken komen uit de rapportage van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van september 2003. Wij blijven dan ook zitten met de vraag wat er sedertdien is veranderd dat deze argumenten nu niet meer gelden. Verder is het ons opgevallen dat LTO-Nederland, VNO-NCW, PZO en RZO aanmerkelijk genuanceerder denken over de afschaffing van de WAZ.

*N

Wel bestaat er aan de WAZ in zijn huidige vorm geen behoefte.

Hoe dit ook zij, de minister kan zich terecht beroepen op het weloverwogen standpunt van MKB-Nederland, hoe zeer ook onze fractie met dit standpunt moeite blijft houden. Niet omdat wij de minister niet willen volgen in zijn standpunt dat ondernemers zelf risico's willen dragen en hiertoe veelal ook in staat zijn. Het gaat ons echter om die ondernemers, toch altijd nog zo'n 70.000 tot 75.000, die hiertoe op grond van verhoogde risico's niet of nauwelijks in staat zijn.

Zou de minister op de categorieën die hieronder vallen nog wat dieper willen ingaan, ook op de onderlinge verhoudingen? Hoe groot is bijvoorbeeld de groep die uit een arbeidsongeschiktheidssituatie ondernemer is geworden? Hoeveel ouderen en hoeveel ondernemers met een bekend of mogelijk toekomstig gezondheidsprobleem vallen hier naar schatting onder? Naar hen dient de zorg van de overheid, die een schild dient te zijn voor de zwakken, zich dan ook in het bijzonder uit te strekken. Het siert de minister dat hij zich hiervan bewust is geweest en dat hij terzake besprekingen met het Verbond van Verzekeraars is aangegaan om tot een goede vangnetconstructie aan te zetten. Op basis daarvan is de voorliggende vangnetconstructie dan ook tot stand gekomen. De vraag is echter of deze als voldoende moet en kan worden gekwalificeerd. Daarover straks meer.

Ik wil eerst iets zeggen over ons tweede punt, de tijdsdruk. Het moge dan zo zijn dat het wetsvoorstel achter de schermen met de vereiste zorgvuldigheid is voorbereid, uit de wetsgeschiedenis is dit bepaald niet gebleken. Het regeerakkoord waarin de beëindiging van de WAZ is aangekondigd, dateert van 16 mei 2003, terwijl het wetsvoorstel eerst is ingediend op 2 april 2004 en de minister vasthoudt aan invoering per 1 juli jongstleden. Dit is in feite al nauwelijks mogelijk gelet op de datum van de plenaire behandeling in deze Kamer. Van voortvarend optreden van het kabinet is dan ook geen sprake geweest en de minister is hiervoor de Eerste Kamer op zijn minst een verklaring schuldig. Immers, deze late indiening veroorzaakt allerhande problemen, grote en kleine.

Ik geef daarvan één voorbeeld. Terecht wordt tijdige en juiste voorlichting over dit voorstel van het allergrootste belang geacht. Hierop is allerwegen aangedrongen. Deze voorlichting kan in feite pas beginnen na de parlementaire behandeling in beide Kamers. Niettemin heeft de minister, mede op aandringen van mijn collega in de Tweede Kamer, moeten toezeggen dat die voorlichting ter hand zal worden genomen direct aansluitend aan de stemming in de Tweede Kamer, onder voorbehoud van de parlementaire behandeling in de Eerste Kamer. Dit geeft in feite geen pas bij een toch wel wat omstreden wetsvoorstel. Er waren toen tot 1 juli nog slechts enkele weken te gaan.

De CDA-fractie heeft dan ook zeker begrip voor het standpunt van het Platform Zelfstandige Ondernemers over de ontoelaatbare tijdsdruk en vraagt zich af of er geen steekhoudender argumenten zijn te verzinnen om het verzoek van VVD en CDA tot enig uitstel af te houden in het licht van de voorgeschiedenis. Vooralsnog houdt de

CDA-fractie hieraan vast. Hoewel de vraag rijst of enig uitstel wel zoveel soelaas zal bieden als wordt verondersteld. Immers ook bij de huidige WAZ is er nog steeds sprake van onbekendheid met deze regeling. Blijkbaar gunnen ondernemers zich niet de tijd en de moeite om zich van bestaande wetgeving op de hoogte te stellen, want circa een derde van de niet-gebruikers is niet op de hoogte van het bestaan van de WAZ. Uit dien hoofde betwijfel ik of enig uitstel het soelaas zal bieden dat wij ervan hopen. Ik hoop in ieder geval dat de minister een aantal goede argumenten naar voren zal brengen. Het Platform Zelfstandige Ondernemers wijst er terecht op dat 55% van de 850.000 zelfstandigen thans geen aanvullende verzekering naast de WAZ heeft. Een ieder die weet hoe ingewikkeld het is polissen – en vooral de kleine lettertjes – goed te vergelijken, zal hier bij drie maanden spreken van een toch wel erg grote tijdsdruk. De minister stelt immers in de nota naar aanleiding van het verslag van de Tweede Kamer dat “er op de particuliere verzekeringsmarkt ruimschoots voldoende mogelijkheden voor zelfstandigen zijn om zich tegen dit risico te verzekeren”. Een oriëntatie op al deze mogelijkheden vergt tijd. Bovendien zal de ondernemer in een groot aantal gevallen toch altijd eerst over een afwijzing voor de reguliere arbeidsongeschiktheidsverzekering moeten beschikken, alvorens zich voor een alternatieve verzekering te melden. De acceptatieprocedure voor de reguliere verzekering dient dan immers te zijn afgerond en dat kan wel 12 weken duren. Of wordt ervan uitgegaan dat een aanvraag voor een reguliere verzekering bij weigering automatisch wordt omgezet in een voorstel voor een alternatieve verzekering? Zal er in theorie sprake kunnen zijn van 3 maanden plus 12 weken als periode van terugwerkende kracht tot 1 juli 2004? Een maximale periode derhalve van 6 maanden waarin de eertijds WAZ-verzekerden toch niet onverzekerd zullen zijn? Hier draait het om: blijven zij vanaf het begin verzekerd en hoe zit het dan met het inlooprisico? In de stukken kan ik hierover geen helderheid vinden.

Zeker bij een samenballing van aanvragen in de tweede helft van september zal de gemiddelde acceptatieprocedure kunnen oplopen. Het PZO schat dit traject in verband met de nodige zorgvuldigheid nu reeds op 12 weken. Wanneer er premieopslagen in het geding zijn, kan dit nog langer zijn. Kortom, heeft het PZO toch geen gelijk dat 3 maanden een te korte termijn is om een particuliere arbeidsongeschiktheidsverzekering kwalitatief goed tegen de laagste prijs te regelen? Graag een heldere goedlegging van deze stelling. Ik vraag dat nadrukkelijk, omdat ik uit de stukken heb begrepen dat de minister het oneens is met mijn vraagstelling. Duidelijk moge nu al wel zijn dat de CDA-fractie hierover voorshands de nodige twijfels heeft.

Welk percentage van de 55% WAZ-verzekerden, die geen aanvullende arbeidsongeschiktheidsverzekering hebben, zou zich overigens nog verzekeren in het licht van de 50% zelfstandigen die thans geen premie betalen maar wel verzekerd zijn? In de genoemde rapportage lees ik op bladzijde 19: omdat het hier personen betreft met een

inkomen beneden het minimum, is een verzekering voor hen weinig zinvol, omdat zij die waarschijnlijk toch niet kunnen betalen. Het percentage mensen onder hen dat ouder is dan 50 jaar, is groot.

Het is tegen die achtergrond dat ik tegen mevrouw De Rijk zeg dat ik in de schriftelijke ronde heb gevraagd hoe hiermee in het kader van het beleid van de WWB mee zal worden omgegaan. Zelf heb ik de conclusie getrokken, alle stukken gelezen en vergeleken hebbende, dat het college wel akkoord zal moeten gaan met een procedure waarin al deze mensen recht kunnen doen gelden op een bijstandsuitkering. Ik heb die conclusie getrokken, omdat zij een inkomen hebben verdiend, waarvan zij na aftrek van de franchise helemaal geen premie hoefden te betalen. Dat is overigens ook een probleem bij de vangnetconstructie, waarbij men ook een behoorlijk bedrag aan premie moet betalen.

Dan nog even terug naar de vangnetconstructie voor de zogeheten onverzekerbare risico's. Het is opvallend dat in de gewisselde stukken zo weinig wordt ingegaan op de suggestie van MKB Nederland op pagina 29 van de nota WAZ over de vermogenstoets in de ABW. Dat de CDA-fractie dit punt niet aan de orde heeft kunnen stellen in de schriftelijke inbreng, houdt verband met het feit dat eerst hierna deze nota door ons werd ontvangen. Het voorstel is echter voor de CDA-fractie van een dusdanige importantie dat wij hiervoor zeker de aandacht van de minister vragen. Juist voor de kleine bedrijven in de agrarische sector, waar de continuïteit direct in gevaar komt als de ondernemer arbeidsongeschikt wordt, ligt hier wellicht een oplossing. Ons opkomen voor de onverzekerbaren houdt hiermede rechtstreeks verband.

Met het PZO constateert mijn fractie dat de nu voorliggende vangnetconstructie toch wel erg beperkt is. De minister gaat hierop onvoldoende in, met name op de stelling dat het vangnet op alle punten slechter is dan de huidige WAZ en op geen enkele wijze, noch qua premie, noch qua dekking een redelijk alternatief is. Het gaat hierbij uiteraard ook om de vergelijking met de huidige WAZ-uitkering, die bepaald ook niet riant is. Een WAZ-uitkering is in de regel lager en maximaal gelijk aan de oude AAW-uitkering. Dat wil zeggen dat het een inkomensvoorziening op minimumniveau is.

Dat wordt thans niet veel anders. Daarom vond ik de stelling van het PZO nogal overtrokken. Ik hoor toch echter graag een reactie van de minister, want het is een publiek stuk dat ons heeft bereikt. Wel is het tweede jaar wachttijd een aanzienlijke achteruitgang evenals de periode van vijf jaar. De problematiek rond het criterium "volledig en duurzaam" is met de brief van 3 juni jongstleden voorlopig opgelost. Dat heeft de CDA-fractie toch zeker goed begrepen?

Kan de minister deze boude bewering van het PZO ontzenuwen? Bovendien vraagt mijn fractie zich af hoe deze vangnetconstructie zich verdraagt met de EU-voorwaarden. Het is bovendien de vraag of op de commerciële markt een beter alternatief kan worden verzonden zoals het PZO suggereert. Heeft de minister terzake al voorstellen van het PZO gezien? De vraag kan terecht worden gesteld of voor hen, die jarenlang

verzekerd zijn en bij wie het verzekerde risico nog niet is ingetreden, met de voorgestelde constructie in combinatie met onmiddellijke werking kan worden volstaan?

Dat brengt mij bij de staartbodem-problematiek en de eventuele instelling van een waarborgfonds. De minister wijst dit laatste af. Ook mijn fractie is tegen meer regulering en aanvaardt derhalve deze uitleg. Blijft over de mogelijkheid van het Arbeidsongeschiktheidsfonds zelfstandigen in combinatie met het Arbeidsongeschiktheidsfonds. De CDA-fractie zou zich kunnen voorstellen dat voortbordurend op de suggestie van één of enkele jaren vrijstelling van de vermogenstoets voor de financiering ook in deze richting wordt gekeken. Het is immers wrang dat onverzekerbare risico's, die in het kader van de WAZ ook premie kunnen hebben betaald, niet zouden kunnen meegenieten van de reserves waaruit de huidige WAZ-gerechtigden worden betaald. Dat is overigens de eerbiedigende werking waarvoor wij erkentelijk zijn.

Zou het voor de groep met verhoogde risico's niet beter zijn zich maar niet te verzekeren en straks een beroep te doen op de ABW, indien noodzakelijk? Edoch, terugkomen van arbeidsongeschiktheid naar arbeidsgeschiktheid kan soms een lange periode van herstel, revalidatie en reïntegratie vergen. Is deze ondernemer dan verplicht een belangrijk deel van het vermogen in zijn bedrijf op te souperen? Als dat zo is, dan zal hij veelal niet meer in staat zijn om als ondernemer terug te keren. De vrijstelling van het aanspreken van dit vermogen gedurende een bepaalde periode is dan een zeer geëigende oplossing, die zeker ook als een uitwerking van het ook hier noodzakelijke overgangsrecht kan gelden. Waarom is deze mogelijkheid niet nader onderzocht en is de minister bereid ons toe te zeggen dit alsnog te doen? Het gaat uiteindelijk om een beperkte groep, namelijk een klein deel van de geschatte jaarlijkse instroom van 7000 zelfstandigen dat onder de categorie van "onverzekerbare risico's" valt. Al moet de CDA-fractie toegeven dat het aantal personen met een verhoogd gezondheidsrisico, zoals allerwegen is vastgesteld, moeilijk nauwkeurig is in te schatten.

Na 30 jaar publieke verzekering, AAW en WAZ, moet juist deze kwetsbare groep toch, indien maar enigszins mogelijk, kunnen rekenen op steun en begrip van de overheid. Het laatste alternatief, waarvan ook de kosten te overzien zijn, moet als een begaanbare weg en als keuzemogelijkheid ook de minister aanspreken. Dit temeer, daar ook in de kringen van de verzekeraars wordt verwacht dat de instroom in de vangnetconstructie maar zeer beperkt van omvang zal zijn. Dat geeft te denken! Uiteraard moet deze groep dan niet kunnen worden aangesproken op onvoldoende besef van verantwoordelijkheid. Het gaat mij hierbij dus nadrukkelijk niet om de groep van 55%, die zich thans particulier moet verzekeren en waarvan wordt verwacht dat een behoorlijk percentage hiervan geen gebruik zal maken. Zeker in het licht van het standpunt van hun organisatie is het vanzelfsprekend dat voor hen het normale regiem van de WWB zal gelden. Gaarne een

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

zorgvuldige reactie op deze suggestie van de fractie van het CDA.

Dan de problematiek rond de zwangerschapsuitkeringen. Wij hebben met elkaar afgesproken dat collega Westerveld zich zou beijveren om namens de Commissie deze materie uit te diepen. Dat heeft zij zeer bekwaam gedaan. Anderen hebben hierover al gesproken. Ik zou hierop lang kunnen doorgaan, maar omwille van de tijd sluit ik mij toch maar aan bij hetgeen mevrouw Swenker heeft gezegd over het VN-vrouwenverdrag. Zij heeft ook verwezen naar de vragen van mevrouw Westerveld.

Met het antwoord van de minister is de kou echter nog niet uit de lucht. Ik heb nagedacht over wat wij wel kunnen doen. Ik voel mij verder niet aangesproken door de opmerkingen van mevrouw De Rijk over de manier waarop de minister met deze materie om zou zijn gegaan. Het is gewoon een juridische uiteenzetting, waarover je juridisch en zakelijk van mening kunt verschillen, maar emotioneel niet. Ik verschil verder niet met haar van mening dat wij samen als vrouwen een antwoord moeten geven op deze problematiek. Mijn suggestie om hiervoor een oplossing te vinden is de mogelijkheid om de Commissie Gelijke Behandeling om advies te vragen? Is de minister bereid om toe te zeggen dat hij dat zal doen? Misschien moet hij hierbij ook de ILO betrekken. Hij moet dan wel toezeggen dat hij zich zal verbinden aan de uitkomsten van dat advies.

Sinds de deelname van Nederland aan de Europese Monetaire Unie tellen de exploitatie- en vermogensaldi van de sociale fondsen mee bij de berekening van het EMU-saldo en de EMU-schuld. Vandaar ook dat de WAZ-premie al enige jaren boven lastendeckend niveau is vastgesteld. Hiermede kan aan de EMU-doelstellingen worden voldaan. Welke problemen rijzen er nu voor de koopkrachtontwikkeling bij afbouw van het vermogenssaldo als gevolg van de financiering van de huidige WAZ-gerechtigden hieruit? De CDA-fractie zal straks een afweging moeten maken en gaat ervan uit dat op de gestelde vragen en gedane suggesties overtuigend kan worden geantwoord. In ieder geval kan ook de minister, evenals de CDA-fractie, de conclusie trekken dat hij MKB Nederland achter zich heeft zowel met betrekking tot de afschaffing van de WAZ als met betrekking tot de thans voorliggende vangnetconstructie. Het tezamen met het Verbond van Verzekeraars uitgegeven persbericht van 24 mei jongstleden sprak in dit opzicht duidelijke taal, een taal die mij overigens over de hele linie niet aansprak.

*N

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Ik voer bij dit wetsvoorstel ook het woord namens de ChristenUnie-fractie.

Er is de afgelopen jaren een behoorlijke druk uitgeoefend om de WAZ te laten verdwijnen. Dit lijkt redelijk succesvol te zijn geweest. Soms vraag je je af: heeft het wel zin om allerlei acties te ondernemen? Kennelijk is dat dus niet altijd uitzichtloos. Dat is een

troost voor degenen die zich daarmee regelmatig profileren.

Anderen hebben al het nodige gezegd; ik heb dus niet zo heel veel nieuwe wapenfeiten maar ik loop de zaken toch maar even langs. Toen de WAZ in de plaats kwam van de AAW, bleek na verloop van tijd dat er problemen waren met de uitvoering. Vanaf het eerste jaar van de WAZ werd door ondernemers felle kritiek geuit op de hoge kosten en de uitvoeringsproblemen van deze nieuwe wet ten opzichte van de AAW. Dit speelt niet alleen bij deze wet maar ook bij andere regelingen, en dat brengt je telkens tot de vraag: zijn wij zo ontzettend knap dat wij zulke ingewikkelde wetten kunnen maken met zulke ingewikkelde uitvoeringsconstructies? Hier lopen wij regelmatig tegen aan. Ik zou hierover wel iets willen horen van de minister. Daar staan wij toch niet voor? Wij staan voor de totstandkoming van heldere wetgeving en goede uitvoeringsconstructies, maar telkens struikelen wij weer. Dat is jammer, mede omdat deze wet toch een brok solidariteit in zich heeft. Als die steeds verder afbrokkelt, hebben wij daar zorgen over.

Ik heb al gezegd dat er twee belangrijke bezwaren zijn: de verzekering is te duur en de meeste ondernemers lijken op dit moment de vrijheid te willen hebben om al dan niet te verzekeren; dat is een gegeven. Als je met ondernemers sprak, kon je overigens merken dat zij de uitkering erg laag vonden. Zij zouden vaak net zo goed een beroep kunnen doen op een bijstandsuitkering; de regeling was financieel niet aantrekkelijk. MKB-Nederland steunt het wetsvoorstel maar individuele ondernemers denken daar genuanceerder over. Je kunt betogen dat zij dan hun lidmaatschap maar moeten opzeggen -- misschien komt het daar nog van -- maar ook andere organisaties liepen niet echt warm om alles zo drastisch om te buigen.

Het voorstel om op 1 juli te stoppen, stuit ook bij ons op bezwaren. Deze zal ik niet opnoemen; ze zijn al door andere woordvoerders naar voren gebracht. Waarom niet even wachten? Er is een groep ondernemers die hierdoor in de problemen zal komen.

Er ligt, volgens de minister en MKB-Nederland, een goed aanbod van het Verbond van Verzekeraars. Ook vanavond zijn er echter signalen afgegeven. Is dat aanbod inderdaad zo goed? Hoe zit het met de verzekeraarbaarheid? In 1998 bleek de zaak namelijk niet verzekeraar. De tijden zijn voor verzekeraars niet beter geworden. Er moet wel een geweldige omwenteling in het denken hebben plaatsgevonden of er moeten opeens andere perspectieven zijn. Ik heb die echter niet kunnen ontdekken. Het is waarschijnlijk een noodzakelijk kwaad dat er verzekeraars zijn, maar over het algemeen zijn zij, als het aankomt op het uitbetalen van schades, altijd erg streng, selectief en kritisch. Naar onze mening is het aanbod nog hoogst onduidelijk, of de voorwaarden zijn onvoldoende bekend. Hoe wordt nu omgegaan met die leeftijdsgroep van boven de 55 jaar? Dreigt die niet toch te worden uitgesloten?

Anderen hebben al gesproken over de ondernemers die binnen drie maanden alsnog arbeidsongeschikt worden bevonden. Worden zij geweigerd vanwege die terugwerkende kracht of niet? Daarover moet vanavond helderheid kunnen ontstaan.

Verzekeraars zullen ondernemers altijd een restcapaciteit toebeden. De ondernemer die arbeidsongeschikt is voor zijn beroep en bijvoorbeeld baas van de supermarkt was, kan altijd nog achter de kassa zitten. Dat zal hem wellicht niet misstaan, maar kun je dat verwachten? Is dat realistisch? Ik geef dit voorbeeld maar om het helder bij de minister op tafel te leggen.

Uit contacten met ondernemers is mij gebleken dat een grote groep zich absoluut niet laat verzekeren. Dit heeft grote consequenties, want het zal aan de andere kant kosten genereren. Het lijkt niet zozeer een bewuste keus; men ziet er kennelijk tegen op om door de hele molen heen te moeten. Men zegt eigenlijk: al die soesa, wij doen het maar niet en wachten wel af, wellicht worden wij niet arbeidsongeschikt, en anders is er altijd nog de bijstand.

Collega Westerveld heeft zich op verzoek van de commissie erg ingespannen om de problematiek rond de zwangerschaps- en bevallingsuitkeringen uit te diepen. Zij heeft dat op een heel deskundige wijze gedaan. Er zijn veel vragen gesteld, waarbij ik mij wil aansluiten. Hierover moet namelijk helderheid komen. Mevrouw Van Leeuwen heeft hierover nog een suggestie gedaan aan de minister. Met elkaar moeten wij tot een goede oplossing kunnen komen.

De **voorzitter**: De staatssecretaris is voor het volgende wetsvoorstel reeds in antichambre aanwezig.

**

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

Voorzitter: Timmerman-Buck

*B

!Werk en bijstand!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Invoeringswet Wet werk en bijstand in verband met het verlenen van de bevoegdheid aan gemeentebesturen om in het kader van de Wet werk en bijstand categoriale regelingen voor de kosten van chronische ziekte of handicap voort te zetten of nieuwe categoriale regelingen terzake tot stand te brengen (29420);

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet werk en bijstand en enige andere wetten in verband met een aantal technische verbeteringen en het herstel van enkele omissies in de Invoeringswet Wet werk en bijstand (29499).

De **voorzitter**: Ik heet de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van harte welkom.

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer **Van Driel** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Ik wil de staatssecretaris van harte feliciteren met zijn nieuwe functie. Hij is een "old hand", veel mensen hoeven dan ook niet echt kennis te maken met hem. Wij hebben met elkaar te maken toen hij nog aan de overkant zat als lid van de vaste commissie voor Sociale Zaken. Toen ging het over dezelfde soort vraagstukken. Ik zie uit naar een plezierige samenwerking.

Ik ga niet in op het verdeelmodel van de WWB. Mevrouw Van Leeuwen zal hierop ingaan. Hoewel ik haar letterlijke tekst niet ken, sluit ik mij gezien de schriftelijke vragen bij haar aan. Ik weet dat er vorige week over gesproken is in de Tweede Kamer. Het lijkt mij dat het de goede kant opgaat. Misschien kan de staatssecretaris kort ingaan op de vraag of de granieten voorraad is meegewogen en of verdere verfijning mogelijk is. Wij hoeven wat mij betreft het debat dat aan de overzijde is gevoerd, hier niet over te doen.

De fractie van de Partij van de Arbeid is blij dat voorlopig een categorale regeling tot de mogelijkheden gaat behoren. Wij hebben hiervoor al eerder gepleit maar toen werd er geen gehoor aan gegeven. Maar nu is het kabinet onder politiek druk omgegaan. Met dank aan de CDA-fractie!

De vraag is of deze categorale regeling voldoende is om de bij de begroting van 2004 gedane toezeggingen met betrekking tot inkomensontwikkelingen te realiseren. Mijn fractie blijft het jammer vinden dat de ouderen niet hieronder vallen. Ook voor de categorie chronisch zieken en gehandicapten is het de vraag of deze categorale regeling voldoende is om hun genoeg bescherming te bieden in hun zwakke financiële positie.

Mijn fractie maakt zich zorgen over de positie van de mensen met een smalle beurs. Blijkens de beantwoording deelt de regering onze zorg over de inkomenspositie van de minima niet. Dat is dus voor ons een zorg extra. In de memorie van antwoord zegt het kabinet "dat het aan de gemeente is welke rol de categorale bijzondere bijstand speelt bij de aanvullende inkomensondersteuning." Verder staat er: "De zorg die de leden van de fractie van de Partij van de Arbeid uitspreken over de inkomenspositie van de minima omdat hun inkomensachteruitgang naar hun mening ernstiger uitpakt dan voorspelt, deelt de regering dan ook niet." Ik vat het in mijn eigen woorden samen: omdat de WWB een adequaat middel is als vangnet deelt de regering de zorg van mijn fractie niet. Ik vind dat een merkwaardige redenering. Het kabinet heeft geen zorg omdat de gemeenten een vangnet vormen.

Alvorens verder op deze redenering in te gaan, kijk ik eerst even of er op grond van de cijfers reden tot zorg is. Dat is inderdaad het geval. Bij de presentatie van de begroting 2004 liet het kabinet een relatief gematigde achteruitgang zien, redelijk verdeeld over de diverse inkomenscategorieën. Dat had slechter gekund. Het was een relatief evenwichtig beeld. Natuurlijk had mijn fractie liever gezien dat de minima meer gespaard waren, maar ook wij realiseren ons dat gezien de economische situatie aanpassing van het uitgavenpatroon noodzakelijk en onvermijdelijk was. Nu wij een halfjaar verder zijn, ziet

het er allemaal veel minder mooi uit dan het kabinet toen meende te mogen en kunnen voorspellen. De inkomensachteruitgang is ernstiger dan voorspeld werd. Natuurlijk is het altijd moeilijk om de toekomst te voorspellen en nog moeilijker als het om inkomensontwikkelingen gaat, maar dit valt ons heel erg tegen. Exclusief huursubsidieverlaging gaat volgens het Nibud een Wajong' er zonder kinderen er 2,5% op achteruit, althans als er sprake is van bijzondere bijstand en aanvullende ziektekostenverzekering. Als dat niet het geval is, bedraagt de achteruitgang zelfs 5,7%. Voor een AOW-gerechtigd echtpaar met een klein pensioentje en een beetje huishulp is die achteruitgang volgens het Nibud 3,8%.

De tegenvallers ten opzichte van de ramingen van het kabinet treden vooral op in de lage inkomenscategorieën. Hierbij is dan nog uitgegaan van het gemiddelde effect van de pakketverkleining van het ziekenfonds. Als dat anders uitpakt, is het nog ernstiger. Bovendien zit daarin niet het effect van de verlaging van de huursubsidie met 12 euro die inmiddels per 1 juli is ingegaan. Het effect daarvan zit voor deze groepen tussen -0,5% en -0,75%.

Het zijn met name de kwetsbare groepen waarbij de achteruitgang het hardste toeslaat. Mijn fractie vraagt zich werkelijk af waarom het kabinet onze zorgen over de inkomenspositie van de minima niet deelt. Het moet het kabinet toch ook tegenvallen dat belangrijke groepen minima er zo op achteruitgaan? En het moet met name het CDA ook tegenvallen dat grote groepen minima er zo op achteruitgaan! Het rapport van de CDA-commissie inkomensbeleid waaruit mevrouw Van Leeuwen in april nog citeerde, stelt dat huishoudens die het minst te besteden hebben, het meest moeten worden ontzien. Bravo! Op diezelfde dag ging de CDA-fractie nog ervan uit dat het kabinet-Balkenende in dit opzicht aan de verwachting van het CDA zou voldoen. Ik refereer hierbij wederom aan mevrouw Van Leeuwen.

Nu blijkt het echter lelijk tegen te vallen. Het kabinet heeft gekozen voor een oplossing waarop het zelf slechts een beperkte invloed heeft. De oplossing om deze ernstige achteruitgang te matigen, ligt namelijk bij de gemeenten. De regering acht de WWB een voldoende adequaat vangnet om de gemeenten op lokaal niveau in staat te stellen om chronisch zieken en gehandicapten een passende aanvullende inkomensondersteuning te bieden. Het is aan de gemeente zelf om te kiezen welke vorm van inkomensondersteuning of combinatie van vormen het meest recht doet aan de positie van chronisch zieken en gehandicapten in hun gemeente. Het is aan de gemeente zelf om te kiezen welke categoriale bijstand bij die inkomensondersteuning past. De ouderen met een klein pensioen die er meer dan 3% op achteruitgaan, moeten naar de gemeente voor bijzondere bijstand; structureel zijn zij helemaal uit de zorg van het kabinet weggevallen. Maar ook voor chronisch zieken en gehandicapten geldt dat het kabinet de mogelijkheid van een categorale regeling voldoende vindt.

Het kabinet doet de toezegging dat er een evenwichtige inkomensachteruitgang zal zijn en dat de

inkomensontwikkeling evenwichtig is. Het is echter aan de gemeente om dat waar te maken. Dat roept de vraag op wat er gebeurt als een gemeente dit helemaal niet of onvoldoende doet. Het kabinet verricht weliswaar inspanningen en stelt hulpmiddelen beschikbaar om de gemeenten te helpen bij de invoering van de WWB. Er zijn handreikingen gedaan. De vorige staatssecretaris heeft dat bij speech gedaan. Er zijn ook bijeenkomsten geweest waarbij men vragen kon stellen, et cetera. Maar wat gebeurt er als het allemaal weinig uithaalt? Welke verantwoordelijkheid heeft het kabinet als veel gemeenten die handreiking niet aannemen, de categorale bijstand niet invoeren en met de bijzondere bijstand op een passieve wijze omgaan?

Ik begrijp de redenering van het kabinet niet. Ik begrijp niet dat er gezegd wordt: wij doen een toezegging, maar het is aan de gemeente om die waar te maken. Ik begrijp niet dat het kabinet stelt dat het scheppen van de mogelijkheid voor een categorale regeling voldoende is om geen zorgen te hebben over de inkomenspositie van de minima. Dat kan niet waar zijn!

Het kabinet zegt bij monde van de minister in deze Kamer dat het beeld van de sociale minima over het algemeen een half procent beter is dan van de hogere inkomens en dat de inkomensachteruitgang tot 1% beperkt blijft. Dan kan het niet waar zijn dat als dat beeld niet klopt, het kabinet zegt: dan moet u maar bij de gemeente aankloppen. Daar kan het kabinet niet mee weggomen. Wij hebben dan ook de vraag gesteld hoe het kabinet de belofte aan de minima nakomt, met name aan chronisch zieken en gehandicapten, om die achteruitgang tot een minimum te beperken indien een relevant aantal gemeenten niet overgaat tot het maken van een categorale regeling. In de memorie van antwoord gaat het kabinet hier niet of nauwelijks op in. Alleen stelt het kabinet dat de WWB een adequaat middel is. Dat is te weinig. Het kabinet zal ook een uitspraak moeten doen over wat er gebeurt indien een relevant aantal gemeenten geen categorale regeling treft en passief met bijzondere bijstand omgaat. Dan is er gezien de toezegging van het kabinet in onze ogen sprake van een verantwoordelijkheid van het kabinet, een verantwoordelijkheid die het kabinet onzes inziens niet uit de weg mag gaan.

*N

Mevrouw **Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Op 7 oktober 2003 mocht ik in deze Kamer mijn maidenspeech houden over de Wet werk en bijstand, nr. 28870, en mede daarom heeft deze wet en de bijstellingen die nu worden voorgesteld, nog steeds mijn speciale belangstelling. Bovendien vindt de VVD-fractie de Wet werk en bijstand een bij uitstek liberale wet: de intentie is dat de warmte van werk gaat boven de kilte van een uitkering en dat de verantwoordelijkheid van de gemeenten op dit gebied wordt vergroot.

Categoriale regelingen in het kader van de bijzondere bijstand zijn afgeschaft, mede met het oog op de bestrijding van de armoedeval, waardoor de bijzondere bijstand het karakter van individueel maatwerk heeft teruggekregen. Bij wetsvoorstel 29420 wordt

gemeentebesturen echter de mogelijkheid geboden om bestaande categoriale regelingen voor chronisch zieken of gehandicapten voort te zetten en zelfs nieuwe regelingen in te voeren. Ondanks het feit dat de VVD-fractie geen voorstander is van categoriale regelingen kan de fractie met dit wetsvoorstel instemmen. Voor de betrokken doelgroep speelt de problematiek van de armoedeval alleen voor hen, die een minimum inkomen hebben en veel perspectief op de arbeidsmarkt. Dit is een naar verhouding kleine groep van alle gerechtigden. Verder krijgen gemeentebesturen voldoende vrijheid om dit instrument in te zetten voor aangepaste maatregelen bij de reparatie van de koopkracht voor de meest kwetsbare groepen. Wel zou de VVD fractie de staatssecretaris willen vragen bij het voorstellen van een categoriale regeling criteria op te stellen, waaraan getoetst kan worden of de regeling niet de armoedeval zou kunnen bevorderen.

Met betrekking tot de onderwerpen in de Veegwet, nr. 29499 wil de VVD-fractie nog een aantal opmerkingen maken. In het bijzonder wil de fractie haar teleurstelling uiten over het aangenomen amendement over Artikel I, onderdeel A. Dit amendement regelt dat mensen van 57,5 jaar en ouder met een bijstandsuitkering, die geen sollicitatieverplichting hebben, recht hebben op een vakantieperiode van 65 dagen per jaar. Enerzijds vloeit dit amendement voort uit de motie van de Eerste Kamer, die bij de behandeling van de Wet werk en bijstand is aangenomen, nr. 28870 K. Deze motie regelt dat ouderen met een bijstandsuitkering en geen arbeidsperspectief vrijgesteld worden van de sollicitatieverplichting. Anderzijds stoelt het amendement op de moties 28862, nr. 31 en nr. 32 van de Tweede Kamer, waarbij wordt bepaald dat oudere WW'ers die een vrijstelling hebben gekregen van de sollicitatieplicht recht krijgen op 65 dagen vakantie. Hierbij werd gekozen voor een gelijke behandeling van vakantieduur in de Werkloosheidswet en in de Algemene bijstandswet. De indieners van dit amendement beoogden deze gelijke behandeling ook door te voeren voor de Wet werk en bijstand. Hoewel de staatssecretaris is gehouden dit amendement uit te voeren en er dus niets meer aan kan doen, wil de VVD-fractie toch kenbaar maken dat het aannemen van het amendement volgens haar de kwaliteit van de wet eerder verslechtert dan verbetert.

In de eerste plaats heeft de Eerste Kamer in haar motie over de vrijstelling van sollicitatieplicht van mensen van 57,5 jaar en ouder naar het gevoel van de VVD-fractie deze vrijstelling alleen bedoeld voor de periode waarin er geen arbeidsperspectief is, maar niet structureel: het kan heel goed zijn, dat over bijvoorbeeld twee jaar de arbeidsmarkt zover is aangetrokken dat de voorspelde behoefte aan deze mensen duidelijk naar voren komt. Zo heeft de staatssecretaris, naar wij menen, dit ook opgevat. Wij denken dan ook dat vooral een verblijf van 65 dagen per jaar in het buitenland de arbeidsmarktkansen van deze leeftijdsgroep in Nederland geen goed zullen doen, als zij zich weer op de arbeidsmarkt dienen te begeven. Daarnaast speelt een rol dat de Wet werk en bijstand uitgaat van het territorialiteitsbeginsel. Door een vakantie van 65 dagen toe te staan, wordt een bijstandsuitkering voor een

belangrijk deel van het jaar exportabel gemaakt en dat is in strijd met de intentie van de wet.

Dit punt, het verslechteren van de kwaliteit van een wet door het aannemen van amendementen, speelt niet alleen bij deze wet, maar is in deze Kamer al eerder aan de orde geweest. Slechts bij uitzondering kan er van reparatie sprake zijn. De VVD fractie wil trouwens in het algemeen opmerken dat als het de regering en de Tweede Kamer werkelijk ernst is met het uitvoeren van deregulering, deze niet door uitvoerige monitoring, extra toezicht, prestatiemeting, gevraagde specifieke onderzoeken en nadere regelgeving weer teniet wordt gedaan.

Mevrouw de voorzitter. Nog een laatste opmerking over de door de staatssecretaris voorgestelde verdeelsystematiek voor de budgetten, die op grond van artikel 69 WWB aan gemeenten ter beschikking worden gesteld. Enerzijds hebben wij begrip voor de zorgen van de gemeenten, die onverwacht nadelige gevolgen uit de verdeelmodellen destilleren. Anderzijds kunnen wij ons voorstellen dat voor een rechtvaardige verdeling bepaalde parameters in de modellen moeten worden opgenomen. De toezegging van de staatssecretaris om het gewicht van de "granieten voorraad", het aandeel van de langdurig bijstandsgerechtigden, te halveren, lijkt ons een goede aanpassing van het verdeelmodel. Wij gaan ervan uit dat de staatssecretaris over de ontwikkeling van de verdeelmodellen contact zal blijven houden met de gemeenten. Ook de voorlichting over de huidige aanpassingen van de WWB vanuit het ministerie zal voortgang moeten blijven vinden.

De VVD-fractie is ervan overtuigd dat in veel gemeenten met enthousiasme en creativiteit gewerkt wordt aan de invoering van de Wet werk en bijstand. Er is begrip voor het feit, dat in veel gevallen, ook door de uitvoeringsinstanties, een cultuuromslag moet plaatsvinden naar het leveren van maatwerk. De VVD fractie ziet met belangstelling uit naar de beantwoording van de staatssecretaris.

*N

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Mevrouw de voorzitter. Ook wij heten de nieuwe staatssecretaris van harte welkom in ons midden. Wij nemen aan dat wij nog vaak met elkaar te maken zullen krijgen en hopen op een plezierige samenwerking.

Het kabinet heeft al beloofd erop toe te zien dat de minima, met name de chronisch zieken en gehandicapten, niet te ver achterop zouden raken. Het is altijd een beetje flauw om te zeggen "wij hebben het toch gezegd", maar het is een feit dat wij bij de behandeling van de Wet werk en bijstand al hebben voorspeld dat dit voor een aantal categorieën mensen niet op zou gaan, althans, dat zij er wel behoorlijk op achteruit zouden gaan. Dat komt vooral door een opstapeling van de verschillende maatregelen. De heer Van Driel heeft die categorieën al met name genoemd. Helaas is de voorspelling inmiddels uitgekomen. Wij wensen deze keer niet principieel tegen deze wet te stemmen, omdat wij het altijd nog beter vinden dat de mensen om wie het gaat in ieder geval nog iets krijgen onder het motto "beter een half ei dan een lege

dop". Als je zo weinig hebt, zou het naar zijn om nog verder te moeten lijden onder de principes dat een wet niet voldoende is en daarom niet door zou moeten gaan, nog afgezien van het feit dat mijn fractie daarbij waarschijnlijk geen meerderheid van stemmen meekrijgt. Het helpt dus een beetje.

Ik heb twee opmerkingen bij deze wetten, waarop ik graag een reactie krijg van de staatssecretaris. Mijn fractie vindt het erg jammer dat de gemeenten de categoriale bijstand mogen uitkeren en daar niet toe verplicht zijn en dat het bovendien maar tijdelijk is.

Wij vrezen dat hiermee weer een rechtsongelijkheid zal ontstaan, terwijl we er in wetten juist voor willen zorgen dat deze niet ontstaat. Het gaat er nu voor een chronisch zieke of gehandicapte weer van afhangen in welke gemeente hij of zij woont of hij in aanmerking komt voor categoriale bijstand. We vinden dat niet terecht.

De tweede opmerking gaat over de langdurigheidstoeslag. We begrijpen het principe dat iemand die door gewerkt te hebben aantoonbaar te kunnen werken, daardoor niet in aanmerking zou kunnen komen voor de langdurigheidstoeslag. Mijn partij wordt vaak gebeld en spreekt regelmatig mensen voor wie deze regeling geldt. We komen meerdere gevallen tegen voor wie deze regeling buitengewoon wreed uitpakt, zo wreed dat elk zinnig mens zou zeggen: dit is te gek! Er zijn mensen bij die al zeer lang in de bijstand zitten, door de instanties al lang als onbemiddelbaar worden gezien en niet meer worden geholpen om nog werk te vinden en die dan "zo stom" zijn om, als ze een paar uur betaald werk kunnen krijgen, dat aan te nemen. Ik zeg "stom" omdat deze mensen, onafhankelijk van het feit hoeveel ze daaraan overhouden, vanaf dat moment opnieuw tot vijf moeten gaan tellen voor ze in aanmerking komen voor de langdurigheidstoeslag. Een dergelijke onrechtvaardigheid vraagt om onderduiking en zwart werken en dat willen we juist voorkomen. Het bestraft bovendien mensen die proberen werk te krijgen maar wie het niet lukt. Ik kan me niet voorstellen dat dit de bedoeling is van deze wet. Ik wil het hierbij laten en ik kijk uit naar de reactie van de staatssecretaris.

*N

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Naast de felicitaties van de voorzitter namens ons allen, stel ik alleen dat ik verheugd ben met deze oud-staatssecretaris in een nieuwe rol de degenen te mogen kruisen. Dat past bij zijn vorige rol, die ik ook een tijd heb vervuld: Defensie. Defensie en sociale zekerheid kunnen heel goed samengaan!

Mevrouw de voorzitter. Het is ons nog steeds een raadsel dat het wetsvoorstel 29420 dat op 15 juni jl. met algemene stemmen in de Tweede Kamer is aanvaard, een afhandeling van meer dan vier maanden in de Tweede

Kamer heeft geveerd. Immers, het ging er uitsluitend om in het wetsvoorstel gemeentebesturen de bevoegdheid te geven in het kader van de Wet Werk en Bijstand categoriale regelingen voor de kosten van chronische ziekte of handicap voort te zetten of nieuwe categoriale regelingen mogelijk te maken. Van dit voorstel konden en kunnen de betreffende kwetsbare groepen alleen maar voordeel hebben. Door deze slepende afhandeling is niet alleen de datum van 4 juni jl. overschreden – de Eerste Kamer zou wetsvoorstellen daarna niet meer in behandeling nemen – maar hierdoor zou ook schade voor deze kwetsbare groep kunnen optreden. Dit, omdat de afwachtende houding van de gemeenten om zich voor deze regelingen in te zetten, hiermede verband zou kunnen houden. Het siert deze Kamer dan ook dat zij dit wetsvoorstel toch nog vóór het zomerreces behandelt, zodat een einde kan komen aan alle onduidelijkheid en onzekerheid.

Het nu voorliggende wetsvoorstel is mede het gevolg van het ingrijpen van collega Verburg en andere coalitiegenoten in de Tweede Kamer, toen uit de intussen beroemde en beruchte puntenwolven bleek dat de tot dusverre getroffen maatregelen nog onvoldoende soulaas boden. De koopkracht van de kwetsbare groepen liet een negatievere uitkomst zien dan aanvankelijk was verwacht. Dit ingrijpen leverde naast de bijstelling van 30 mln euro nog 50 mln euro extra op, die via de bijzondere bijstand kon worden ingezet. Met nog eens 31 mln euro via de fiscale maatregelen kwam op deze wijze 111 mln euro extra ter beschikking. Een eenmalige werkgeversbijdrage van 20 mln euro moet hiervan in feite los worden gezien, maar deze is wel mooi meegenomen, zeker na de beslissing ook dit bedrag in te zetten ten behoeve van chronisch zieken en gehandicapten.

Het zou met het bedrag van 111 mln euro naar het gevoelen van de CDA-fractie mogelijk moeten zijn de kwetsbare groepen een substantiële bijdrage te geven. Van meet af aan stond evenwel ook vast dat in het kader van de decentralisatie van het bijstandsbeleid, d.w.z. van een grotere beleidsvrijheid voor de gemeenten, een categoriale regeling voor chronisch zieken en gehandicapten niet meer uniform kon worden opgelegd. Vandaar de kan-bepaling in het wetsvoorstel.

Colleges en gemeenteraden dienden zelf hun verantwoordelijkheid te nemen; de rijksoverheid kon hen hiertoe slechts uitdagen én aansporen. De uitkomsten van deze nieuwe mogelijkheid zijn echter ook naar ons gevoel tot dusverre niet overweldigend positief. Ook de CDA-fractie was uiteraard van meet af aan niet zonder zorgen en zij is dit nog steeds niet! Dit heeft onlangs de CDA-woordvoerders uit de Tweede en de Eerste Kamer, Gerda Verburg en mijn persoonsje, tot een ongebruikelijke, gezamenlijke actie gebracht, namelijk een enquête onder de CDA-wethouders en gemeenteraadsleden naar hun inbreng en initiatief in deze. De tot op heden ontvangen formulieren bevestigen het beeld dat er nog heel veel moet gebeuren voordat de 80 mln euro werkelijk terecht komt bij degenen voor wie deze extra inspanning was bedoeld, hoezeer ook een aantal gemeenten wel degelijk een verantwoord beleid voert.

De CDA-fractie is dan ook verheugd dat de op 9 juni unaniem aanvaarde motie-Bruls al tot een positieve reactie van het kabinet heeft geleid. Er zal een onderzoek worden uitgevoerd naar de maatregelen die de gemeenten hebben getroffen om het niet-gebruik bijzondere bijstand door chronisch zieken en gehandicapten en ouderen tegen te gaan. De Tweede Kamer – en naar ik aanneem, ook de Eerste Kamer -- zal nog vóór 1 december a.s. over de resultaten hiervan worden geïnformeerd. Het valt op dit moment dus moeilijk vast te stellen of de genomen maatregelen het koopkrachtverlies tot de door ons gewenste omvang voor de kwetsbare groepen metterdaad zullen kunnen terugbrengen. Ook het structureel maken van de 80 mln euro lost het probleem in feite niet op. De vraag rijst dan ook of in 2005 deze wijze van compenseren moet worden gehandhaafd.

Mevrouw de voorzitter. Wij hebben met de decentralisatie van het bijstandsbeleid ook een beperkte mate van verschil tussen de uitkeringen van bijstandsgerechtigden -- buiten de basisvoorziening -- aanvaard. Deze verschillen hangen veelal ook samen met lokale verschillen in lasten, die dan terecht kunnen worden gecompenseerd.

Wij hebben het dan ook altijd vermeden om hierbij te spreken over rechtsongelijkheid. Gaat het er echter om dat door de rijksoverheid mogelijk gemaakte regelingen categorisch niet voor het gestelde doel worden ingezet, dan wordt het een ander geval. De CDA-fractie wil zich op deze eventuele patstelling zeker nader beraden, los van het feit dat zij ervan uitgaat dat voor het jaar 2005 en het eventueel bijstellen voor 2004 nog een tijdelijke oplossing moet worden gevonden. Wij gaan er namelijk vooralsnog vanuit dat vanaf 2006 een andere vorm van lastenmaximalisatie zal gaan gelden.

De heer **Van Driel** (PvdA): Mevrouw van Leeuwen zegt dat het allemaal nog niet zo goed te overzien is en dat er nog een onderzoek wordt gedaan. De motie-Bruls spoort gemeenten aan om iets te doen. Mevrouw Van Leeuwen kan toch niet ontkennen dat wij inmiddels halverwege het jaar zijn en dat blijkt dat bepaalde categorieën, zoals bejaarden en WAJONG'ers, er drie tot vijf procent op achteruitgaan? Zij kan dan toch niet zeggen: we wachten tot het jaar om is en we het zeker weten? Het NIBUD-onderzoek laat dit duidelijk zien.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Op oude, niet juiste cijfers.

De heer **Van Driel** (PvdA): Op cijfers die in april en mei bij elkaar zijn vergaard. Ik heb het dan niet over de huursubsidie of over het feit dat het pakket soms ongelijk uitvalt. Je kunt dan toch niet zeggen: we wachten tot het eind van het jaar?

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Dat zeg ik ook helemaal niet. Ik noemde een onderzoek en 1 december. Ik zal u dadelijk op uw wenken bedienen en aan uw betoog aandacht geven, maar ik wil eerst een ander punt

behandelen. Ik wil dit punt gebruiken als de finishing touch, mijnheer Van Driel.

Een ander punt. Dit punt wil ik toch wel heel serieus behandelen, want het is een bestuurlijke zaak. Wordt de 80 mln ingezet voor het doel waarvoor wij dit bedrag hebben bestemd? Het kiezen voor de gunstigste route, namelijk of voor de bijzondere bijstand of voor een fiscale regeling en soms voor enige samenloop, wordt de chronisch zieken, gehandicapten en ouderen bepaald niet eenvoudig gemaakt. Ook dat is een duidelijke aansporing voor een meer geëigende maatregel. Mocht dit echter niet lukken, dan is nu zeker de vraag gerechtvaardigd of de gezamenlijke departementen nog aan een eenvoudige, meer transparante regeling werken.

Ik heb de regelingen drie keer bestudeerd. Ik dacht toch wel wetteksten en regelingen te kunnen lezen. Toen ben ik erover gaan praten met enkele chronisch zieken. Leg die maar eens uit zodat zij het allemaal goed kunnen volgen. Het lijkt mij toch niet gewenst dat elke regeling een nadere uitleg nodig heeft. Wij zullen dus wat aan de transparantie en de vereenvoudiging moeten doen. Het ligt overigens meer in de belastingmaatregel dan in de bijstand, maar juist ook in de samenloop ervan.

Een enkele opmerking over het komende objectieve verdeelmodel moet eveneens worden gemaakt. Het is de staatssecretaris vermoedelijk ontgaan dat ook de Eerste Kamer bij de verdere voortgang van dit dossier betrokken zal blijven. Bij wijze van uitzondering. Vandaar dat de fractie van het CDA een kanttekening heeft geplaatst bij de voorstellen voor het verbeteren van het objectieve verdeelmodel zoals dat op 14 mei jongstleden aan de Tweede Kamer en de Eerste Kamer is toegezonden. De Tweede Kamer heeft sedertdien bepaald niet stilgezeten, waardoor intussen al weer de nodige wijzigingen zijn aangebracht. Ons grootste bezwaar -- het zo sterk meewegen van een nieuw criterium, de zogeheten granieten voorraad; een andere aanduiding zal nog worden gevonden -- is in de jongste voorstellen gedeeltelijk ondervangen. Ik meen dat onze conclusie gerechtvaardigd is dat het nieuwe objectieve verdeelmodel 2005 nu voor één jaar zal gelden en dat hierbij het gewicht van de granieten voorraad is gehalveerd. Daarmee kan de CDA-fractie voor één jaar leven.

Is bovendien afgesproken dat aan een verdeelsleutel voor de jaren na 2005 in gezamenlijkheid door alle betrokken instanties zal worden gewerkt? Wordt hierbij ook de Eerste Kamer betrokken, of zal er in ieder geval in voldoende mate worden teruggekoppeld opdat inbreng dezerzijds nog mogelijk is? Er resteren de CDA-fractie in dit kader nog een tweetal opmerkingen.

In de eerste plaats is ons de beperkte transparantie van de ramingsystematiek voor het macrobudget opgevallen. Zal deze transparantie -- ons een voortdurende zorg -- voor de staatssecretaris een bijzonder punt van aandacht worden? Dit is van het grootste belang om door het gehele land alle spelers in het veld in staat te stellen verantwoorde democratische beslissingen te nemen.

In de tweede plaats noem ik de tussentijdse neerwaartse bijstellingen. Tegen positieve bijstellingen zal

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

uiteraard niemand bezwaar aantekenen. Het aanpassingstijdstip bij negatieve gevolgen zou toch slechts op eenmaal per jaar moeten kunnen worden gesteld. Artikel 71 lid 1 verbiedt dat ons inziens niet. Kan de staatssecretaris hierop ingaan?

Dan kom ik nu toch bij de koopkrachtplaatjes. Hoewel tijdens de begrotingsbehandeling van Sociale Zaken en Werkgelegenheid onzerzijds alle argumenten terzake de koopkrachtplaatjes zijn gewisseld, wil ik toch een enkele opmerking maken naar aanleiding van het betoog van mijn collega Van Driel. Het viel te verwachten dat op deze materie opnieuw zou worden teruggekomen, nu naar aanleiding van de koopkrachtberekeningen die het Nationaal instituut voor budgetvoorlichting (NIBUD) in opdracht van de Partij van de Arbeid heeft gemaakt. Uiteraard heb ik onmiddellijk via het CIP actie ondernomen. Aan meer dan één A4-tje konden zij mij helaas niet helpen, ondanks herhaald aandringen. Er is dus dat ene A4-tje met uitkomsten, maar alle onderliggende aspecten die tot deze uitkomst leiden, staan er niet bij. Welnu, aan die gegevens kunnen ons inziens zeker geen conclusies worden verbonden. Terecht heeft minister De Geus erop gewezen dat het extra geld voor de koopkrachtreparatie, via de bijzondere bijstand ingezet, nog niet kon zijn meegenomen. De komende maanden moeten meer duidelijkheid kunnen geven, wanneer de minister zelf de cijfers over de koopkrachtontwikkeling overlegt. Hierbij zullen ongetwijfeld ook de fiscale regelingen worden betrokken. Ook in dit kader speelt het niet-gebruik nog steeds een grote rol. Het is dan ook een goede zaak dat de belastingdienst onlangs 300.000 ouderen, gehandicapten en chronisch zieken per brief heeft geattendeerd op een mogelijke aftrekbaarheid van de gemaakte ziektekosten. Het is te hopen dat de 130 mln euro die minister Zalm hiervoor op zijn begroting heeft gereserveerd, volledig zullen worden aangesproken.

Zoals bekend, is de motie-Van der Vlies door de CDA-fractie in de Tweede Kamer onderschreven. Ook de CDA-fractie in de Eerste Kamer kan hierop worden aangesproken. De minister heeft in een interview bevestigd dat wij in een van de volgende maanden de uitkomsten van zijn berekeningen tegemoet kunnen zien. Bij de begrotingsbehandeling heb ik gezegd -- en men kan mij altijd houden aan mijn woord -- dat dan het tijdstip is om te bekijken hoe de vlag erbij hangt.

De heer **Van Driel** (PvdA): Als mevrouw Van Leeuwen al te veel beweert, wordt haar betoog er niet sterker op. Alsof zij zichzelf moet overtuigen!

Wij zijn niet tegen de regeling van minister Zalm. De eerste berichten laten echter zien dat er in werkelijkheid heel weinig van terecht komt.

Tot twee keer toe heeft de CDA-fractie gezegd dat er wat moet gebeuren als het niveau onder een bepaald minimum zakt. In april heeft mevrouw Van Leeuwen nog gezegd dat zij er alle vertrouwen in had dat het goed zou gaan, maar het gaat niet goed en het is juli. Om dan in november of december, als het jaar om is, te constateren dat het helaas niet goed gegaan is, terwijl het jaar dan om is, dat gaat mij toch een beetje te ver. Dat kan mevrouw

Van Leeuwen onmogelijk bedoelen gelet op de stellingen die zij hier in het verleden heeft betrokken.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Dat komt omdat de heer Van Driel niet goed luistert. Misschien moest ik mijzelf daarom wel herhalen. Ik heb nu al twee keer gezegd, in april en nu, dat met de heer Van der Vlies bij de behandeling van zijn motie een tijdstip is afgesproken. Dat zou zijn in de maand juli. Daar wacht ik op. De minister heeft mij onlangs nog toegezegd dat hij zich zal houden aan zijn belofte.

De heer **Van Driel** (PvdA): De kalender hangt in deze zaal. Het is toch juli? Wij komen voor het reces toch niet meer bij elkaar?

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): De maand juli is nog niet voorbij. Ik weet niet of de heer Van Driel er altijd bij moet zijn. Als het zo'n aangelegen punt is, zal de Tweede Kamer daarover wel in het zomerreces vergaderen.

De heer **Van Driel** (PvdA): Daar heb ik geen enkel vertrouwen in.

Het is nu juli. Nu is het de laatste keer. Mevrouw Van Leeuwen zou haar woorden trouw moeten zijn en tegen het kabinet moeten zeggen: het gaat ons te ver, doe iets.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Het gaat ons om het feit dat wij hebben afgesproken dat de motie-Van der Vlies zal worden uitgevoerd. Deze motie is gesteund door de CDA-fractie. Daarover hebben wij in de Eerste Kamer gesproken. Het kabinet heeft gezegd dat het deze motie uitvoert en de cijfers terzake zal aanleveren. Ik wacht daarop.

Ik vind het getuigen van - hoe zal ik het noemen - een volstrekte onderwaardering van de poging van dit kabinet om voor moeilijke economische zaken toch oplossingen te vinden. De oplossing van die 130 mln euro die minister Zalm voor de ziektekosten heeft geregeld, vind ik een goede zaak. In het verleden, toen de koopkracht voor de mensen aan de onderkant nog lager was, is nooit vertoond dat er aparte brieven uitgingen om de groepen te attenderen op deze zaken. Daar ben ik erg erkentelijk voor.

De heer **Van Driel** (PvdA): Het argument dat er nog nooit zoveel is gedaan, hoeft ik mij niet aan te trekken.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): U bagatelliseert het behoorlijk. Alsof je iedere dag 130 mln inzet.

De heer **Van Driel** (PvdA): Het gaat niet om de inzet, maar om het bedrag dat eruit gaat. Ik constateer dat bepaalde categorieën zwaar onder de 1% blijven die het kabinet heeft beloofd. Ik heb in mijn betoog ook gezegd dat wij waardering en respect hebben voor het feit dat het kabinet een evenwichtige inkomensontwikkeling voorstelt. Dat heb ik letterlijk gezegd, alleen, het werkt nu niet zo uit. De uitwerking is onevenwichtig. Ik vraag het kabinet

daarvoor maatregelen te nemen en daarvoor vraag ik uw steun. U zegt af te wachten tot juli, maar het is juli. Wij komen pas in september weer bij elkaar. U gelooft toch niet zo min als ik dat de Tweede Kamer in juli nog een keer bij elkaar komt? Zullen wij een fles witte wijn tegen een fles jenever zetten dat de Tweede Kamer niet bij elkaar komt? U een fles jenever als zij wel komt en omgekeerd? Ik overtuig u wel, maar u mag niet van uw fractiegenoten. Dat begrijp ik.

De **voorzitter**: Ik constateer dat zowel de heer Van Driel als mevrouw Van Leeuwen in herhaling valt. Ik stel voor dat mevrouw Van Leeuwen haar betoog vervolgt of afsluit, als ze dat niet al had gedaan.

**

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Mijn laatste zin. Ik zal daarover zeker niet wedden, niet omdat ik niet van een weddenschapje houd, maar ik ga er volstrekt van uit dat het kabinet tegemoetkomt aan de herhaalde toezeggingen: als de onevenwichtigheid die de CDA-fractie heeft genoemd, zich voordoet -- daar ligt de grens -- dan zal worden gerepareerd.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt tot 20.50 uur geschorst.

*B

!Toegang WAZ!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen en enige andere wetten in verband met de beëindiging van de toegang tot die verzekering voor diegenen die op of na de inwerkingtreding van deze wet arbeidsongeschikt worden (Wet einde toegang verzekering WAZ) (29497).**

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **De Geus**: Voorzitter. Wij spreken over de afschaffing van de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen. Mevrouw Westerveld insinueerde dat het van mijn kant een weinig serieuze onderneming zou zijn, maar dat is het wel. In de wandelgangen werd ook wel het motto "Doe de WAZ de deur uit" gebruikt, maar daar zal ik verder niet op ingaan. Het is een heel serieuze operatie, waar een lange voorbereidingstijd aan vooraf is gegaan. Daar kom ik straks op terug. De regering is serieus van mening dat de tijd rijp is voor afschaffing van deze verzekering. Als je iets afschaft, dan kom je altijd voor een heleboel vragen tegelijk te staan. Er zijn hier ook vele

indringende vragen over gesteld en daar zal ik nu op ingaan.

Allereerst is gevraagd of er sprake zou moeten zijn van terugwerkende kracht. Er is sprake van terugwerkende kracht op het moment dat de verzekering wordt afgesloten. Die terugwerkende kracht gaat terug tot de datum van de aanvraag van de particuliere verzekering. Wie reeds een aanvraag heeft gedaan voor de datum van de afschaffing van de WAZ, zal verzekerd kunnen zijn vanaf dat moment. Hetzelfde geldt voor verzekeringen die worden aangeboden na de afschaffing van de WAZ. Gedurende een zekere periode worden polissen aangeboden die teruggaan tot de datum van afschaffing. De vraag is dan hoe het staat met de brandende huizen. Degenen die na de afschaffing van de WAZ wachten met het afsluiten van een nieuwe verzekering en in die tijd arbeidsongeschikt worden, zullen zich daarvoor naar alle waarschijnlijkheid niet kunnen verzekeren. Degenen die wachten met het aanvragen lopen dus een risico. Van dat risico kan men zich bewust zijn omdat het wetsvoorstel reeds enkele maanden geleden is ingediend. SZW heeft daar voortdurend actuele informatie over gegeven via de website. Bovendien maken de verzekeraars al geruime tijd intensief reclame voor hun polissen. Ik kom dadelijk terug op het punt van de voorlichting en de taak die de overheid daarbij heeft.

Het is goed om allereerst vast te stellen dat het moment van inwerkingtreding, dat was beoogd op 1 juli, naar de overtuiging van de regering niet kan met terugwerkende kracht. Dat betekent dat het tijdstip van inwerkingtreding van de afschaffing van de WAZ zal zijn één dag na publicatie in het Staatsblad. Dat kan gebeuren nadat de stemming in deze Kamer is geweest. Het tijdschema dat de regering op dit moment voor ogen heeft, is plaatsing in het Staatsblad op 8 juli en inwerkingtreding op 9 juli. Ik kom zo terug op het debat over het moment van de inwerkingtreding. De beoogde datum was 1 juli, maar helaas bleek het niet mogelijk te zijn om de behandeling in deze Kamer voor die tijd af te ronden. In dit geval kan er dus geen sprake zijn van afschaffing met terugwerkende kracht. Weliswaar lopen er al enkele polissen vanaf 1 juli, maar een wet als deze kun je niet met terugwerkende kracht afschaffen. Dat zal dus 9 juli worden, namelijk één dag na plaatsing in het Staatsblad.

Een andere vraag is hoe het zit met degenen die deze week of volgende week een verzekering aanvragen. Dan ontstaat er een tijdsperiode waarin men tot overeenstemming komt met de verzekeringsmaatschappij. Dan gaat de dekking van het risico terug tot het moment van de aanvraag.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Dat had ik wel begrepen. Stel dat ik in die week arbeidsongeschikt wordt. Wat gebeurt er dan? Dat is een inlooprisico. Wordt dat gedekt?

Minister **De Geus**: Als u in de week dat de aanvraag is ingediend arbeidsongeschikt wordt zonder dat de polis is afgesloten, dan bent u verzekerd. Dat is het inlooprisico dat de verzekeraars voor hun rekening nemen. De dekking gaat in op het moment dat de aanvraag is geaccepteerd.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Ik was helemaal opgelucht, maar die laatste zin maakt dat ik weer ga twijfelen. U zegt dat de dekking ingaat op het moment dat de aanvraag is geaccepteerd. Dat is iets anders dan het moment waarop de aanvraag is ingediend.

Minister **De Geus**: Dan zal het waarschijnlijk juridisch-technisch neerkomen op het moment dat de verzekeraar de aanvraag ontvangen heeft. Ik moet de aanvraag niet met iemand meegeven die hem een week bij zich houdt. De aanvraag moet binnengekomen zijn bij de verzekeraar. Dan is het punt natuurlijk of het onder normale voorwaarden geschiedt. Daarvoor loopt de betrokkene zelf een risico. De verzekeraar garandeert dat de betrokkene vanaf dat moment in de dekking zit.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): met “geaccepteerd” bedoelt u dus dat de aanvraag bij de verzekeraar is binnengekomen?

Minister **De Geus**: Juist.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): U doelt niet op het moment dat de verzekeraar zegt dat iemand wordt geaccepteerd als verzekerde.

Minister **De Geus**: Inderdaad. Er zijn afspraken gemaakt over het punt van het geaccepteerd zijn voor de verzekering. Binnen die afspraken is er ook een terugvalpositie voor degenen die niet onder de normale voorwaarden worden geaccepteerd. Zij kunnen in dat geval dat andere product kopen.

Mevrouw **Westerveld**: Ik ga nog even in op het voorbeeld van mevrouw Van Leeuwen. Als die persoon arbeidsongeschikt wordt omdat hij onder een auto komt, terwijl hij nog in het traject van de acceptatie van de polis zit, dan kan de verzekeraar hem niet weigeren als verzekerde.

Minister **De Geus**: Zo is het.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Wij zijn opgelucht dat het niet met terugwerkende kracht voor 1 juli geldt. De vraag is alleen hoe je het moet aanpakken als je echt wilt kunnen kiezen tussen verzekeraars. Dien je dan één aanvraag in of dien je bij verschillende verzekeraars aanvragen in? Betekent het dat je bij verschillende verzekeraars in de dekking valt? Stel dat je in die periode een ongeluk krijgt. Moet je dan ook die verzekering accepteren? Is dat de enige manier om verzekerd te zijn voor het ongeluk dat je hebt gekregen?

Minister **De Geus**: In deze casus heb ik mij ook verdiept. Ik kan daar dus ook à l'improviste adequaat op antwoorden. Als je niet de gevangene wilt zijn van de verzekeringsmaatschappij waar jij je aanvraag hebt ingediend, dan zul je moeten starten met het indienen van aanvragen bij verschillende verzekeringsmaatschappijen.

Uiteraard moet je uiteindelijk wel een keuze maken voor één van die verzekeringen. Het is niet de bedoeling dat je tien keer recht hebt op dezelfde uitkering. Zo is het niet bedoeld. Dit is best een belangrijk aspect. Het heeft namelijk alles te maken met de vraag waar het risico ligt van de situatie die in de komende maanden zal ontstaan. Nadat de aanvragen binnengekomen zijn, zullen verschillende stappen doorlopen moeten worden om tot een adequaat product te komen. De verzekeraars hebben aangegeven dat het risico van het intreden van arbeidsongeschiktheid wordt geaccepteerd vanaf het moment dat de aanvraag bij hen is binnengekomen. Daarmee is, denk ik, die situatie duidelijk. De wachttijd zit natuurlijk in het product. Het is niet de verzekering die gelijk uitkeert.

Iedereen kan zich particulier verzekeren voor zwangerschap. Degenen die een beroep moeten doen op de alternatieve polis, omdat zij niet in aanmerking komen voor de reguliere polis, kunnen net als degenen die wel een reguliere verzekering kunnen afsluiten, een extra module voor zwangerschap nemen. Vervolgens is het de vraag of de polissen die worden aangeboden discriminerend zijn, omdat er een extra module in zit voor zwangerschap waarvoor moet worden betaald. Die vraag hoort niet meer thuis in het publieke domein. Die vraag hoort thuis in het private domein, omdat het om private polissen gaat. Deze vraag kan ik nu niet beantwoorden. Desgevraagd zal de rechter er een uitspraak over moeten doen.

Van verschillende kanten is indringend verzocht om voor deze situatie toch te kijken naar de mogelijkheid van meer duidelijkheid. In dit verband zeg ik uw Kamer het volgende toe. Wij kennen in Nederland een commissie Gelijke behandeling. Wij kennen in Europa de ILO die veel expertise heeft op dit punt. Wij hebben ons huiswerk goed gedaan voor wat betreft de publieke voorziening. Wat de private voorziening betreft en de mogelijkheid om daarin op deze wijze te differentiëren, zeg ik toe dat ik samen met de verzekeraars die er ook belang bij hebben bij zowel de commissie Gelijke behandeling als de ILO nader te rade zal gaan. Dat zou consequenties kunnen hebben voor de productontwikkeling van de verzekeraars die hen overigens wel vrij staat, maar goed, als men weet dat men juridisch kwetsbaar is, zal men er zich naar alle verwachting naar richten.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Ik wil nog iets vragen over het grijze gebied tussen de private en de publieke verantwoordelijkheid. Stel, dat eruit komt dat de private partijen eigenlijk meer moeten doen en stel, dat zij dat niet doen, dan is er geen boete, want private partijen krijgen geen boete van de EU. Het lijkt mij dat dan de regering opnieuw verantwoordelijk is.

Minister **De Geus**: U schetst een casus. Wij kunnen nog wel meer casussen verzinnen. Ik wil er op dit moment niet op vooruitlopen. Wel kan ik aangeven, dat op het moment dat de commissie Gelijke behandeling en de ILO beide van mening zijn dat een dergelijk product strijdig is met het gelijkheidsbeginsel de markt zich, naar ik vermoed, zal aanpassen. De markt heeft daar dan immers baat bij en is

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

daartoe ook volstrekt gelegitimeerd. Als het inderdaad worst case zou zijn, zou die situatie een behoorlijke duidelijkheid opleveren.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Als ik de toezegging van de minister goed begrijp, dan zegt hij: aan instanties wil ik eventueel de vraag voorleggen of het private product discriminatiebestendig is. De vraag die hij kennelijk niet wil stellen, is of het de overheid vrij staat om als er een publieke verzekering is daarmee op te houden en mensen naar het private domein te sturen. Heb ik hem correct begrepen?

Minister **De Geus**: U hebt mij in die zin correct begrepen, dat ik heb aangekondigd dat ik op de onderbouwing van dat oordeel terug zou komen. Ik heb die inmiddels opgezocht, omdat ook de vraag is gesteld hoe de minister tot het oordeel is gekomen dat afschaffing van de WAZ en van de zwangerschapsuitkering daarin niet in strijd is met artikel 11 van het VN-Vrouwenverdrag en met het ESOCUL. Die vragen moet ik nog beantwoorden, want die hebben met name betrekking op de vraag of wij dit niet in het publieke domein moeten regelen.

De normen in het VN-Vrouwenverdrag strekken niet verder dan de specifieke internationale arbeidsongeschiktheidsuitkeringsnormen, zoals die zijn vastgelegd in de ILO-verdragen 102 en 128, en de zwangerschaps- en moederschapsuitkeringen bedoeld in de ILO-verdragen 103 en 183. In deze normverdragen liggen de hoogste normen vast voor de socialezekerheidsuitkeringen. Het VN-Vrouwenverdrag beoogt geen verdergaande bescherming aan zwangere vrouwen te bieden dan deze ILO-verdragen reeds geven. In al deze specifieke verdragen wordt de aangesloten landen de mogelijkheid geboden, delen van de werkende bevolking c.q. de ingezetenen buiten de beschermende werking van die normverdragen te houden. Al deze verdragen verplichten Nederland derhalve juridisch niet om de onderhavige uitkeringen in stand te blijven houden in het publieke domein.

Wat ESOCUL betreft, menen wij dat de bepalingen die afkomstig zijn uit onder andere de ILO-verdragen uitsluitend zien op werkende vrouwen die tegenover hun werkgever het recht op verlof kunnen claimen, voortvloeiend uit een arbeidsovereenkomst. Indien geen recht op loon tijdens dit verlof bestaat, dient een vervangende uitkering voor deze op arbeidsovereenkomst werkende vrouwen aanwezig te zijn. Indien geen sociale verzekering voor de zelfstandige vrouw aanwezig is, laten alle internationale verdragsbepalingen de mogelijkheid open van een publieke regeling, zoals de Wet werk en bijstand is, zolang de hoogte maar voldoet aan een voorgeschreven norm. De bijstandsnorm voldoet aan die norm: hoger dan 50% van het minimumloon. Daarmee heb ik niet gezegd dat de bijstand een verzekering is, maar de internationale verdragsbepalingen, voorzover hier van toepassing, geven dus aan dat er een voorziening moet zijn, een publieke regeling, waarvan de hoogte voldoet aan de voorgeschreven norm. Daarmee is ook vanuit die

invalshoek het huiswerk afdoende gedaan en is er geen strijdigheid van de publieke voorziening met internationaal recht.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Laten wij eens letterlijk naar de tekst van het ESOCUL kijken. Eigenlijk hebt u geen argumenten aangevoerd. Er staat: Aan moeders dient bijzondere bescherming te worden verleend gedurende een redelijke periode voor en na de geboorte van hun kind. Gedurende deze periode dient aan werkende moeders – het gaat nog steeds over de hele groep – verlof met behoud van loon of verlof gekoppeld aan passende uitkering krachtens (...) te worden toegekend.

Wat brengt uw ministerie ertoe om hieruit te concluderen dat het alleen om mensen met een arbeidsovereenkomst gaat?

Minister **De Geus**: De hele benadering van dit verdrag ziet op het recht van de werknemer ten opzichte van zijn werkgever. Ik geef toe dat in de tekst sprake is van alle werkenden. Natuurlijk zijn zelfstandigen ook werkenden. Ik zou heel flauw kunnen zeggen dat die zelfstandige gerechtigd is tegenover zichzelf als baas om verlof te nemen. Het geldt niet als een aanspraak die in het publieke domein is gedefinieerd. Dit is een aanspraak die voor een deel richting de werkgever geldt. Dit is niet een aanspraak van zelfstandige ondernemers jegens het publieke domein, althans zo verstaat de regering het en dat is ook met de experts van ILO besproken. Het feit dat wij dat wel hebben gehad, doet daaraan niet af. Ik denk dat wij op dit punt ons huiswerk goed hebben gedaan voorzover het gaat om het publieke domein.

Ik geef toe dat er in de nieuwe situatie een onzekerheid kan ontstaan in het private domein. Ik heb in de schriftelijke behandeling afgezien van mijn bemoeienis c.q. mijn verantwoordelijkheid in dezen. Principieel is dat ook juist. Mede gehoord het debat in uw Kamer vind ik het evenwel van belang om samen met de verzekeraars ervoor te zorgen dat het niet een situatie is waarin vrouwen een eventueel recht dat er zou zijn via allerlei juridische omwegen moeten gaan halen. Ik vind het van belang dat de situatie zo snel mogelijk duidelijk wordt. Ik zal dus met het Verbond van Verzekeraars zo snel mogelijk duidelijkheid zien te verkrijgen.

Ik heb de twee instanties genoemd die daar naar mijn mening een gezaghebbend oordeel over kunnen geven, namelijk de Commissie Gelijke Behandeling en de ILO.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Voorzitter. Ik heb het gevoel dat hier twee zaken naast elkaar spelen. De minister komt met verdragsteksten en zegt dat daaruit niet kan worden afgeleid dat de overheid verplicht is om een publieke verzekering in het leven te roepen. De ILO is een wereldwijde organisatie die over een basaal minimum gaat en erop staat om geleidelijk aan tot verhoging te komen. Wat de minister nog niet kan weten omdat er nog geen uitspraak over is gedaan, is het antwoord op de vraag of die bepalingen zich er tegen verzetten dat een land zo'n voorziening treft om geen andere reden dan dat het anders tegen marktwerking aan kijkt. Die vraag zou eerst moeten

worden beantwoord voordat wij doorwandelen naar de verzekeraars. Die kunnen één probleem van de minister niet wegnemen, namelijk dat in de omstandigheid waarin een man en vrouw in overig gelijke omstandigheden een zaak beginnen, de man gemakkelijker van een verzekering zal afzien dan een vrouw ook al willen zij misschien allebei gezinsuitbreiding. Dit zal immers onmiddellijk consequenties hebben voor het inkomen van de vrouw. Ik pleit ervoor om niet te gemakkelijk te spreken over het publieke domein en over afschaffing. Het is niet voldoende als de minister zegt dat hij de verzekeraars achter de broek zal zitten. Dat verzekeraars niet mogen discrimineren weten wij allemaal, maar het intrinsieke participatie- annex discriminatievraagstuk van vrouwen versus mannen is hiermee niet opgelost.

Minister De Geus: Mevrouw Westerveld zou gelijk hebben als ik zou zeggen dat wij dit op zijn beloop laten, opdat de verzekeraars wel merken hoe dit juridisch uitpakt. Dan zou er in de praktijk wellicht een ontmoedigend effect uitgaan op hetzij de participatie hetzij de zwangerschap van ondernemende vrouwen of vrouwelijke ondernemers. Het is maar net waar je de klemtoon legt, want in dit geval gaat het samen, zowel het ondernemerschap als de zwangerschap als de zwangerschap in zichzelf al niet een majeure onderneming zou zijn.

Mevrouw Westerveld zegt dat er niet zoveel landen zijn die zo'n voorziening kennen. Het is dan een extra punt om daarvan afscheid te nemen. Dit heeft natuurlijk te maken met de vraag of de ILO-verdragen en andere internationale richtlijnen naar hun aard anders in hun werking moeten worden beschouwd als een land reeds een verplichting in dat kader heeft genomen. Hierover is vrij veel gediscussieerd en wij hebben dit expliciet laten bekijken door onze experts. Dit onderscheid wordt echter niet gemaakt. Dit zou namelijk ook weer opleveren dat de strekking van die internationale verdragen ten opzichte van landen met een zekere voorsprong op een bepaald gebied anders zou zijn. Wij zouden wel aan een enorme overgangstermijn gebonden zijn als wij hier alleen maar vanaf zouden kunnen komen door de opzegging van de verdragen. Dit is echter niet de bedoeling van het kabinet. Ik zeg dit uitsluitend om de theorie rond te maken.

Mevrouw Westerveld (PvdA): Ik neem ook niet aan dat het kabinet overweegt om uit de EU te stappen?

Minister De Geus: Wij zouden toch niet het risico willen lopen dat Turkije ons straks zou verbieden om toe te treden? Wij denken daar niet over.

Mevrouw Van Leeuwen (CDA): De minister zegt nu toe dat hij bereid is om op de kortst mogelijke termijn zowel naar de Commissie Gelijke Behandeling als naar de ILO te gaan. Ik ga ervan uit dat de ILO alles zal toetsen en dat de uitkomst zal zijn dat dit in het private of publieke domein moet worden geregeld. Ook dit kan de ILO aan de minister voorhouden. Dit ligt bij de Commissie Gelijke Behandeling misschien net iets anders, maar ik ga ervan uit dat de minister een open vraag zal stellen en dat hij het

probleem waar wij tegen aan zijn gelopen in de volle breedte zal laten zien onder toezending van de Handelingen.

Minister De Geus: Ik zeg u toe dat ik dit met open vizier zal doen, maar ik voeg hieraan toe dat ik daar niets nieuws van verwacht, omdat dit al gebeurd is. Ik wil niet in de situatie belanden dat ik hier twijfel laat bestaan over de overtuiging van de regering. Als ik die overtuiging niet zou hebben, zou ik de behandeling van het wetsvoorstel moeten aanhouden, want dan zou ook kunnen worden gezegd dat wij eerst maar eens het ILO-onderzoek moeten afwachten. Dit is de reden dat wij dit eerst hebben gecheckt. Wat wij niet gedaan hebben en wat ik gehoord uw ernstige zorgen over eventuele discriminatie bij zwangerschap wel wil toezeggen, is dat ik mij tot de Commissie Gelijke Behandeling en de ILO zal richten. Als dan blijkt dat het noodzakelijk is dat verzekeraars hun producten aanpassen, zal dit in de premiestelling van de verzekeraars tot uitdrukking komen. Er zal dan waarschijnlijk standaard in de polissen een zwangerschapsuitkering worden meegenomen en daar moeten wij dan met zijn allen voor betalen. Voor de verzekeraars is er geen "no-go" situatie, absoluut niet. Zolang de verzekeraars daartoe niet verplicht zijn, zullen zij dit echter nooit eigener beweging in een polis onderbrengen.

Mevrouw Westerveld (PvdA): Ik word ongerust als ik de minister over de verzekeraars hoor spreken. Ik koppel dit dan aan de opmerking van mevrouw Van Leeuwen over een open vraagstelling. De vraag aan de Commissie Gelijke Behandeling zou zich naar mijn mening ook moeten uitstrekken tot de eventuele toelaatbaarheid van de beëindiging van een publieke verzekering. De Commissie Gelijke Behandeling heeft zich al uitgesproken over het feit dat verzekeraars niet mogen discrimineren en dat het voornemen om het zwangerschapsrisico in de verzekering aan extra voorwaarden te verbinden, discriminatie is. De vraagstelling zou daarom ruimer moeten zijn. De vraag moet ook zijn of wij iets afschaffen terwijl dit in de context van het Europese of internationale recht niet is toegestaan.

Minister De Geus: Mijn toezegging aan mevrouw Van Leeuwen laat naar mijn mening niets aan duidelijkheid te wensen over. Mevrouw Westerveld twijfelt hieraan, maar wij doen dit niet en in onze vraagstelling zal die twijfel dus ook niet doorklinken.

Mevrouw De Rijk: Wij spreken nu over internationale verdragen en die zijn natuurlijk relevant, maar ik zou de minister ook op de man af willen vragen hoe hij hier nu zelf over denkt. Wat vindt hij ervan dat vrouwen -- ook als straks geregeld is dat vrouwen niet meer premie betalen dan mannen en dat het verschil hoofdelijk wordt omgeslagen -- zich toch eerder genoodzaakt zullen voelen om zo'n verzekering af te sluiten, gewoon door het biologische verschil? Daar kunnen de ILO of de Commissie Gelijke Behandeling zich niet over uitspreken,

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

want dit heeft geen betrekking op de private aanbieders, maar op de vraag of er een verzekering moet worden afgesloten. Vindt de minister het dan terecht dat de vrouwelijke ondernemer eerder kosten moet maken dan een mannelijke ondernemer?

Minister De Geus: Dit is een persoonlijke, maar misschien ook politieke vraag. Mijn opvatting is verwoord in de stukken. Op het moment dat wij spreken over vrij ondernemerschap, sta ik in principe zeer terughoudend tegenover een bemoeienis van de overheid door bepaalde groepen werknemers extra te faciliteren of bepaalde voordelen te geven.

Mevrouw De Rijk (GroenLinks): Is dat volgens u een voordeel of het wegnemen van een nadeel?

Minister De Geus: Dat hangt af van onze perceptie. Voor het ondernemerschap zijn heel veel kwaliteiten nodig. Dat verschilt overigens per ondernemerschap. Er zijn ondernemers die kiezen voor een fysiek zwaar bedrijfstype, maar er zijn ook ondernemers die kiezen voor een bedrijfstype, waarvoor een veel grotere emotionele intelligentie vereist is. Alle punten van kansongelijkheid die wij voor het werknemerschap compenseren, hoeven naar mijn niet voor ondernemers gecompenseerd te worden door de overheid.

Mevrouw Westerveld (PvdA): Het EEG-verdrag noemt als taakstelling voor de EU het wegnemen van ongelijkheid in kansen tussen mannen en vrouwen. Vindt u dat zwangerschap onder deze taakstelling dient te vallen?

Minister De Geus: Daarvoor vallen natuurlijk principiële argumenten aan te voeren. Maar als ik u mijn principiële overtuiging kenbaar maak, zijn de praktische problemen nog niet opgelost. Met het oog op de praktijk ben ik blij dat verzekeraars zwangerschap onder bepaalde condities verzekeraar achten en bereid zijn om zwangerschap op te nemen in de polis voor mensen die niet geaccepteerd worden in een normale arbeidsongeschiktheidsverzekering.

Voorzitter. De VVD-fractie heeft gevraagd om de inwerkingtreding met drie maanden uit te stellen. Ik zal eerst ingaan op de kosten hiervan. Ik teken daarbij aan dat de kosten voor mij geen doorslaggevend argument zijn om het uitstel met drie maanden af te wijzen. Dat dit argument in dit geval voor mij niet doorslaggevend is, laat natuurlijk onverlet dat ik u dit argument wel moeten noemen. Uitstel met drie maanden van de inwerkingtreding van de afschaffing van de WAZ kost in 2005 20 mln, in 2006 10 en in 2007 20 mln. De totale kosten voor deze kabinetsperiode bedragen dus 50 mln. Ik huiver bij de gedachte dat ik voor dit bedrag ruimte moet vinden op mijn begroting. Ik sta namelijk inmiddels zo'n beetje met mijn rug tegen de "financiële muur".

Het doorslaggevend argument om uitstel af te wijzen is dat de dekking intreedt op het moment dat de aanvraag bij de verzekeraar is binnengekomen. Daardoor is het risico dat mensen lopen gedurende de periode dat de

polis wordt bewerkt, zodanig klein dat ik een uitstelperiode niet noodzakelijk acht. Voorwaarde is natuurlijk wel dat mensen goed worden geïnformeerd. Daarin is echter voorzien, want iedereen die op dit moment een WAZ-uitkering ontvangt, krijgt hierover een persoonlijke brief. Verder zullen wij via algemene middelen mensen via advertenties informeren. UWV zal dat ook doen. Ten slotte zullen ook verzekeraars mensen hierover voorlichten. Het risico voor mensen wordt door deze informatievoorziening beperkt tot de tijd tussen het moment dat mensen kennis nemen van deze informatie en het indienen van een aanvraag bij een verzekeraar. Die kleine tijdsspanne noopt wat mij betreft niet tot uitstel met drie maanden.

Mevrouw Swenker (VVD): Mensen die door een verzekeraar worden afgewezen, moeten een beroep doen op het vangnet. Daardoor kan de procedure wel eens langer dan drie maanden kunnen duren. Zijn ook deze mensen met terugwerkende kracht verzekerd?

Minister De Geus: Met de verzekeraars is afgesproken dat zij allemaal het vangnet zullen aanbieden. Het moment van indiening van de aanvraag zal dan ook het moment zijn van de dekking door het vangnet.

Mevrouw De Rijk (GroenLinks): In de stukken staat een berekening van de kosten die het uitstel met een half jaar, van 1 januari naar 1 juli, met zich heeft gebracht. Naar mijn herinnering bedroeg die berekening 54 mln. Als dat juist is, is het toch zeker onmogelijk dat uitstel met drie maanden ook 54 mln kost?

Minister De Geus: Nee. Ik weet niet of u de juiste getallen noemt en, zo ja, of het dan ook een meerjarige raming is. Ik sluit niet uit dat er sprake is van voortschrijdend inzicht, maar volgens de laatste gegevens bedragen de kosten 20 mln voor 2005, 10 mln voor 2006 en 20 mln voor 2007. Deze bedragen zijn inclusief de uitvoeringskosten, de weglek naar de bijstand en de handhaving van de zwangerschapsuitkeringen voor bijzondere categorieën als de alfahulpen. Ik sluit niet uit dat bij eerdere ramingen deze kosten buiten beschouwing zijn gebleven.

Mevrouw De Rijk (GroenLinks): Ik verwijs u toch maar de memorie van toelichting. Ik heb dit stuk er inmiddels op nageslagen en daarin staat inderdaad een meerjarige raming van 54 mln. Dat is een raming inclusief alle posten die u zojuist noemde.

Minister De Geus: Ik zal de memorie van toelichting hierop nazien. Ik noemde nu echter een aantal posten dat meegenomen is, namelijk de uitvoeringskosten, de weglek naar de bijstand en de handhaving van zwangerschapsuitkeringen voor bijzondere categorieën als de alfahulpen. Als er inderdaad sprake is van voortschrijdend inzicht, hebben wij bij de indiening van de memorie van antwoord de kosten te laag geraamd. Ik ben dan ook blij dat wij het wetsvoorstel op dit moment behandelen. Mocht het uitstel goedkoper zijn, dan verneem

ik dat ook graag. Als dat zo is, zal ik u dat laten weten. Ik ga daar echter niet van uit, want deze raming is gebaseerd op de meest recente gegevens. Ik bied u dus aan om eventueel de onderbouwing te leveren van de raming dat uitstel met drie maanden in deze kabinetsperiode 50 mln kost.

Uw vraag is wel van belang voor de waarheidsvinding, maar zoals ik u al aangaf niet voor mijn kernargument. Ik beroep mij immers niet op de kosten. Ik heb dat niet gedaan, ook al zou ik met mijn rug tegen de muur kom te staan als de Kamer mij zou dwingen om alternatieven te zoeken voor de financiering van dit uitstel. Ik beroep mij louter en alleen op het argument dat een uitstel met drie maanden niet nodig is, omdat de redenen daarvoor, zekerheid bieden voor de periode van behandeling van de aanvraag, achterhaald is, doordat de verzekeraars hebben aangegeven dat zij de dekking zullen laten ingaan op het moment dat de aanvraag bij hen binnen is gekomen.

De fractie van GroenLinks heeft gevraagd of niet-verzekeren een verwijtbare handeling oplevert op grond waarvan bijstand geweigerd kan worden. Dat is mogelijk als de betrokkene zich niet heeft ingespannen om een adequate dekking voor het risico te vinden. Er zijn natuurlijk situaties denkbaar dat mensen wel die inspanning hebben geleverd, maar in de categorie niet-verzekerd blijken te vallen. Dat zou betekenen dat zij na vijf jaar geen uitkering meer zou ontvangen als zij voor die extra verzekering in aanmerking komen. In die gevallen kan een bijstandsuitkering niet worden geweigerd.

Een bijstandsuitkering kan wel worden geweigerd als men ervan af heeft gezien om zo 'n polis af te sluiten. Als een gemeente dat in een verordening heeft vastgelegd, kan een gemeente stellen: u heeft niet gedaan wat u in uw vermogen lag om het risico van inkomensderving af te dekken.

Ik denk dat dit ook in de voorlichting aan zelfstandigen moet staan. Er kan weliswaar altijd een beroep worden gedaan op de bijstand, maar het staat de gemeenten vrij om te toetsen welke inspanningen betrokkene zelf heeft geleverd om het risico anderszins te dekken, zoals dat van een ondernemer zou mogen worden verwacht.

Mevrouw Swenker heeft gevraagd waarom niet alle WAZ-gevallen worden aangeschreven. Er is gekozen voor een drieluik, of eigenlijk een vierluik. Ten eerste het individueel aanschrijven van alle uitkeringsgerechtigden, omdat het bericht over de afschaffing van de WAZ bij hen een grote mate van paniek zou kunnen veroorzaken. Ten onrechte, maar hun moet worden uitgelegd in hoeverre de dekking en de uitkering doorlopen. Ten tweede is er een algemene voorlichting aan alles en iedereen, omdat wij niet precies weten wie er ondernemer zijn en in welke mate zij ondernemer zijn. Ten derde komt er een advertentiecampagne van de verzekeraars. Ten vierde zijn de branches geattendeerd op de wenselijkheid van voorlichting. De brancheorganisaties zijn hiervoor zelf verantwoordelijk. Verder wijs ik erop dat de premiebetaling dit jaar is geëindigd, in het zicht van de afschaffing van de WAZ. Dat weten de ondernemers ook. Ik ga er weliswaar van uit dat heel veel kleine

ondernemers zich nauwelijks met dit soort vragen bezighouden, maar hun financieel adviseurs doen dat in de regel wel. Zij hebben natuurlijk goede nota genomen van het feit dat er geen WAZ-premie meer wordt betaald. Dit betekent dat wij er niet voor hoeven te kiezen om iedereen die voor 1 januari WAZ-premie betaalde, nog een keer een nader bericht te sturen.

Mevrouw **Swenker** (VVD): Dit verbaast mij. Ik herinner mij dat ik zo nu en dan een belastingformulier moet invullen, en daarop wordt steevast op de laatste bladzijde gevraagd of ik inkomsten heb gehad in verband met de WAZ-premie. De belasting weet dus feilloos wie wel of niet ondernemer is, althans wie er onder de verplichte WAZ valt. UWV voert dit uit, dus die moet de bestanden hebben. Dit is dan toch gewoon bekend? Wat pleit ertegen om deze mensen hier gewoon over te berichten? Stel dat het 9 juli wordt of 1 augustus. Deze mensen of hun financieel adviseurs moeten er gewoon op worden gewezen: pas op, weet waar je wel of niet aan begint.

Minister **De Geus**: Het bestand waar mevrouw Swenker over spreekt, is actueel tot en met eind vorig jaar; alle wisselingen sindsdien ten aanzien van de WAZ-premie hebben wij niet. Wij weten natuurlijk wel wie er belasting betaalt. In ieder geval hebben wij iedereen bericht dat er vanaf 1 januari geen WAZ-premie meer hoeft te worden betaald. Dit is gedaan in het zicht van de afschaffing van de WAZ. Het is dus algemeen bekend in ondernemersland. Wij hebben gekozen voor een vierluik, waarvoor ik hier verantwoording afleg: het individueel aanschrijven van uitkeringsgerechtigden, de algemene voorlichting via advertenties en brochures, een advertentiecampagne van de verzekeraars -- wij hebben daarvoor niet gekozen maar het legt wel gewicht in de schaal -- en het attenderen van de branches op de wenselijkheid van voorlichting. De brancheorganisaties nemen dit ter harte. Zij hebben daarin een zekere eigen verantwoordelijkheid.

De CDA-fractie heeft gevraagd: hadden de bezwaren tegen de WAZ niet anders kunnen worden opgelost, gelet op de bestaande grote reserve in het AfZ? De bezwaren tegen de WAZ zijn niet uitsluitend van financiële aard; dat is overigens ook niet gesteld. Zelfstandigen kiezen uitdrukkelijk voor het zelfstandig ondernemerschap met de daarbij behorende kansen en risico's. Het gaat om een risico dat op zich goed privaat verzekerd is. De verzekeringen tegen arbeidsongeschiktheid voor zelfstandigen worden niet altijd tot de verantwoordelijkheid van de overheid gerekend.

In het verlengde van het vorige punt is gevraagd: wat is er veranderd sinds 1998? Ook anderen hebben erop gewezen dat het nog niet zolang geleden is dat wij het verstandig vonden om de AAW te laten opvolgen door de WAZ. Op dat moment was Nederland al een grote uitzondering met een dergelijke verzekering voor zelfstandigen. Wij zijn overigens nog steeds een uitzondering omdat ook het risico dat niet samenhangt met beroepsziekten, evenwaardig wordt gedekt in de WAO. In de AAW was er een dekking voor alles en iedereen. Bij de

afschaffing daarvan hebben wij gekozen voor de WAZ. De sindsdien opgedane ervaringen met de WAZ en particuliere verzekeringen zijn tegengesteld. De ervaringen met de WAZ zijn slecht. De premie is hoog en degenen die er een keer een beroep op moesten doen, werden vaak teleurgesteld. Er zijn veel ondernemers die premies moesten betalen, maar die uiteindelijk werden geconfronteerd met hun eigen pogingen om het fiscale loon zo laag mogelijk vast te stellen. Dit leidde dan tot een lage uitkering omdat er weinig loon werd gederfd. De reactie was: begrijpt u dan niet dat ik als particulier hierdoor in de problemen kom? Zo waren nu eenmaal de regels; de uitkering werd afgeleid van het fiscale loon. Kortom, het was een verzekering waarmee de premiebetalers noch de uitkeringsgerechtigden blij waren. Dit heeft een hele stroom van bezwaren op gang gebracht.

In het buitenland heeft men veelal geen publieke arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. De consequenties van een eventuele afschaffing zijn onderzocht. Deze geven geen aanleiding tot het instandhouden. Kortom, de weg leek begaanbaar. De bezwaren zijn vooral uit de doelgroep zelf voortgekomen. Het is ook wel weer begrijpelijk dat op het moment dat je zover bent, er binnen de totaliteit van de doelgroep stemmen zijn die bepaalde aspecten nuanceren. Daarover gaat het debat hier voor een deel. De algemene bevindingen hebben echter hun beslag gekregen in het regeerakkoord; ook daarmee moet ik rekening houden. Hiermee heeft een en ander een politieke vertaling gekregen die al enige tijd bekend is. De afschaffing van de WAZ staat al geruime tijd in het regeerakkoord.

Er kan dus worden gesproken van een WAZ-praktijk die na 1998 zowel voor de premiebetalers als de uitkeringsgerechtigden niet bracht wat men ervan had verwacht. In de omgeving, in het buitenland, is het in het algemeen niet gebruikelijk om dit in een wet te regelen. Verder hebben wij gekeken of het privaat kon, waarbij wij tot de conclusie kwamen dat dit mogelijk was. Hierover is een politieke afspraak gemaakt, die de regering nu uitvoert. Hiermee is een overtuigende redenering gegeven waarom dit toch de weg is om de problemen met de WAZ op te lossen.

De CDA-fractie heeft ook gevraagd om nadere informatie omtrent de groep van ondernemers die op grond van verhoogde risico's niet of nauwelijks in staat is om zich te verzekeren. In de memorie van antwoord is uiteengezet dat de berekening lastig is door onvolkomenheden in de beschikbare statistische informatie. Veel betekenis is uiteindelijk gehecht aan de uitkomsten van persoonsenquêtes die door het CBS en Eurostat, het statistisch bureau van de Europese Unie, werden verricht. Uit beide enquêtes komt naar voren dat circa 25% tot 30% van de ondervraagden hun gezondheid als "minder goed" ervaart, en dat zo'n 30% van de ondervraagden bevestigend antwoordt op de vraag naar de aanwezigheid van een "chronische fysieke of mentale aandoening, ziekte of beperking". Deze gegevens zijn gekoppeld aan de aantallen zelfstandigen die nog niet particulier verzekerd zijn en evenmin naast hun zelfstandige werkkring een werknemersstatus hebben. De

gezondheidsenquêtes waarop de berekening is gebaseerd, bevatten geen specifieke en gedetailleerde informatie omtrent categorieën. Het resultaat van deze bevindingen is een geschat aantal van 75.000 personen met moeilijk verzekerbare risico's. Een getal dat noodzakelijkerwijs een grote onzekerheidsmarge heeft.

De CDA-fractie heeft verder gevraagd of het PZO geen gelijk heeft dat drie maanden een te korte termijn is om een particuliere arbeidsongeschiktheidsverzekering kwalitatief en tegen de laagste prijs te hebben geregeld. De betrokkene heeft drie maanden tijd om een of meerdere aanvragen in te dienen voor een particuliere arbeidsongeschiktheidsverzekering, en daarbij nog voor de alternatieve verzekering in aanmerking te komen. Bepalend voor de termijn is het doen van een aanvraag, niet het geregeld hebben. Er mag van worden uitgegaan dat verzekeraars ook in die zin anticiperen op de afschaffing van de WAZ dat zij aanvragen voor verzekering tijdig kunnen afhandelen. Ten tijde van de inwerkingtreding van de Wulpz en de Pemba zijn door verzekeraars maatregelen genomen om de aanvangspiek in aanvragen op tijd te kunnen verwerken. Wij vertrouwen erop dat ook deze aanvragen tijdig kunnen worden afgehandeld. Dit laat onverlet dat het risico bij de verzekeraars ligt vanaf het moment dat die aanvraag binnen is. Het kan zijn dat betrokkene nog geen aanvraag doet en pas na een gesprek met een collega, bij nader inzien of op grond van een andere afweging later toch een aanvraag doet. Hoe lang is die tijd dan? De termijn is drie maanden. Dat is dus niet de termijn om het kwalitatief helemaal goed te regelen, want dat kan langer duren. Na die drie maanden kan dat best nog een week of tien, twaalf zijn. Kortom, iemand die binnen drie maanden een aanvraag doet en die aanvraag komt bijvoorbeeld binnen op 1 oktober, dan kan het daarna nog een week of tien, twaalf duren voordat die verzekering helemaal rond is. Dat raakt verder niet het risico van betrokkenen.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Ik begrijp het antwoord aan mevrouw Van Leeuwen over die een of twee maanden helemaal. Maar is het feitelijk niet zo dat iemand morgen snel naar een verzekeraar moet gaan omdat hij anders het risico loopt dat hij tussen de wal van de WAZ en het schip van de datum van de aanvraag bij de nieuwe verzekeraar valt?

Minister **De Geus**: Gedacht vanuit risicobeperking is het zo. De informatie zal hierop moeten duiden. Het blijft natuurlijk altijd de afweging van de individuele ondernemer, of hij uiteindelijk hiertegen een verzekering wil afsluiten. Het wordt geen verzekeringsplicht.

De vraag van mevrouw Van Leeuwen in het verlangde van het PZO ziet eigenlijk op twee dingen: Hoe lang kunnen mensen in redelijkheid nog van gedachten veranderen en tot de conclusie komen dat het eigenlijk toch wel verstandig is om mee te doen? Daarvoor is een termijn van drie maanden adequaat, als dat maar niet betekent dat binnen die drie maanden de verzekering helemaal in kunnen en kruiken moet zijn. Zoals ik al aangaf, geldt dan weer dat op het moment dat de aanvraag

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

binnen is de termijn van afhandeling en van het rond maken van een kwalitatief goede verzekering tegen de laagste prijs kan doorlopen. De effectieve datum van ingang van verzekering ziet in mijn voorbeeld terug tot 1 oktober. Het feit dat iemand van 9 juli tot 1 oktober een risico heeft gelopen, is inderdaad voor rekening van de betrokkene.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Dat is toch een slagje anders dan de minister aan het begin voorstelde. Ik ben uitgegaan van 1 juli. Er zijn drie maanden, dus op 28 september meld ik mij aan voor een arbeidsongeschiktheidsverzekering. Dan begint het hele traject van acceptatie, maar ik ben verzekerd vanaf 1 of 9 juli. Zo heeft de minister het gezegd!

Minister **De Geus**: Nee, zo heb ik het niet gezegd. Ik heb gezegd dat het ingaat op het moment dat de aanvraag van betrokkene bij de verzekeringsmaatschappij is gearriveerd. In het voorbeeld van mevrouw Van Leeuwen betekent het dat als iemand op 28 september een aanvraag indient die op 29 september in de bus valt en in behandeling wordt genomen door de verzekeraar vanaf 29 september verzekerd is ook al duurt het tot 2 november voordat de polis helemaal klaargemaakt is.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Ik neem een verwant gebied. Als men een ziekteverzekering wil afsluiten en de kleine lettertjes moet vergelijken om de goedkoopste verzekeraar eruit te halen, is men een aantal weken verder. Het gaat ons erom dat men een redelijke termijn krijgt om zich van een andere verzekering te voorzien. Dan kan de minister niet zeggen: 9 juli in het Staatsblad en 10 juli is de valbijl. Daar gaat het ons over. Wij leven toch in een land waarin mensen even de tijd krijgen om zo'n belangrijke beslissing te nemen? Er kunnen immers honderden euro's verschil in premies zitten.

Minister **De Geus**: Ik heb in antwoord op een vraag van mevrouw De Rijk aangegeven hoe het zit met diegene die zegt wel een aanvraag te willen indienen maar niet gevangen wil zitten in de grillen en grollen van die ene verzekeraar waar hij die aanvraag heeft ingediend. Op dat moment staat het een persoon vrij om verschillende aanvragen tegelijkertijd in te dienen. De verzekeraar waar hij uiteindelijk de verzekering afsluit, zal de dekking accepteren vanaf het moment van de aanvraag.

Ik moet daarbij aangeven dat in verzekeringsland de termijn dat mensen wachten met het indienen van een aanvraag nooit gedekt wordt. Dat is ook niet het geval bij andere verzekeringen. Dit vergt ook geen nadere maatregel. Wij stellen nu immers al vast dat grote aantallen zelfstandige ondernemers al druk bezig zijn om die vraag te beantwoorden. De campagnes van de verzekeraars lopen op volle toeren. Het is algemeen bekend dat de WAZ wordt afgeschaft. Mevrouw Van Leeuwen en anderen duiden erop dat in die periode van afhandeling het risico bij de betrokkenen ligt en de dekking pas ingaat nadat de verzekering helemaal is afgesloten. Wij hebben de afspraak gemaakt dat de

dekking ingaat vanaf het moment dat de aanvraag bij de verzekeraar ligt.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Mijnheer de minister, u gaat er eigenlijk van uit dat op 10 juli 840.000 zelfstandigen de telefoon grijpen, tien verzekeraars opbellen, vragen een offerte te leveren en toezeggen binnen een week te beslissen. Dat verwacht u dan van deze mensen.

Minister **De Geus**: Ik heb een iets ander beeld. Ik verwacht dat een zeer groot deel van deze 840.000 zelfstandigen daarmee al bezig is. Met die mensen vindt nu al overleg plaats. Vervolgens ga ik ervan uit dat bij die 840.000 een aantal zit dat nooit en te nimmer een arbeidsongeschiktheidsverzekering zal afsluiten. Verder ga ik ervan uit dat er nog een restgroep is die op basis van de komende grote campagne zowel van de kant van de overheid als van de kant van de verzekeraars nog deze week of in de loop van de volgende week tot een beslissing zal komen.

Mevrouw **Swenker** (VVD): Volgens mij wordt het ook verzekeringstechnisch een monstrem. Als iemand tien verzekeraars aanschrijft die hem in potentie allemaal met terugwerkende kracht zullen accepteren en hij rijdt nu tegen de vangrail waardoor hij voor uitkering in aanmerking komt, welke van de tien moet dat met terugwerkende kracht dekken? Ik geloof er niets van. Het spijt mij.

Minister **De Geus**: De casus die mevrouw Swenker schetst, is niet denkbeeldig. Het aantal gevallen waarin zich dat voordoet binnen de periode waarin op grote schaal polissen worden afgesloten, is voor de verzekeraars behapbaar en oplosbaar. Ik heb daar expliciet naar gevraagd omdat die situatie inderdaad niet denkbeeldig is. In de gehele voorbereiding is alles bij de verzekeraars erop gericht om vanaf 1 juli – die datum zal met alle moeite van dien naar 9 juli schuiven – dekking te leveren. Men is erop ingericht om daarbij alle technische zaken en ook risicozaken die kunnen voortkomen uit dingen die zich voordoen gedurende de afhandelperiode mee te nemen, of dat nu voor de verzekeraar zelf is of voor de verzekeraars in onderling overleg. Wij hebben van de kant van de verzekeraars de garantie gekregen dat dit een operationele aangelegenheid is waar men garant voor staat. Was dat niet het geval geweest, dan had ik nu een andere ingangsdatum voorgesteld.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Ik heb nog een vraag in aanvulling op de vraag van mevrouw Swenker. Hoe langer ik erover nadenk, hoe minder ik de kant van de verzekeraars begrijp. Uitgaand van een calculerende burger is het mogelijk dat die 850.000 mensen gratis drie maanden lang verzekerd zijn. Als men slim is, gaat men het namelijk aanvragen. Men kan immers “nee” zeggen tegen alle tien die aanvragen. Ik kan mij niet voorstellen dat de verzekeraars die toezegging gedaan hebben.

Minister **De Geus**: Dit is in de verzekeringswereld absoluut niet ongebruikelijk. De kosten die de overheid zou hebben om op een latere ingangsdatum te komen, zijn recht evenredig met het premievolume dat er voor de verzekeraars ontstaat. Er speelt dus ook een commercieel belang. Wij hebben het hier over een grote groep mensen die al bij de verzekeraars in dekking zijn met een aanvullende polis. Die groep wordt natuurlijk heel gemakkelijk meegenomen. Wij hebben het over een groot aantal mensen dat überhaupt nooit zo'n verzekering zou afsluiten. Daarnaast hebben wij het over de mensen die op grond van het feit dat de WAZ wordt afgeschaft tot de gedachte komen om toe te treden tot een particuliere verzekering. Die groep is een deelverzameling van de totale verzameling die hiervoor in aanmerking komt. De verzekeraars nemen het risico dat er gedurende een behandelingsperiode een dekking moet worden geleverd. Natuurlijk moet de verzekeraar bepalen vanaf welk moment de verzekerde in dekking is. Dan hoopt de verzekeraar met de verzekerde tot een resultaat te komen. Het risico van niet tot een resultaat komen in die periode is een risico dat uit commercieel oogpunt door de verzekeraars genomen kan worden. Men kan niet het risico nemen van het eerder ingaan van de arbeidsongeschiktheidsverzekering nog voordat iemand met een aanvraag is gekomen. Het kan natuurlijk niet dat iemand met een aanvraag komt en verzoekt om terugwerkende kracht en daarbij en passant meedeelt dat er het een en ander gebeurd is in de tussentijd. Dat is autoselectie.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Daar heeft de minister gelijk in. Maar ook al gaat het niet om die 840.000 en zal het voor 45% van de mensen die al een particuliere verzekering hebben sneller gaan, wij mogen er toch van uitgaan dat zoveel mogelijk mensen zich verzekeren. Ik vind het nogal wat als de minister stelt dat een groot aantal zich niet zal verzekeren tegen arbeidsongeschiktheid. Maar dit terzijde, het gaat altijd nog om honderdduizenden. Het gaat mij erom dat die honderdduizenden mensen op een fatsoenlijke manier kunnen vergelijken welke verzekeraar zij willen nemen. Dat hoeft geen overdreven lange termijn te zijn, maar het kan toch niet zo zijn dat de minister de valbijl op 9 juli, midden in de week, laat vallen.

Minister **De Geus**: Er is van 1 juli geschoven naar 9 juli. Daarover is breed gecommuniceerd in ondernemersland en in verzekeringsland. Die datum wordt in alle spots genoemd. Alles staat nu op haren en snaren om mensen hierover te informeren. Nogmaals, vanaf het moment dat de aanvraag binnen is bij de verzekeraar is het risico gedekt. Dat kan ik de Kamer toezeggen. De regering heeft voor deze weg gekozen. Ik kan geen andere route aanwijzen. Het gaat hier niet om 840.000 mensen, maar wel om tienduizenden die tot zo'n afweging zullen komen. Die mensen wordt een heel adequate toezegging gedaan, namelijk dat de dekking in zal gaan vanaf het moment dat hun aanvraag voorligt.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): De getallen vliegen ons hier om de oren. Het ene moment gaat het om heel veel verzekerden. Het andere moment gaat het om een vrij kleine groep. Ik wil dat terzijde schuiven. Mij gaat het puur om een betrouwbare overheid. De minister kan wel zeggen dat er van alles gecommuniceerd is, maar hij vraagt deze Kamer om een wetsvoorstel te accepteren waardoor midden in de zomervakantie, pats boem, een verzekering wordt beëindigd. Er is geen opzegtermijn, helemaal niets. Ik stel mij de zelfstandige al voor die op dit moment in Frankrijk op vakantie aan het toeren is en een ongeluk krijgt. Die heeft zich niet aangemeld en is dus niet verzekerd. Ik wil hier niet voorstellen om de hele boel drie maanden uit te stellen, maar ik vind wel dat een regering die op zo'n manier een regeling afschaft, daar enige verantwoordelijkheid voor zal moeten nemen.

Minister **De Geus**: Dat is precies de reden waarom wij al zo lang bezig zijn met de communicatie, waarom wij dat vierluik, zoals ik het net heb aangegeven, toepassen, waarom wij met de verzekeraars hebben besproken dat vanaf het moment dat de aanvraag binnen is dekking geldt. Er zijn al heel wat aanvragen binnen. Heel veel mensen hebben zich daar al op voorbereid. De ingangsdatum van de polis is bepaald op het moment dat de WAZ wordt afgeschaft. Ik geef daarmee aan dat de regering haar verantwoordelijkheid genomen heeft. Of zij die verantwoordelijkheid goed genomen heeft, is ter beoordeling van deze Kamer. Maar wij hebben daarin, voorzover het van ons afhangt, het maximale gedaan. Voor de behandeling van vandaag was onvoldoende duidelijk dat de dekking ingaat op het moment dat de aanvraag er ligt. Dan zou er een heel ander debat gevoerd worden, want dan ontstaat de situatie dat de periode van afhandeling erbij komt. Hier praten wij over een regeling die al lange tijd bekend is, zeker na de behandeling in de Tweede Kamer. Heel veel betrokkenen zijn allang op de hoogte. Ik wijs op de situatie dat er al een halfjaar geen premie wordt betaald. Ik heb aangegeven om welke groepen het gaat. Het gaat om de mensen die al verzekerd zijn en die eventueel een uitbreiding van de polis krijgen. Dat is niet de moeilijkste groep. Dan zijn er nog de mensen die uiteindelijk nooit een verzekering zullen willen. Dat is ook niet de moeilijkste groep. Het gaat om degenen die onder invloed van het nieuwe gegeven dat de WAZ wordt afgeschaft hun keuze maken voor een private verzekering. Als het gaat om die groep zullen wij, zoals ik heb aangegeven, ons verantwoordelijk voelen voor een adequate en een tijdige voorlichting.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): De minister kan nu toch ondertussen waarnemen dat alle fracties die het woord hebben gevoerd over deze kwestie vinden dat dit geen adequaat antwoord is, dat er een gat valt voor de mensen om wie het gaat en dat het helemaal niet onmogelijk is om uitstel te verlenen. Het is geen grote onwil. Iedereen vindt dat dit niet zo kan. Mijn vraag aan de minister is: wat nu als wij het als Kamer gewoon niet goed vinden?

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Minister **De Geus**: Wat u stelt, ervaar ik als een debat op argumenten. Ik heb deze Kamer daar nog geen oordeel over horen uitspreken. Ik vind dat wij allereerst moeten debatteren op argumenten. De argumenten voor het standpunt van de regering geef ik uit volle overtuiging.

Voorzitter. Van de kant van het CDA is gevraagd waarom de oplossing van MKB Nederland – het eerste jaar geen vermogenstoets voor onverzekerbare risico's in plaats van de alternatieve oplossing van het verbond – niet nader onderzocht is. De door MKB Nederland in eerste instantie bepleite oplossing impliceert een publiek vangnet. Dat kan leiden tot afwentelingsgedrag door verzekeraars. Een specifieke regeling binnen de Wet werk en bijstand voor zelfstandigen is bezwaarlijk en kent bovendien het gevaar van precedentwerking. Een WWB-achtige oplossing houdt bovendien in dat betrokkenen ook arbeid in dienstbetrekking zouden moeten aanvaarden. Of dat op draagvlak kan rekenen onder de zelfstandigen wordt betwijfeld. Voor degenen die langer dan een jaar arbeidsongeschikt zijn, biedt het voorstel al helemaal geen oplossing. Op grond van die bezwaren, alsmede de door het Verbond van verzekeraars aangereikte oplossing, is geen nader onderzoek van de oplossing van MKB Nederland verricht.

Dan is gevraagd naar de problemen die er rijzen voor de koopkrachtontwikkeling bij de afbouw van het vermogenssaldo. Het financiële beeld op macroniveau ziet er zo uit dat het EMU-saldo neutraal is. Het is ook LAZ-neutraal vanwege de gesaldeerde verhoging van de AOF-premie met 0,45 procentpunt. De koopkrachtontwikkeling wordt dus niet beïnvloed.

Gevraagd is of het niet wrang is dat degenen die in het kader van de WAZ premie hebben betaald niet langer zouden kunnen meegenieten van de reserve in het AFZ. Door het feit dat vanaf 1 januari 2004 de WAZ-premie op nul procent is gesteld, wordt in het eerste halfjaar voor een derde ingeteerd op de AFZ-reserve, namelijk circa 0,45 mld euro van de in totaal 1,2 mld euro die er begin 2004 was. Op die wijze genieten ook degenen zonder WAZ-uitkering van de reserve van het AFZ.

Zou in theorie sprake kunnen zijn van een termijn van drie maanden plus 12 weken als periode van terugwerkende kracht? We hebben dat debat zojuist zeer verhelderend gevoerd. De enige termijn die thans relevant is voor de WAZ-verzekerde, is de termijn van drie maanden waarbinnen de reguliere arbeidsongeschiktheidsverzekering moet zijn aangevraagd. Degenen die in aanmerking komen voor de alternatieve verzekering, zullen vanaf de datum van afschaffing van de WAZ onder die dekking vallen. Of er feitelijk sprake is van een periode van terugwerkende kracht langer dan drie maanden, is voor betrokkene niet relevant. Dat hangt namelijk af van de periode die de betreffende verzekeraar nodig heeft om de acceptatieprocedure voor de reguliere verzekering te doorlopen en vervolgens die voor de alternatieve verzekering. Ik moet even een nuance aanbrengen. Ik heb zojuist gezegd: degenen die in aanmerking komen voor de alternatieve verzekering, zullen vanaf de datum van afschaffing van de WAZ onder

die dekking vallen. Het is anders dan ik het zojuist betoogd heb. Ik heb dat zojuist met argumenten aangegeven. Het moet zijn: degenen die in aanmerking komen voor de alternatieve verzekering zullen vanaf de datum van aanvraag of zoveel later als daar is de datum van afschaffing van de WAZ..... Dat ziet dus op de gevallen waarin de aanvraag eerder is gedaan dan de feitelijke afschaffing van de WAZ.

Ik ben verder nog een verklaring schuldig over wat er is gebeurd in de periode 2003 tot 2004. Ik ben daar zojuist al op ingegaan. Er is in die periode zeer intensief overlegd met verschillende partijen, niet alleen verzekeraars maar ook groepen van zelfstandigen. Er is ook bij de ILO expertise betrokken. Dat is misschien onvoldoende uit het dossier gebleken, mevrouw Van Leeuwen. Dat alles heeft geleid tot een zeer zorgvuldige voorbereiding. Er is dus geen sprake van dat er tussen 16 mei 2003 en april 2004 niets is gebeurd. Op die datum is het wetsvoorstel ingediend. Er zit ook de adviesprocedure bij de Raad van State bij. Kortom, er is sprake van een betrekkelijk normaal proces, waarin een zeer zorgvuldige voorbereiding heeft plaatsgevonden.

De SGP heeft gevraagd naar mensen van 55 jaar en de alternatieve verzekering. De alternatieve verzekering is voor alle moeilijke gevallen. Het betreft de gezondheid, maar ook moeilijkheden met betrekking tot de leeftijd. De alternatieve verzekering is niet gereserveerd voor een bepaalde groep. Deze verzekering is ongeacht risico's van gezondheid en leeftijd toegankelijk.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. De minister heeft mijn allerbelangrijkste vraag niet beantwoord. Ik heb hem voorgehouden wat de vier wezenlijke verschillen zijn tussen de huidige WAZ-dekking en de alternatieve verzekering die verzekeraars aanbieden aan de moeilijke gevallen. Ik heb hem gevraagd waarom hij niet van mening is dat de overheid die mensen 30 jaar in een verzekering houdt, verantwoordelijk is voor het feit dat deze mensen nu de jongsten niet meer zijn en geen behoorlijke verzekering meer kunnen afsluiten? Ik begrijp dat niet.

Minister **De Geus**: Voorzitter. Ik zal de beantwoording uit mijn hoofd moeten doen, omdat ik deze niet in de papieren terugvind. We hebben hier in het departement intensief naar gekeken en we hebben hier in de Tweede Kamer ook intensief over gesproken. De alternatieve verzekering is qua product op alle vier de punten die mevrouw Westerveld noemt, minder dan de WAZ. Als het product van de alternatieve verzekering beter gemaakt zou worden, zou de premie voor de alternatieve verzekering de hoogte in vliegen. Het is daarom voor de ontwikkeling van het alternatieve product van belang geweest dat er overleg heeft plaatsgevonden tussen de verzekeraars en MKB Nederland. De bedoeling was om tot een adequaat product te komen dat enigszins betaalbaar zou zijn en recht zou doen aan de dekking van het risico van het hoogst noodzakelijke. Het mag evident zijn dat deze dekking niet zo groot is als wanneer je iedereen laat meebetalen, zoals in de WAZ. Het risico van een verdere verbetering van het

product zou zijn dat de premie voor gewone mensen niet meer op te brengen zou zijn.

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Dit is geen antwoord op mijn vraag. De premie moet natuurlijk omhoog als er verder niets gebeurt. Het zijn communicerende vaten. Mijn vraag is waarom de overheid zich daar niet verantwoordelijk voor voelt. Je zou het ook anders kunnen zeggen. Wanneer de overheid tegen de verzekeraars zegt: hier heb je de groep moeilijk verzekerbaren, wat hebben jullie ze te bieden, van ons heb je geen cent te verwachten, dan zijn er twee opties. De verzekering is niet te betalen of de verzekering stelt qua dekking geen fluit voor. Het is de tweede optie geworden. Maar mijn vraag is waarom de overheid niet vindt dat zij op enigerlei wijze ondersteuning moet verlenen tegenover mensen die 30 jaar in de publieke verzekering zijn gehouden.

Minister **De Geus**: Mijn argumentatie daarvoor is de volgende. Het antwoord vanuit de groepen zelf en op de vraag of deze publieke verzekering in stand zou moeten blijven is ten principale dat deze verzekering kan vervallen. Dat betekent dat het risico van arbeidsongeschiktheid voor ondernemers ten principale geen overheidsrisico, geen risico in het publieke domein is. Als je vervolgens kijkt naar de vraag van mensen die nu al een tijd verzekerd zijn en op het punt staan om een keuze te maken, dan zien je twee zaken ontstaan. De ene is de mogelijkheid om zich particulier te verzekeren. De andere is om, als dat niet mogelijk is, een alternatief product te hebben. Daarbij moet de vraag beantwoord worden of het alternatieve product en de toegankelijkheid daarvan van dien aard is dat de regering de beslissing kan nemen om de WAZ te beëindigen. Op die vraag is het antwoord "ja" geweest. De regering heeft daarbij gekeken naar de prijs/kwaliteitverhouding van het product dat er uiteindelijk ligt en de overeenstemming die daarover is bereikt tussen het Verbond van Verzekeraars en MKB Nederland.

De **voorzitter**: Ik krijg het verzoek van de woordvoerder van het CDA om de vergadering gedurende een minuut of vijf te schorsen. Ik neem aan dat de anderen hiermee akkoord gaan.

**

De vergadering wordt van 22.13 tot 22.28 uur geschorst.

*N

Mevrouw **Westerveld** (PvdA): Voorzitter. Het zal de minister duidelijk zijn dat niet alle sprekers die hij tegenover zich treft, erg gelukkig zijn. Laat ik met een positieve noot beginnen.

Ik ben blij met de toezegging van de minister dat hij bereid is, het onderwerp van de zwangerschaps- en bevallingsuitkering aan twee gezaghebbende organen voor te leggen. Ik heb er alle vertrouwen in dat de vraagstelling zo ruim zal worden als wij in eerste termijn hebben

aangegeven. Ik ga er ook van uit dat wij van die route op de hoogte worden gesteld, zodat wij van het begin tot het einde zien wat er precies is gevraagd en wat daar uiteindelijk uitkomt. Misschien ben ik ietsje te optimistisch, maar ik heb ook begrepen dat de minister bereid is om maatregelen te nemen als het antwoord luidt dat de regering dit op grond van internationale verplichtingen niet kan doen en wij vandaag toch met deze wet zouden hebben ingestemd. Ik hoor de minister dat graag bevestigen.

Het onderwerp waarbij werkelijk de hele Kamer op haar achterste benen stond, is het moment van ingang. Misschien krijgen wij daar straks nog iets over te horen. Eerlijk gezegd kan het mij niet eens zoveel schelen over hoeveel mensen wij het hebben. Ik vind het argument van een betrouwbare overheid ook heel belangrijk. Ik had in zoverre een beetje met de minister te doen, dat hij van de ene fractie te horen kreeg dat hij al veel eerder met mailen en informatie verstrekken had moeten beginnen en van de andere fractie dat het tegenover de Eerste Kamer onbehoorlijk is als hij al doet alsof de wet is aangenomen. Of je nu door de hond of de kat wordt gebeten... Het ingewikkelde is natuurlijk dat de regering van oordeel is dat wij op zo'n straf tijdpad wetten moeten aanvaarden en laten ingaan. Een private verzekeraar zal toch op z'n minst zijn cliënten een maand opzegtermijn moeten gunnen. Hij kan er ook niet mee weg komen als hij mensen tevoren laat weten dat hij iets overweegt. Nadat mensen een brief krijgen waarin staat dat de verzekering zal ophouden, zal er een periode moeten zijn waarin mensen zich kunnen oriënteren. Er moet rekening gehouden worden met het feit dat mensen met vakantie zijn. Kortom, een zekere periode waarin mensen een plan kunnen trekken, hoort er minimaal bij.

Ik ben wel blij met de opmerking van de minister dat hij het samen met de verzekeraars voor elkaar heeft gekregen dat men het inlooprisico draagt in die zin dat er sprake is van een verzekering als iemand zich aanmeldt. Tegelijkertijd slaat mij de schrik om het hart als ik denk aan de voorbeelden die hier vandaag gegeven zijn over de aspirant-verzekerde die zes maatschappijen tegelijkertijd heeft benaderd en vervolgens iets krijgt. Ik zie de komische taferelen al voor me. Ik vind dat de overheid voor die situatie enige verantwoordelijkheid draagt als op deze manier wetgeving wordt gemaakt. Dat is voor mijn fractie zonder meer een reden om niet met dit tijdpad akkoord te kunnen gaan.

De allergrootste pijn zit voor mijn fractie niet eens zozeer bij de aanloop -- dat is onbehoorlijke wetgeving -- als wel bij het feit dat dit kabinet zijn verantwoordelijkheid niet neemt. Ik haal maar eens een bekende zegsman van dit kabinet aan. Fatsoen moet je doen. Ik begrijp niet dat de minister daar niet net zo over denkt. Een land heeft 30 jaar lang een publieke verzekering. Het kan mij niet eens schelen of die mensen nu premieplichtig waren of niet. Zij krijgen de boodschap dat zij hun risico niet hoeven te verzekeren omdat er een verzekering is. 28 jaar later houden wij met die verzekering op. De regering die dat doet, draagt een bijzondere verantwoordelijkheid voor de mensen die al die

tijd die polis hebben gehad. In de wandelgangen werd wel eens het voorbeeld gegeven van een willekeurige private verzekeraar, die ook wel eens zijn polisvoorwaarden verandert, maar daarmee kun je het niet vergelijken. Wij hebben hier te maken met een overheid die mensen jarenlang verplicht heeft om zich in dit stelsel te verzekeren. Als wij de WAZ nu afschaffen, hebben wij de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat die mensen minimaal de dekking houden die zij hadden. Hoeveel mensen het zijn weten wij niet, maar wij weten dat er mensen zijn die dit risico niet meer fatsoenlijk verzekerd krijgen. Dan kunnen wij wel smalende woorden uitspreken over de geringe dekking van de WAZ, maar de WAZ was wel wat.

Het vangnet dat de minister nu voorstelt, is vele male slechter. Ik heb de vier verslechtingen al aangegeven. Dat is ook niet zo verwonderlijk. De minister gaat immers met een club onverzekerbaren naar een commerciële branche. Hij vraagt hun om deze mensen tegen een acceptabele premie over te nemen. Hij blijft de acceptabele premie benadrukken. Dan weet je al van tevoren dat daar een verzekering uitrolt die inhoudelijk niks voorstelt. Dat is dan ook precies wat hier wordt aangeboden: een verzekering die inhoudelijk niks voorstelt. Hoe de regering het ook gaat doen -- zelf een vangnet maken of de verzekeraars die deze mensen aannemen financieel ondersteunen zodat het een WAZ-verzekering wordt -- daarover heb ik op dit moment nog geen uitgesproken ideeën. Door PZO zijn ons drie opties voorgeschoteld: de commerciële optie, de WAZ-ervanger en het vangnet. Ik vind dat optie drie inhoudelijk optie twee moet worden. Er zal dus iets geregeld moet worden waardoor de dekking voor de onverzekerbaren, als zij strakjes naar de commerciële maatschappijen gaan of naar de overheid, niet zo erg achteruitgaat als volgens dit voorstel. Als daar helemaal geen voorziening voor getroffen wordt, dan vind ik dat een grof schandaal.

*N

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Voorzitter. In de eerste termijn ging het om de vraag wie de WAZ nou wil afschaffen en wie niet. Dat is kenmerkend voor een voorziening. Het stuit mij dan ook een beetje tegen de borst als wij in het debat steeds schermen met degenen die niet zoveel aan de WAZ hadden of die er relatief veel voor betaalden. Dat doet immers niet af aan het feit dat een grote groep mensen die wel iets aan de WAZ had, straks de dupe wordt van de afschaffing ervan. Daar wil ik mee beginnen. Ook is veel gesproken over de ingangsdatum. Ook daarover wil ik iets zeggen.

Het belangrijkste is dat het vangnet volstrekt onvoldoende is. Ik vind het jammer dat de minister het tot nu toe in ieder geval laat bij de uitspraak dat dit voor het kabinet geen belemmering was om het boeltje maar af te schaffen. Extra bezorgd werd ik toen het ging over de bijstand. Wat was er tot nu toe aan de hand? Stel je wordt zelfstandig ondernemer. Je verdient daarmee niet zoveel. Je betaalde geen WAZ-premie, maar was al dan niet

WAZ-verzekerd. Vervolgens gaat het niet zo goed met je onderneming en die houdt op te bestaan. Dan kwam je gewoon in de bijstand. Daar kon je althans aanspraak op maken. Nu zegt de minister echter met zoveel woorden dat de gemeenten diegenen mag weigeren die de particuliere verzekering niet hebben aangevraagd. Iedereen die deze niet aanvraagt en niet in aanmerking wil komen voor het vangnet als hij voor de gewone verzekering wordt geweigerd, krijgt daarna geen bijstand. De vangnetverzekering kost 2200 euro. Voor mensen met een zelfstandige onderneming die niet zoveel verdienen, betekent dit een lastenverzwaring van 2200 euro per jaar, tenminste als je in de toekomst je bijstandsuitkering niet in gevaar wilt brengen. Dat is de maximale premie voor het vangnet. Wil de minister daar nog even specifiek op ingaan?

Er is al veel gezegd over de zwangerschaps- en bevallingsuitkering. Ik ben nog steeds benieuwd om te horen wat de minister zelf acceptabel vindt. Ik zie het los van de internationale verdragen. Ik leg ze maar net zo ruim uit als mijn collega Westerveld heeft gedaan. Het zou mij een beetje tegenvallen als de minister alleen maar zegt dat vrouwen de pech hebben dat zij meer kans hebben op een zwangerschap. In eerste termijn hoorde ik de minister ook al zeggen dat vrouwen het geluk hebben dat zij misschien wel meer emotionele intelligentie hebben. Hij wilde de pech die vrouwen biologisch gezien hebben om die reden niet wegnemen via een publieke verzekering. Dan had hij het ook nog over de extra kracht van mannen, want zij kunnen weer andere dingen. Ik geloof toch echt dat wij emotionele intelligentie niet kunnen wegstrepen tegen het biologische risico op zwangerschap. Ik krijg graag een reactie.

Dan ga ik nog in op de ingangsdatum. Mevrouw Westerveld zei: of je nu door de hond of de kat wordt gebeten. Het is natuurlijk goed dat er veel voorlichting wordt gegeven: hoe meer, hoe beter. Het is alleen onterecht om op grond daarvan te zeggen dat de WAZ per 9 juli kan worden afgeschaft. Dan is de vraag hoe serieus de minister de Eerste Kamer neemt. Hij gaat er kennelijk van uit dat daar verder niets gebeurt. Iedereen had erop kunnen rekenen en had daarop moeten anticiperen. Iedereen had dit dus al lang van tevoren kunnen regelen. Het zou mij tegenvallen als de minister niet ingaat op de uitspraken van een brede meerderheid van deze Kamer.

*N

Mevrouw **Swenker** (VVD): Voorzitter. Ik heb twee punten. Het is goed te horen dat iedereen wordt geaccepteerd in het vangnet. De minister heeft gezegd dat daarover afspraken met verzekeraars zijn gemaakt. Volgens mij is dat verboden, althans in strijd met het kartelrecht. Heeft de minister dat kortgesloten met de NMA en met het oog op de Europese schaderichtlijnen misschien ook wel met de Europese Commissie in Brussel?

Ik heb begrepen dat er eigenlijk geen sprake is van terugwerkende kracht van een verzekering, maar van een voorlopige dekking bij de aanvraag, om iets meer in

verzekeringstermen te blijven. Dat is wel gebruikelijk bij verzekeraars. Daar kan ik mij dus wel iets bij voorstellen, althans meer dan bij de terugwerkende kracht. Het is waar dat de verzekeraars al veel aan publicatie hebben gedaan. De minister heeft gezegd dat hij nog een voorlichtingscampagne gaat beginnen. Nu moet deze wet op 9 juli ingaan en ik weet niet hoe snel mensen voorlichting kunnen geven. Het lijkt mij dat dan toch een beetje mosterd na de maaltijd te worden. Misschien is 1 oktober wat te veel gevraagd, maar laten wij dan in ieder geval proberen om deze maand met de voorlichtingscampagne te starten en op 1 augustus of daaromtrent uit te komen.

*N

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Allereerst dank ik de minister voor zijn antwoorden, vooral voor zijn toezegging om die moeilijke kwestie van zwangerschap en bevalling voor te leggen aan de ILO en de Commissie gelijke behandeling. Ik ga ervan uit dat wij de uitkomst daarvan zullen krijgen en dat wij die op eigen waarde zullen kunnen schatten, ook wat betreft de consequenties die wij daaraan moeten verbinden.

Ik heb begrepen dat het inlooperisico is afgedekt. De aanvraagdatum is heel bepalend vanwege de voorlopige dekking. Ik ga nog even in op het antwoord op mijn vraag over de vrijlating in het kader van de ABW van de vermogenstoets. De vangnetconstructie is een minimale constructie. Het is geen grof schandaal, laat ik dat voorop stellen. Dan ken ik wel andere grove schandalen, zoals de Algemene Nabestaandenwet, waarbij helemaal niets aan reparatie werd gedaan. Hier ligt een minimale vangnetconstructie. De ondernemers zeggen zelf dat zij van deze verzekering af willen. Ik heb grote moeite met mijn persoonlijke lidmaatschap van het MKB, want ik vind dat het MKB de zwakkeren aardig in de steek laat. Dat stelt mij teleur in een maatschappelijke organisatie en dat doet mij groot verdriet. Dan is het niet direct de taak van de overheid om een luxueuze regeling in te stellen. Een publieke regeling voor deze kleine groep kan ook nauwelijks. Daarom vond ik de vangnetconstructie wel een vondst. De moeilijkheid zit voor mij in het tweede jaar in die vijf jaar voor de mensen die echt gezondheidsrisico's hebben. Daarom koppelde ik het ook aan de ABW en de vermogenstoets. Op die vraag hoeft de minister vanavond geen antwoord te geven. Wil de minister eens kijken naar de groep die het om deze reden niet aankan om de vangnetconstructie aan te gaan? Als hij daar een oplossing voor kan bedenken, dan denk ik dat wij dan een heel eind komen. Ik wil vanavond niets anders dan een toezegging in dat opzicht. Ik heb begrepen dat de IOAZ met het verdwijnen van de WAZ ook van de baan is. De vraag is of de minister dat op deze wijze moet koppelen. Moeten wij daarover niet nog een keer van gedachten wisselen? Dat kan nu niet. Ik vind ook dat de wet moet doorgaan, omdat er dan duidelijkheid komt. Ik vind wel dat wij dat moeten openhouden en dat wij daarop moeten terugkomen.

Dan kom ik bij de opmerkingen over de betrouwbare overheid. De minister heeft wel gemerkt dat

de CDA-fractie daar erg mee zit. De minister heeft gelijk dat er al maanden en maanden over is gepraat. De individuele WAZ-verzekerde moet beslissingen nemen die zijn portemonnee raken. Ik vind dat wij daar zo mee moeten omgaan dat wij elkaar recht in de ogen kunnen kijken. Ik heb begrepen dat het kostenaspect niet het voornaamste is. Mevrouw Swenker zei dat ook al. Zij had aanvankelijk 1 oktober in haar hoofd. Alles gehoord hebbende, zou dat wat korter kunnen zijn, maar voor mij is 1 augustus toch wel een minimale datum. Dan is iedereen erover ingelicht, ook de mensen die met vakantie gaan. Ik zou dat nooit doen. Ik zou onmiddellijk een verzekeraar bellen, want ik zou het risico niet willen lopen dat ik tijdens mijn vakantie een ongeluk kreeg. Misschien wil de minister nog nadenken over de datum van 1 augustus. Dan zal de CDA-fractie zich niet verder verzetten.

De andere punten laat ik maar liggen, want ik had beloofd om het kort te houden.

*N

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Ik dank de minister voor de beantwoording. Hij heeft een aantal toezeggingen gedaan, bijvoorbeeld de adviesaanvraag rondom de problematiek van de zwangerschapsuitkering. Hij heeft duidelijk gezegd dat iedereen wordt geaccepteerd. Mevrouw Swenker heeft daar nog wat aanvullingen op gevraagd. Dat vinden wij positief. De minister heeft ook gezegd dat er al een traject in gang is gezet. In de vakbladen was er al het nodige over te lezen, dus men kon het weten.

Ik blijf van mening dat je mensen even de tijd moet geven. De suggestie van mevrouw Van Leeuwen over een andere ingangsdatum heeft ook mijn steun.

Samenvattend, de wet op zich was ook niet goed. Bij alle discussie die wij hebben, moeten wij incalculeren dat er zaken in zaten die niet goed uitpakten. Dat is in eerste termijn ook al gezegd. Dat moet je laten meewegen. Als je de wet laat verdwijnen, moet je wel fatsoenlijk omgaan met de mensen die het aangaat. Daar pleit ik dan ook voor.

*N

Minister **De Geus**: Voorzitter. Tijdens de schorsing heb ik mij kunnen verstaan met mijn ambtenaren. Ik heb heel serieus nagedacht over een paar moeilijke vragen. Ik heb mij zelfs even verstaan met mijn aanspreekpunt bij het Verbond van Verzekeraars. De ingangsdatum raakt niet alleen de verwachtingen van de betrokkenen, maar ook de verwachtingen die zijn gewekt in het verkeer met de verzekeraars waarbij al heel wat polissen lopen onder de voorwaarde dat de verzekering per 1 juli ingaat of zoveel later als dat ingevolge wetgeving mogelijk is. Op het moment dat de datum wijzigt, gaat het om verschuivingen in de risicodekking die ook uit een oogpunt van goed verzekeraarschap veel moeite opleveren.

Ik heb goed geluisterd naar de argumenten die zijn genoemd. Van de kant van de fractie van de Partij van de Arbeid is een vergelijking getrokken met andere contracten waarbij toch tenminste een opzegtermijn van een maand nodig is. Van de kant van de VVD-fractie is

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

gevraagd om het, als het niet 1 oktober kan zijn, dan in ieder geval 1 augustus te laten zijn. Van de kant van de CDA-fractie is het aspect van de betrouwbare overheid genoemd en is gesproken over enige weken na 9 juli, wat ook zou uitkomen op ten minste 1 augustus. Ik zeg toe dat 1 augustus 2004 de ingangsdatum wordt van de afschaffing van de WAZ. Ik doe dat omdat ik inzie – en dat is waarvoor zo'n debat in alle scherpheid goed is – dat het uitmaakt of een datum die lang van te voren bekend is, valt binnen een periode waarin alles en iedereen gespitst is op elke verandering die eraan komt of in een periode waarin dit een betrekkelijk nieuw moment van afweging is, ook al is het maar voor een kleine groep. Dat geeft ons ook de mogelijkheid om serieus aandacht te besteden aan de voorlichting en om na te gaan in hoeverre mensen na de eerste campagne op de hoogte zijn. Het geeft ons dus ook de mogelijkheid om de voorlichting door de overheid in combinatie met die door de verzekeraars maximaal in te richten. Dat is ook mijn voornemen.

Mevrouw Westerveld van de Partij van de Arbeid heeft nogmaals de vraag gesteld: hoe kan het dat een overheid die afscheid neemt van een publieke polis het zover laat komen dat er iets voor in de plaats komt waarvan het product niets voorstelt? Ik breng dit in relatie met de vraag van mevrouw Van Leeuwen in eerste termijn wat er is gebeurd tussen 16 mei 2003, toen het in het regeerakkoord stond, en het moment waarop het wetsvoorstel kwam. In die tijd is er zeer zorgvuldig niet alleen vanuit het departement, maar ook door belangenorganisaties en verzekeraars gezocht en gezocht. Lange tijd is er discussie gevoerd over de vraag of een private vangnetconstructie, als die zou worden gemaakt, toereikend en acceptabel zou zijn. Er is maanden van serieus werk aan besteed. In die maanden hebben verzekeraars en vertegenwoordigers van MKB en van het departement gekeken of het product dat eruit zou komen acceptabel zou kunnen zijn. Wij hebben het ook van belang gevonden om met een voorstel te komen op het moment dat wij wisten dat het én acceptabel zou zijn voor de doelgroep én juridisch voldoende safe zou zijn. Dat is de reden dat het zo'n tijd heeft geduurd. Dat is ook de reden dat ik durf te stellen dat het product wel iets voorstelt. Ik heb niet gezegd dat het evenwaardig is aan de huidige WAZ. Ik heb aangegeven dat het naar omstandigheden een voldoende en afdoende product is. Dat mevrouw Westerveld en ik daarover van mening verschillen, spijt mij, maar ik kan slechts in alle openheid de afwegingen melden en rekenschap afleggen van de keuzes die de regering heeft gemaakt.

Mevrouw De Rijk van GroenLinks heeft mij gevraagd nader in te gaan op de man/vrouwverschillen. Kennelijk moet daarin eventueel de pech van het geen inkomen verwerven tijdens een zwangerschap worden weggestreept tegen andere dingen. Ik zal niet ingaan op de verleiding om wat dat betreft een volledige man/vrouwvergelijking te maken met daarin een uitkomst die er misschien toe leidt dat ik er per saldo mee kan leven man te zijn en zij er per saldo mee kan leven vrouw te zijn. Het gaat er hier natuurlijk om in hoeverre wij de man/vrouwverschillen in het ondernemerschap tot een

publieke verantwoordelijkheid rekenen om daarin een zekere solidariteit te waarborgen. Het gaat er dan natuurlijk ook om tot hoever je daarin wilt gaan. De regering heeft aangegeven te kunnen leven met het feit dat het een aspect is dat in de polis kan worden opgenomen. Vrouwen die ervoor willen kiezen om het te verzekeren, kunnen dat doen. Daar waar sprake is van zwangerschap is er in mijn visie altijd een verantwoordelijkheid van beide ouders. Ik vind dan ook dat beide ouders daarvan de consequenties moeten dragen. Een kind krijgen, doe je niet alleen. Wij willen dan ook als overheid niet dat risico geheel wegnemen. Annex wijs ik erop dat wij een aspect als kinderbijslag weer wel in het algemeen en voor alle burgers hebben. Dat geeft ook al aan dat het misschien niet met een schaarjtje te knippen is. Misschien verschillen wij van mening over het punt van de maatvoering, maar ik heb mijn opvatting gegeven en ook rekenschap afgelegd van de keuzes die wij hebben gemaakt.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Geweldig die gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een zwangerschap. Alleen, één ding is niet over te nemen door de partner, namelijk die zwangerschap.

Minister **De Geus**: Dat klopt en dat zal ten eeuwigden dage zo blijven, denk ik.

Voorzitter. De volgende vraag van mevrouw De Rijk was of ik de Eerste Kamer wel serieus nam met een voorstel als hier ligt. Ik ben er net op ingegaan met mijn nadere toezegging.

De VVD-fractie heeft bij monde van mevrouw Swenker nog eens heel nadrukkelijk aandacht gevraagd voor de voorliggende voorlichtingsactiviteiten. In het verlengde van mijn toezegging over de ingangsdatum heb ik aangegeven, dat het uitschuiven ons de mogelijkheid biedt om de voorlichting te optimaliseren. Ik streef daar ook naar, omdat ik denk dat het voor alle betrokkenen belangrijk is om in de tijd die rest een bewuste keuze te kunnen maken.

Mevrouw Van Leeuwen heeft gesproken over de ingangsdatum en heeft nadrukkelijk nog een vraag gesteld over de relatie met de WWB en de vrijlating van vermogen. Hierover is natuurlijk al het een en ander in de stukken gewisseld. Ik heb ook aangegeven waarom de regering op dit moment geen noodzaak ziet om daarin nadere voorzieningen te treffen. Ik zeg wel toe dat wij bij de evaluatie van de afschaffing van de WAZ nauwkeurig de vinger aan de pols zullen houden en ons rekenschap zullen geven van haar zorgen in relatie met de hoofdlijnen van de verantwoordelijkheidsverdeling die uit dit wetsvoorstel spreken. Wij zullen uw Kamer daarvan kond doen.

De heer Van der Berg heeft gezegd dat de wet zoals die nu voorligt, niet ideaal is. In die afweging herken ik de afweging die het kabinet heeft gemaakt. Misschien is het afschaffen van een wet niet ideaal, maar je moet je dan ook afvragen of het voortbestaan van die wet ideaal is. In ons land wordt eigenlijk al te gemakkelijk op hoofdlijnen vastgehouden aan het bestaande. Ik meen dat wij deze stap kunnen zetten in de volle overtuiging dat dit een

verbetering is die bovendien leidt tot een lagere premie en vermindering van de belasting. Dit pad levert meer keuzevrijheid op voor ondernemers.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): De minister is niet ingegaan op de vraag of zelfstandige ondernemers om in de toekomst recht te blijven houden op een eventuele bijstandsuitkering, in ieder geval geprobeerd moeten hebben om een arbeidsongeschiktheid af te sluiten en de vangnetverzekering in ieder geval moeten hebben afgesloten.

Minister **De Geus**: Ik kan die vraag niet namens de regering beantwoorden, want dit is een bevoegdheid van de gemeenten. De gemeenten zullen in het algemeen van de cliënten die bijstand aanvragen, mogen verwachten dat die alles hebben gedaan wat in hun vermogen ligt om de risico's van inkomensderving te verzekeren. Dit gaat zover dat van een redelijk ondernemer mag worden verwacht dat hij alles heeft gedaan om orders te verkrijgen en dat hij goed op de eigen winkel heeft gepast. Onder omstandigheden kan dan ook de vraag worden gesteld of hij moeite heeft gedaan om een verzekering af te sluiten. Ik heb al gezegd dat de betrekkelijk geringe dekking die voortvloeit uit de vangnetvoorziening gepaard kan gaan met andere situaties en dan heb ik het nog niet eens gehad over de mensen die gedeeltelijk arbeidsongeschikt zijn en daardoor misschien buiten de vangnetsituatie vallen, maar wel aanvullende bijstand nodig hebben. Ik ga ervan uit dat de gemeenten een zorgvuldige afweging zullen maken. Wij schrijven de gemeenten niet iets voor, maar ik houd er wel rekening mee dat de gemeenten van ondernemers zullen verwachten dat zij hebben gedaan wat redelijkerwijze in hun vermogen ligt om het risico van inkomensderving zelf te verzekeren.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fracties van de Partij van de Arbeid, SP en GroenLinks wordt conform artikel 121 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

**

De vergadering wordt voor enkele minuten geschorst.

*B

!Kinderopvang!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel **Regeling met betrekking tot tegemoetkomingen in de kosten van kinderopvang en waarborging van de kwaliteit van de kinderopvang (Wet kinderopvang) (28447)**.

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter. Hoewel de meeste leden van deze Kamer er nog zeer jong uitzien, zal een enkeling toch bewust hebben meegemaakt dat wij in de jaren zeventig zeiden: het persoonlijke is politiek. Politiek moet niet alleen een ideologische en empirische inspiratie hebben, ook de persoonlijke ervaring speelt een belangrijke rol. Zeker in onze "chambre de réflexion", waar de fractiediscipline en de binding aan politieke akkoorden minder knellend behoren te zijn, moet de persoonlijke ervaring een plaats hebben in het debat. Voor een onderwerp als kinderopvang geldt die regel a fortiori.

Het zou veel te ver gaan de woordvoering over dit onderwerp voor te behouden aan leden die minstens twee kinderen en drie kleinkinderen hebben. Persoonlijke ervaring met kinderopvang biedt nuttige informatie voor de standpuntbepaling in dit debat, maar ook voor wie die persoonlijke ervaring niet heeft, zal het duidelijk zijn dat het thema kinderopvang van groot maatschappelijk belang is. Kinderen zijn ons dierbaarste bezit, de opvoeding van kinderen dient ons meer dan wat ook ter harte te gaan. De samenleving moet voor die opvoeding optimale voorwaarden creëren. Kwalitatief hoogstaande en toegankelijke kinderopvang is zo'n voorwaarde.

Ik hoef nu niet in te gaan op het grote belang van een adequate kinderopvangregeling. In een samenleving die ervoor heeft gekozen de betaalde arbeid meer gelijk over mannen en vrouwen te verdelen, is overheidsbemoeienis met de kinderopvang imperatief. Het combinatiescenario of het twee- en anderhalfverdienersmodel zoals zich dat in Nederland ontwikkelt, lijkt een goede balans op te leveren van opvang door de ouders zelf en uitbestede kinderopvang. Gemiddeld gaan kinderen twee of drie dagen per week naar de betaalde opvang, hetgeen algemeen als ideaal wordt beschouwd.

De regering heeft een in veel opzichten evenwichtige structuur gekozen voor de bevordering van de kinderopvang. De tripartiete financiering door ouders, werkgevers en overheid is niet omstreden. Wel merkt de Raad van State terecht op dat dit model in zeer weinig andere landen wordt toegepast en dat het ook uit wetgevingsoogpunt enigszins discutabel is uit te gaan van een werkgeversbijdrage zonder dat deze wettelijk verplicht of afdwingbaar is. De regering heeft hier echter overtuigend tegenin gebracht dat er in Nederland reeds een wijd verbreide praktijk van werkgeversbijdragen bestaat en dat sociale partners bereid zijn gebleken die praktijk via afdwingbare cao-verplichtingen te continueren. Men moet hier dus onze overleconomie loven.

Wel kan men zich afvragen of deze bereidheid van sociale partners standhoudt als de regering doorgaat werkgevers en werknemers zo systematisch te schofferen als wij de afgelopen maanden hebben mogen zien. De wijze waarop over loonvorming, levensloopregeling en prepensioen door de regering is onderhandeld en het recente, domme dreigement om de algemeen verbindend verklaring af te schaffen scheppen een klimaat waarin zelfs VNO-NCW spreekt van "de botte bijl".

De regering holt op deze manier de overlegeconomie uit. Dit scheidt een klimaat waarin cao-afspraken over allerlei nuttige zaken, waaronder de werkgeversbijdrage aan kinderopvang, minder vanzelfsprekend worden. Iets waarvoor wij in het buitenland zeer worden bewonderd, maken wij zo zelf kapot. Deze minister zou zich moeten afvragen of hij er verstandig aan doet zich zo te laten meeslepen door de verkeerde flinkheid van de VVD jegens het poldermodel. Mét de polder gaat ook het sociale gezicht van het CDA aan diggelen!

De Tweede Kamer heeft het oorspronkelijke wetsvoorstel op een belangrijk punt aangevuld: ingeval de werkgever geen bijdrage verstrekt, is nu bij amendement voorzien in compensatie door de overheid. Voor inkomens tot anderhalf maal modaal is deze compensatie structureel gemaakt en voor hogere inkomens bestaat zij nog enkele jaren. In die periode kan worden gezien of de werkgeversbijdrage standhoudt en groeit. De overheid heeft er dus belang bij hierover met cao-partijen goede afspraken te maken. Maar dan moet je natuurlijk wel een serieuze gesprekspartner willen zijn. Ontwikkelt de werkgeversbijdrage zich de komende jaren bevredigend, dan geeft dit wetsvoorstel een solide en duurzame financieringsbasis aan de kinderopvang in ons land.

Het voorliggende wetsvoorstel lijkt ook adequate voorzieningen te bevatten voor de invloed van ouders. Mede door amendement is nu de instelling van een oudercommissie verplicht en heeft deze belangrijke adviesrechten. Ouders krijgen zo een goede positie om mee te spreken over prijs en kwaliteit van de opvang. Dat is nuttig en nodig, maar men kan er niet mee volstaan. In veel situaties hebben ouders immers weinig middelen om hun invloed ook dwingend te doen gelden.

In ruim 30% van alle gemeenten is slechts één kinderopvangvoorziening voorhanden, zodat ouders niet kunnen uitwijken. Maar ook in gemeenten waar meer voorzieningen zijn, is uitwijken lang niet altijd mogelijk. De fysieke afstand kan te groot zijn, er zijn wachtlijsten of financiële drempels. Vooral in wijken waar veel mensen met lage inkomens wonen, is het de vraag of ouders veel keuzevrijheid hebben. De slechtste opvang tegen de laagste prijs zal daar nogal eens de regel zijn en het is de vraag of de macht van oudercommissies daartegen voldoende soelaas biedt.

Op dit punt lijkt het naïeve geloof in de zegeningen van de vrije markt enigszins te zijn doorgeschooten. De regering lijkt te geloven dat in de gecreëerde marktsituatie als vanzelf een heilzame concurrentie ontstaat tussen aanbieders van kinderopvang. In die competitie wordt dan eens op prijs geconcentreerd, waardoor de opvang steeds goedkoper wordt, en dan weer op kwaliteit geconcentreerd, waardoor de kwaliteit stelselmatig omhoog gaat.

Wie leest wat daarover aan de overzijde te berde is gebracht, wordt getroffen door het gebrek aan basale economische kennis. Men schijnt te denken dat concurrentie op prijs en concurrentie op kwaliteit elkaar afwisselen, zodat vanzelf de hoogste kwaliteit en de laagste prijs resulteren. Over de samenhang, namelijk dat

prijskoncurrentie altijd kwaliteitsverlaging meebrengt, en andersom kwaliteitsconcurrentie prijsverhoging, wordt niets vernomen. Een optimale prijs/kwaliteitsverhouding is echter niet gratis. Zeker in de bijna monopolioïde situatie waarin veel kinderopvang feitelijk verkeert mag niet worden verwacht dat de markt in de praktijk zal werken. Lagere prijzen zijn illusoir en wat de kwaliteit betreft moeten wij het maar afwachten.

Op dit punt vertoont het voorliggende wetsvoorstel een niet aanvaardbare lacune. Men mag geloven in de vrije markt en men mag daar ook naïef in zijn. De overheid mag zelfs in sommige gevallen een afwachtende houding aannemen om te zien of de markt optimaal functioneert, ook al menen sommigen zeker te weten dat dit niet het geval zal zijn. Maar er zijn onderwerpen waar afwachten onverantwoord is en het naïeve geloof in de vrije markt grenst aan roekeloosheid. Zo'n onderwerp is de kwaliteit van de kinderopvang.

Het persoonlijke is politiek. Afgelopen weekend mocht ik op twee van mijn drie kleinkinderen passen. Zondag bij het afsluiten van de dag schreef ik in mijn aantekenboekje: "Lief dagboek, ik heb vandaag aantoonbaar aandacht besteed aan onze kleinkinderen". U begrijpt dat zich een grote tevredenheid van mij meester maakte. Aantoonbaar aandacht, dat is niet niks en de kinderen waren dan ook bijzonder opgewonden, al merkte ik bij hun ouders minder enthousiasme.

In de huiselijke kring is aantoonbare aandacht ongetwijfeld een goede indicatie van de kwaliteit van een oppasbeurt. Maar het zou niet in mijn hoofd opkomen voor te stellen deze term op te nemen in een wet op de kinderopvang als criterium voor de kwaliteit van de opvang. Daarvoor is "aantoonbare aandacht" een te grof en rekbaar begrip: het geeft geen houvast bij de vaststelling van kwaliteit. Toch is het begrip "aantoonbare aandacht" in art. 50 van het voorliggende wetsvoorstel terechtgekomen en fungeert het daar als enige maatstaf voor de kwaliteit van de kinderopvang in Nederland.

Aantoonbare aandacht voor het aantal beroepskrachten in relatie tot het aantal kinderen, de groepsgrootte, de opleidingseisen van de beroepskrachten et cetera zijn toereikend om te kunnen spreken van kwalitatief verantwoorde kinderopvang. Maar of het van aantoonbare aandacht getuigt als men één gediplomeerde leidster op tien ongeschoolde beroepskrachten heeft of dat dit pas bij één op drie het geval is, weten wij niet. Zoals ook volstrekt onhelder is of één beroepskracht een groep van maximaal vijf kinderen aankan of dat er ook bij één op twintig al aantoonbare aandacht aan de groepsgrootte is gegeven.

De regering heeft in het oorspronkelijke wetsontwerp voorgesteld dergelijke concrete kwaliteitseisen bij Algemene Maatregel van Bestuur te regelen. Het oorspronkelijke art. 48, tweede lid, bevatte de grond voor deze regeling. Om de gedachtewisseling te stimuleren heeft de regering beide Kamers een voorontwerp van de voorgenomen AmvB ter kennisname toegezonden. Sommige leden van de Tweede Kamer achtten dit voorontwerp te gedetailleerd. Zij meenden dat sommige

voorgestelde regels overbodig waren en de kosten van kinderopvang nodeloos zouden opdrijven. Ik deel de opvatting van deze leden van de Tweede Kamer niet. Het voorontwerp-AMvB is naar mijn oordeel een sober stuk regelgeving, dat voor de kinderopvangvoorzieningen een aanzienlijke verruiming zou betekenen ten opzichte van de vigerende nogal versnipperde en gedetailleerde gemeentelijke regelgeving. Niettemin zou men over het nut van sommige regels kunnen twisten, en een verdere versobering bepleiten. De plaats om dat te doen, zou de voorhangprocedure van de AMvB zijn. In plaats van deze koninklijke weg te gaan, heeft een krappe meerderheid van de Tweede Kamer er echter voor gekozen de rechtsgrond voor de AMvB geheel uit het wetsvoorstel te verwijderen. Als gevolg hiervan bevat het nu voorliggende voorstel geen materiële kwaliteitsnormen meer, behoudens het reeds geciteerde "aantoonbare aandacht" en de verplichting een risico-inventarisatie te maken.

Wel is in de voorgestelde wetstekst de toezicht- en handhavingstaak van de gemeenten voluit blijven staan. De lokale overheden worden geacht via de GGD'en geregeld toezicht te houden op kwaliteit en veiligheid van kinderopvangvoorzieningen. Ook moeten zij de regels handhaven en sancties toepassen als zij overtreden worden. De minister stelt beleidsregels op betreffende de werkwijze bij het gemeentelijk toezicht en de handhaving. Helaas ontbreken echter materiële normen waarop het toezicht kan worden gericht en de handhaving kan worden ingesteld. De gemeenten hebben kortom in de wet of lagere regelgeving geen houvast om te bepalen wanneer moet worden vastgesteld dat kwaliteit en veiligheid tekortschieten, noch wanneer naleving moet worden afgedwongen. Zonder wettelijke basis kan iedere kinderopvangondernemer de aanwijzingen van het gemeentelijk toezicht zonder meer naast zich neerleggen.

Hier is dus sprake van een ernstige lacune in het voorliggende wetsvoorstel, een onzorgvuldigheid die deze Kamer niet zou mogen passeren. De regering stelt in de memorie van antwoord op het voorlopig verslag van deze Kamer voor in deze lacune als volgt te voorzien: werkgevers- en ouderorganisaties in de kinderopvang stellen in onderling overleg een soort convenant of protocol terzake van de leveringsvoorwaarden op, waarin kwaliteitseisen zijn opgenomen. De minister stelt beleidsregels op voor het toezicht, waarin hij verwijst naar de inhoud van dit protocol. Zo kunnen de gemeenten toch handhaven op basis van kwaliteitsnormen.

Ik heb ernstige twijfel bij deze formule. Allereerst is naar het zich laat aanzien overeenstemming over het protocol of convenant nog ver weg. Zelfs als het tot overeenstemming komt, moet worden vastgesteld dat het af te sluiten protocol geen rechtskracht heeft. Het is een vrijwillige afspraak tussen verenigingen van ondernemers en een vereniging van oudercommissies. Een van beide ondernemersverenigingen is niet genegen deze regels aan zijn leden op te leggen. Het is zelfs maar de vraag of de leden van deze verenigingen aan een dergelijke afspraak gehouden kunnen worden, anders gezegd: of de verenigingen hier in rechte hun leden kunnen

vertegenwoordigen en dezen dus gebonden zijn aan de afspraak. Voor niet-leden, en dat zijn er vele honderden, geldt dit in ieder geval niet. Een vorm van algemeen verbindend verklaring, zoals wij bij collectieve arbeidsovereenkomsten kennen, bestaat hier niet. Van de regels die op deze wijze worden vastgesteld, kan de naleving hoe dan ook niet worden gevorderd.

Dat de minister de beleidsregels bedoeld in artikel 64 kan gebruiken om het protocol toch rechtskracht te geven, is eveneens bijzonder twijfelachtig. De tekst van dit artikel zegt dat de beleidsregels zien op de "door de toezichthouder te hanteren werkwijze voor een onderzoek" bij een kinderopvangvoorziening of gastouderbureau. Dat is dus iets anders dan materiële kwaliteitsnormen. Ik meen bovendien dat onder andere artikel 1.3, vierde lid, van de Algemene wet bestuursrecht aangeeft dat een beleidsregel slechts betrekking kan hebben op de afweging van belangen, de vaststelling van feiten of de uitleg van wettelijke voorschriften, maar dat daaronder niet het stellen van handhaafbare normen valt; deze dienen hun grond te hebben in de wet.

Op grond hiervan heeft de Vereniging van Nederlandse Gemeenten nu vastgesteld dat de gemeente haar toezichtrol niet adequaat kan uitvoeren. De gemeenten "wijzen dan ook de beoogde taken ten aanzien van de kwaliteit onder de Wet kinderopvang af". Deze weigering van de gemeenten om de verantwoordelijkheid voor toezicht en handhaving te nemen, is volledig te begrijpen. Zij maakt hardhandig duidelijk dat de voorliggende wetgeving onevenwichtig is en bij uitvoering een serieus gevaar voor de kwaliteit van de kinderopvang in Nederland oplevert. Dat de gemeenten geen toezicht willen uitoefenen, zou voor de minister aanleiding moeten zijn om nog eens zorgvuldig naar het hoofdstuk Kwaliteit te kijken. Ik zou daar in de beantwoording graag iets over horen.

Verantwoorde kinderopvang is iets anders dan de hoogte van de benzine-accijns, de toegestane vergoeding per gereden kilometer of de aanvaardbaarheid van de kans dat het licht uitvalt. Kinderen zijn ons toevertrouwd en wij zijn gehouden het beste te geven voor hun opvoeding. In een samenleving waarin arbeidsdeelname in beginsel van ieder wordt verwacht, kunnen ouders die zorg echter niet altijd geheel zelf dragen. Professionele kinderopvang is in steeds meer gezinnen nodig. Mits goed georganiseerd en voldoende aan hoge kwaliteitseisen, kan de kinderopvang een positieve bijdrage vormen aan de opvoeding van het jonge kind.

Dit land heeft in de afgelopen decennia vooruitgang geboekt op het vlak van de arbeidsdeelname. Minder aandacht hebben wij besteed aan een goed levensloopbeleid, een ondersteunende gezinspolitiek en een evenwichtig jeugdbeleid. Verantwoorde kinderopvang wordt daardoor niet voldoende op waarde geschat. Zo kan het gebeuren dat wij meer bezig zijn met de vraag of de markt zijn werk wel kan doen en de prijs niet te hoog wordt, dan met de vraag wat verantwoorde eigenlijk kwaliteit is. De wetgever begaat echter een onvergeeflijke onzorgvuldigheid als hij ook die vraag geheel aan de markt

denkt te kunnen overlaten. Dat risico mogen wij met onze en andermans kinderen niet nemen.

Het persoonlijke is politiek en dit onderwerp vraagt om een persoonlijke uitspraak. Ik meen dat het wetsvoorstel in de voorliggende vorm onaanvaardbare risico's met zich meebrengt voor de kwaliteit van de kinderopvang, en ik stel het op prijs wanneer ook mijn medeleden zich op dit punt persoonlijk zouden willen uitspreken. Allereerst echter zie ik het antwoord van de regering in eerste termijn met belangstelling tegemoet.

*N

Mevrouw **Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije** (VVD): Voorzitter. De Wet kinderopvang heeft, zoals de Minister in de Tweede Kamer heeft aangegeven, een lange voorgeschiedenis. Des te verheugender is het dat nu met deze wet de sector kinderopvang een eigen wettelijk kader krijgt dat tegemoetkomt aan de veranderingen die de laatste jaren binnen deze sector hebben plaatsgevonden. De minister heeft heel wat uren in de Tweede Kamer moeten doorbrengen om deze wet te kunnen begeleiden. Wij hopen dat de behandeling in deze Kamer meer snelheid zal tonen.

In de wet staan bij de financiering de ouders centraal, er is sprake van vraagfinanciering. Ouders die arbeid of toeleiding tot arbeid en zorgtaken voor hun kinderen combineren, krijgen recht op een inkomensafhankelijke tegemoetkoming van de overheid voor het kinderopvanggebruik. Er is sprake van een tripartiete financiering, waarbij de bijdrage van de werkgevers een plaats krijgt binnen het arbeidsvoorwaardenoverleg. De VVD fractie staat positief ten aanzien van deze belangrijke wet gezien de hiervoor genoemde aspecten. Vooral de teneur dat veel geregeld kan worden zonder dat dit minutieus wordt vastgelegd, spreekt de VVD-fractie aan.

De VVD-fractie heeft in een andere bijdrage hedenavond in deze Kamer aan de orde gesteld dat door sommige amendementen die in de Tweede Kamer worden aangenomen, wetgeving niet wordt verbeterd. Dat is bij deze wet ook het geval. Zo meent de VVD-fractie dat het voorstel van de regering om de compensatieregeling te versoberen en in 2007 af te bouwen een goed voorstel was, mede gericht op meer participatie van de sociale partners om financiële afspraken te maken over kinderopvang. Door het amendement op stuk nr. 93 is de compensatieregeling echter weer terug, zelfs met een structurele regeling vanaf 2009 voor inkomensgroepen tot een inkomen van 45.000 euro per jaar. Enerzijds hebben wij begrip voor de overwegingen die tot dit amendement hebben geleid. De toegankelijkheid van kinderopvang voor lagere inkomens is een reëel probleem als de werkgever geen bijdrage betaalt. Bovendien is dit juist de groep waarvan de arbeidsparticipatie nu en in de toekomst zou dienen toe te nemen. Anderzijds verzoekt de VVD fractie de minister met klem om al zijn overtuigende argumenten in stelling te brengen om werkgevers te bewegen, het betalen van een bijdrage aan de kinderopvang in hun arbeidsovereenkomsten op te nemen. Als dit in voldoende

mate gebeurt, zou de compensatieregeling te zijner tijd weer kunnen vervallen. Wij kunnen er wel mee instemmen dat de eenmaal aangenomen compensatieregeling ook betrekking heeft op zelfstandigen.

Geschokt was de VVD fractie over de mededelingen in de media over methodes om de werkgeversbijdrage te omzeilen. Ziet de minister een oplossing voor deze knelpunten? De VVD-fractie kan instemmen met het feit dat het amendement op stuk nr. 47 niet is aangenomen. Dit amendement behelsde de invoering van een verplichte werkgeversbijdrage in de financiering van kosten van kinderopvang als de verwachte werkgeversbijdrage, te weten 90% van alle werknemers, niet vrijwillig bereikt wordt. Wij zijn van mening dat werkgevers en werknemers vrij moeten kunnen onderhandelen over hun arbeidsvoorwaarden. Maar, zoals wij hiervoor al hebben aangegeven, is het aan de minister om de werkgevers van het nut van hun bijdrage te overtuigen en aan te geven welke maatregelen hij kan treffen als de doelstelling niet gehaald wordt.

Met betrekking tot het feit dat de wet werkgevers toestaat maximaal eenderde van de kosten voor hun rekening te nemen, vraagt de VVD-fractie de minister de uitvoering hiervan nogmaals te bezien en flexibiliteit te betrachten. Een hogere bijdrage wordt door het systeem van de wet ontmoedigd, het meerdere wordt zowel voor de werkgever als voor de werknemer belast, terwijl dit nu juist een aansporing kan zijn om van de compensatie door het Rijk af te komen.

De betrokkenheid van ouders is terecht behoorlijk zwaar geregeld in de wet. Ouders hebben adviesrecht over de kwaliteit, voedingsaangelegenheden, beleid op het gebied van opvoeding, veiligheid en gezondheid, spel- en ontwikkelingsactiviteiten en klachtbehandeling. De ondernemer alleen mag afwijken van het advies van de oudercommissie als hij dat schriftelijk beargumenteert. Hier is bij amendement op stuk nr. 54 aan toegevoegd het adviesrecht over de prijs van de kinderopvang. Wij menen dat deze uitbreiding tot een patstelling kan voeren, namelijk wanneer de ondernemer meent dat het niet verhogen van de prijs economisch niet haalbaar is, terwijl de ouders menen dat de schriftelijke argumentatie voor deze verhoging onvoldoende is. De VVD-fractie verneemt graag de visie van minister hierop.

Wij kunnen ons ook niet vinden in het amendement op stuk nr. 66 dat een deel van de derde nota van wijziging ongedaan maakt. Bemiddelingskosten van intermediaire organisaties worden bij invoering van de wet weer fiscaal belast, wat complexe administratieve handelingen tot gevolg zal hebben, met name voor het midden- en kleinbedrijf. Bovendien zal dit werkgevers niet motiveren om kinderopvang in hun arbeidsvoorwaarden op te nemen. Ziet de minister nog mogelijkheden om deze nadelige effecten te verminderen?

Kwaliteit van de kinderopvang en toezicht zijn langdurig aan de orde geweest bij de behandeling van de wet in de Tweede Kamer. De VVD-fractie kan zich geheel vinden in het feit dat nu de basiskwaliteit in de wet

geregeld is en dat de minister de voorgestelde maatregel van bestuur "Kwaliteit kinderopvang" heeft ingetrokken.

In de memorie van antwoord van 18 juni heeft de Minister duidelijk antwoord gegeven op de vragen die in het voorlopig verslag van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid over dit onderwerp waren gesteld. Wij zijn ervan overtuigd dat zelfregulering door de branche tot goede resultaten zal leiden, aangezien nu reeds 30% van het aantal kindplaatsen onder gecertificeerde organisaties valt. Daarnaast is de BOiNK samen met de Consumentenbond en de twee Brancheorganisaties bezig met het opstellen van algemene voorwaarden, die naar verwachting zullen leiden tot een standaardregeling en een landelijke geschillencommissie.

De door de minister voorgestelde landelijke toezichtprotocollen zullen in staat moeten zijn bij de VNG de zorg over de wijze van toezicht houden weg te nemen. Kan de minister hierop zijn visie geven?

Het heeft de VVD-fractie overigens wel getroffen dat de VNG die meestal om deregulering vraagt, ditmaal juist om méér regulering verzoekt. Overigens zijn wij ervan overtuigd dat ook de ouders invloed kunnen uitoefenen op de kwaliteit, zeker als zij deelnemen aan de oudercommissie van de organisatie waar hun kind of kinderen zijn ondergebracht.

Het moet mij als reactie op wat de heer Leijnse naar voren heeft gebracht van het hart dat wij ons terecht heel druk maken over de kwaliteit van de kinderopvang gedurende de twee of drie dagen in de week dat onze kostbare kinderen daar zijn, maar dat wij over de kwaliteit van de opvang tijdens de overige werkdagen niets te zeggen hebben. Dat is terecht, want dat is de verantwoordelijkheid van de ouders. Wij moeten de nadruk op kwaliteitseisen echter wel in verhouding zien.

Het zal duidelijk zijn dat de VVD-fractie met deze wet kan instemmen. Met belangstelling wachten wij de visie van de minister af op een aantal door ons genoemde knelpunten.

*N

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Mevrouw de voorzitter. We worden in deze Kamer geacht ons bezig te houden met een aantal facetten, met de uitvoerbaarheid en de uitwerking van de wet; met vragen als is de werking ervan rechtvaardig, worden niet bepaalde bevolkingsgroepen te veel benadeeld in vergelijking met andere en hoe valt deze wet te zien in samenhang met het grotere beleid? Samengevoegd: kunnen we de onderhavige wet zien als een bijdrage aan een sociaal beleid? Het is geen verrassing dat mijn fractie vaak kritiek heeft op de wetten die we moeten behandelen, omdat we in grote lijnen fundamenteel van mening verschillen met de regering over wat een sociaal beleid is of zou moeten zijn.

De minister maakt het ons niet makkelijk om met hem in debat te gaan over de onderlinge samenhang van de wetten in een groter beleid. Kort geleden hadden we in deze Kamer een debat over arbeid en ziekte. Dat debat was oorspronkelijk aangevraagd om alle sociale wetten die te maken hebben met arbeid en ziekte in onderlinge samenhang te bespreken in plaats van, zoals dat gaat, het

elke keer over dat ene plakje van de salami te hebben en nooit over de hele worst. Dat is tot mijn teleurstelling niet gelukt. Het belangrijke onderwerp van de ziektepreventie, in de ogen van mijn fractie onlosmakelijk verbonden met de sociale wetten die mensen compensatie moeten bieden als ze eenmaal ziek zijn, werd doorverwezen naar de staatssecretaris die er niet was. Alsof minister en staatssecretaris niet gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het beleid en toch wel op de hoogte geacht mogen te zijn van elkaars werkterrein. Gelukkig gingen we nog wel naar huis met een troostprijs in de vorm van de toezegging: de overgangsregeling voor de arbeidsongeschikten na herkeuring.

Iets dergelijks dreigt ook bij de bespreking van deze wet te gebeuren. In het debat aan de overzijde liet de minister weten geen minister voor pedagogie te zijn en de Wet kinderopvang alleen te willen behandelen als arbeidsmarktinstrument. De WBK is geen instrument voor zorg en welzijn, zei hij letterlijk. Zo zijn we aan de ene kant bezig met de jeugdzorg en de criminaliteit die ons veel hoofdbreken kost, o.a. aan de ministers en de staatssecretarissen van de betreffende departementen, terwijl deze minister ondertussen aan de andere kant de kans om daar met de waarborging van de kwaliteit van de kinderopvang een bijdrage aan te leveren, laat schieten. We vragen ons wel eens af of de departementen zich ook interesseren voor elkaars werk en het wel eens hebben over de onderlinge samenhang, of dat we de komende jaren onze handen vol gaan hebben aan alle reparatiewetjes die nog langs gaan komen als de gaten in het sociale beleid in de praktijk zichtbaar zullen worden.

Dat de minister de kwaliteitseisen voor de kinderopvang wilde laten schieten en over wilde laten aan de vrije markt en de "zelfregulering" (de nieuwe mantra naast die van de "eigen verantwoordelijkheid") heeft voor mij, als oude activiste op het gebied van vrouwen en arbeid wel iets ironisch. Dertig jaar geleden moesten vrouwen het recht bevechten om te kunnen werken als ze kinderen hadden en waren crèches controversieel. Van dezelfde politieke kant die de kwaliteit van de kinderopvang nu geheel aan de ouders zelf en de aanbieders wil overlaten, kregen wij destijds te horen dat we ontaarde moeders waren dat we de kinderen niet op mochten offeren aan de emancipatie dat het egoïstisch was om kinderen te stallen omdat je als vrouw zo nodig buitenshuis wilde werken. Nu wil de regering meer vrouwen uit de uitkeringen hebben en op de arbeidsmarkt en opeens zijn wij het die moeten zeggen: kinderen zijn geen fietsen die je naar believen kunt stallen. Kinderopvang is geen product waarvoor je kunt shoppen bij de ene of de andere supermarkt. Ik vind deze historische draai zo opmerkelijk dat ik haast de neiging zou krijgen om me bij de kleine christelijke partijen aan te sluiten die de principiële vraag "Wat is er goed voor de kinderen?" nog hardop durven stellen; al is het duidelijk dat we verschillen in de conclusies.

Uit alle recente onderzoeken weten we dat het voor ruimschoots de meeste kleine kinderen heel goed is om een beperkt deel van de week in een opvang te zijn; niet meer dan drie dagen per week, in een kleine groep, met

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

leiding die niet voortdurend wisselt, met voldoende individuele zorg en aandacht en met pedagogisch verantwoord toezicht.

Voor sommige kinderen, vooral die zulke aandacht thuis te kort komen, of wiens ouders ze niet voldoende kunnen helpen bij de taalontwikkeling is het zelfs een zegen. Voor kinderen met een achterstandssituatie kan kinderopvang een compenserende werking hebben, stelt hoogleraar Tavecchio. Op voorwaarden dus. Aan die voorwaarden wordt met de nieuwe wet geen recht gedaan. De kwaliteitscriteria die nog in de wet staan zijn vaag en zonder normen. Er staat in dat er aandacht moet zijn voor groeps grootte en opleidingseisen van beroepskrachten, maar niets over, bijvoorbeeld, ruimte per kind. De minister heeft er groot vertrouwen in dat onderlinge concurrentie van de opvangondernemers -- ondernemers worden het nu -- zal leiden tot verhoogde kwaliteit, omdat ouders tenslotte vanzelf het beste product voor hun kinderen zullen kiezen. Maar die ouders moeten dat dan wel individueel doen. Zoveel vertrouwen heeft de minister in de marktwerking, dat hij -- ik citeer nu uit de handelingen van 22 april -- zelfs niet erg voor meepraten door oudercommissies was, want dat belemmert de vrijheid van de ondernemer om zelf te bepalen wat zijn aanbod op de markt is. Ouders gereduceerd tot inkopers van een kant-en-klaar product. Gelukkig wordt de instelling van een oudercommissie in de nieuwe wet verplicht voor alle kinderopvangorganisaties, en gaan zij ook adviesrecht krijgen in zaken als prijs, voeding, en veiligheid. Ik zou graag van de minister vernemen of hij ondertussen is teruggekomen van zijn gedachte dat oudercommissies niet nodig zijn.

Verder wil de minister veel kwaliteitsregels overlaten aan de cao-Kinderopvang, die daarom niet in de wet zouden hoeven. Wij zijn het met de BOinK, de belangenvereniging voor ouders in de kinderopvang eens dat het principieel onjuist is om de kwaliteit van de kinderopvang over te laten aan de onderhandelingen tussen vakbonden en werkgevers, onderhandelingen waar ouders bovendien helemaal geen stem in hebben. Ik wil de minister dus graag vragen of hij niet vindt dat er naast de cao-onderhandelingen mogelijkheden moeten zijn voor ouders om hun belangen en die van hun kinderen te kunnen verdedigen.

Keuzevrijheid voor ouders garandeert niet vanzelf welzijn voor kinderen. We hoeven alleen maar te kijken naar het gedoe rondom zwarte en witte scholen om te weten dat het met de keuzevrijheid en de gevolgen daarvan niet zo simpel ligt. Concurrentie in de kinderopvang in welvarende wijken kan leiden tot kwaliteitsverhoging, concurrentie in minder welvarende regio's vooral tot prijsverlaging. Net als met de witte scholen: gezinnen met twee banen en twee auto's rijden er wel voor om met de kinderen, of gaan er zelfs voor verhuizen. Maar voor wie te voet, te fiets of met het openbaar vervoer naar werk en naar kinderopvang moet is de keuze meteen aanzienlijk beperkter. In 30% van de gemeenten, de kleine gemeenten met name, is er helemaal geen sprake van keuze omdat er hoogstens één aanbieder voor kinderopvang is. De opmerking van de minister in de

memorie van antwoord: dat de ouders zelf wel zullen letten op de vraag of de accommodatie en de leidsters hen aanspreken geldt alleen voor de meer geprivilegieerde ouders, ouders met grote sociale vaardigheden en assertiviteit, ingeburgerde ouders, ouders in regio's met een groot aanbod. Ook de opmerking dat ouders tenslotte altijd de mogelijkheid hebben om te kiezen voor een andere kinderopvangregeling als het ze niet bevalt, valt bij ons verkeerd. Het verschil tussen kinderopvang en een supermarkt of een fietsenstalling is nu juist dat je om het welzijn van je kind niet gemakkelijk van de een naar een ander loopt, als er al een ander is. Ik wil graag van de minister horen of hij het met mij eens is dat de keuzemogelijkheden voor ouders door veel omstandigheden erg beperkt kunnen zijn, en wat hij daaraan denkt te doen.

Er is geen vervanging voor een door de overheid ingestelde kwaliteitseis, die bovendien verder moet gaan dan de minimale controle op hygiëne zoals die door de GGD uitgevoerd kan worden. Om een voorbeeld te geven: verruimen van de maximumnorm van het aantal kinderen per groep zoals nu dreigt te gebeuren leidt tot verzwaring van de werkdruk, gaat ten koste van individuele aandacht en leidt tot verloop onder het personeel. Het is voor ons de grote vraag of zelfregulering en marktwerking niet zal leiden

tot grote kwaliteitsverschillen, die we, als het om kinderen gaat, niet acceptabel vinden. Ook de opmerking in de memorie van antwoord dat de jeugdgezondheidszorg wel op de opvoedingsondersteuning zal letten, en dat er dus geen relatie is tussen de kwaliteit van de kinderopvang en de kwaliteit van de opvoedingsondersteuning stelt ons weinig gerust. Een vraag aan de minister: vindt hij niet dat er een relatie zou moeten zijn tussen opvoedingsondersteuning en kinderopvang? En zo nee, waarom niet?

Ik denk dat de meeste ouders, in de praktijk moeders, zich de vraag zullen stellen, doe ik er goed aan om te gaan werken, doe ik de kinderen daar niet mee te kort. Bij die vraag is voor veel ouders de kwaliteit van de kinderopvang doorslaggevend. Is die kwaliteit niet gewaarborgd dan zullen veel moeders besluiten om niet te gaan werken. Dat lijkt mij in strijd met een ander uitgangspunt van het regeringsbeleid: dat vrouwen, ook vrouwen met kinderen, meer zouden moeten gaan werken. Er zijn ook moeders die gedwongen zijn om te gaan werken, of die niet voldoende oog hebben voor het belang van kwaliteit. In dat laatste geval is het nog belangrijker dat de overheid optreedt als toezichthouder. Hoe denkt de minister dat hij vrouwen meer aan het werk kan krijgen als de overheid niet tegelijkertijd garant staat dat de kinderopvang kwalitatief goed genoeg is om daar zonder gewetensbezwaren kinderen naar toe te brengen?

We vinden het in dit land vanzelfsprekend dat de overheid een leidende rol houdt in de kwaliteit van het onderwijs -- ik mag er tenminste op hopen dat het onderwijs straks niet ook aan de vrije markt wordt overgeleverd -- en mijn fractie vindt kinderopvang niet

minder belangrijk. Kinderzorg hoort niet tussen producten als vakantieeisesjes op de vrije markt. Daar zullen we het wel niet over eens worden. Maar we kunnen het er nog wel over hebben dat er stevige kwaliteitseisen aan worden verbonden. Mijn fractie doet het niet voor minder, en zal dus, tenzij de minister ons alsnog kan overtuigen wat er aan de kwaliteitseisen gedaan gaat worden, niet voor deze wet stemmen.

*N

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter. Soms is het wetsvoorstel dat de Raad van State voor ogen kreeg een heel ander wetsvoorstel dan wij als Eerste Kamer uiteindelijk behandelen. Dat is het geval met de Wet kinderopvang, waarvan in de tussentijd ook de naam veranderd is. De bijdrage van GroenLinks concentreert zich op twee punten: de toegankelijkheid van kinderopvang voor ieder die daar een beroep op zou willen doen en de kwaliteit. Kort gezegd heeft de Tweede Kamer wat het eerste punt betreft belangrijke verbeteringen aangebracht ten opzichte van de oorspronkelijke wet, maar is het wat ons betreft nog niet goed genoeg. Wat het tweede onderwerp betreft, de kwaliteit, heeft de Tweede Kamer, na nogal moeizame stemmingen, alles wat goed was aan de wet juist onderuit gehaald. Die wet is dus nogal veranderd ondertussen.

Eerst maar de toegankelijkheid, oftewel de bijdrage van werkgevers aan de kinderopvang. De Tweede Kamer heeft er gelukkig voor gezorgd dat als werkgevers echt niet betalen, de overheid bijspringt. Dat is in ieder geval beter dan niets. Maar het blijft natuurlijk wel een vreemde figuur: een overheid die vindt dat werkgevers moeten meebetalen, maar het niet durft te verplichten en vervolgens zelf gaat betalen als de werkgever weigert. Wij waren en blijven een groot voorstander van een generieke werkgeversbijdrage. En dan niet alleen voor werkgevers van ouders die gebruikmaken van kinderopvang, maar een bijdrage van alle werkgevers. Het kost 0,33% van de loonsom, oftewel 140 euro per werknemer per jaar. Ik durf te zeggen: dat is een schijntje. Daarmee voorkom je dat werkende ouders voor werkgevers duurder zijn dan andere werknemers. Immers, wie je ook in dienst hebt, de kinderopvangbijdrage betaal je sowieso.

Eén aspect van het wel of niet verplichten van de werkgeversbijdrage is tot nu toe naar ons oordeel enigszins onderbelicht gebleven. Dat is dat door de vrijblijvendheid die er voor werkgevers is, ook de keuzevrijheid van ouders in gevaar komt. En die keuzevrijheid was toch juist een belangrijk aspect van de nieuwe wet. Ik zal een voorbeeld geven. Veel bedrijven en instellingen hebben kinderopvangregelingen waarbij de werkgever alleen bijdraagt als ouders kiezen voor een bepaald kinderdagverblijf, bijvoorbeeld dat van het bedrijf of de instelling zelf. De wet die wij vandaag behandelen beoogt ouders een bijdrage in de kinderopvang te geven, ongeacht waar deze opvang wordt ingekocht, mits natuurlijk bij een erkende opvangplek. Maar wat gebeurt er nu werkgevers niet verplicht zijn om bij te dragen? De bijdrage is nog steeds een gunst. Dus zij kunnen blijven zeggen: wij betalen wel, maar alleen als het kind naar

crèche X gaat. Weg is dan de keuzevrijheid voor de ouders.

Het zegt dus erg weinig over de vraag hoeveel werkgevers nu of straks iets geregeld hebben in de CAO's, want dat kunnen hele beperkte en beperkende regelingen zijn. Ik hoor hierop graag een reactie van de minister, evenals op het aspect van de verminderde keuzevrijheid door de vrijblijvendheid voor werkgevers.

Voorzitter. De wet wordt in 2008 geëvalueerd. Als tegen die tijd minder dan 90% van de ouders een werkgever heeft die een bijdrage levert, kán de verplichte werkgeversbijdrage er alsnog komen. Mijn fractie heeft in dat verband een aantal vragen aan de minister.

Ten eerste. Er is ook in 2006 een evaluatie voorzien. Wat is bij die evaluatie het streefgetal voor het percentage ouders met een meebetalende werkgever? Het is handig om tussendoelen te stellen, vooral als de datum nog valt binnen deze kabinetsperiode.

Ten tweede. Is het criterium louter "dat de werkgever bijdraagt", of ook "hoeveel" en "in welke vorm"?

Ten derde. Hoe denkt de minister, gezien het feit dat de algemeenverbindendverklaring straks misschien van de baan is, dan te kunnen meten hoe het bij alle verschillende werkgevers geregeld is? Hij moet ze dan bijna allemaal gaan enquêteren.

Voorzitter. Een andere zorg rond de toegankelijkheid betreft de bijdrage van de overheid. Voor mensen die niet werken maar wel scholing volgen, draagt de overheid alleen bij als die scholing past in een bepaald traject voor werkzoekenden. Mijn fractie maakt zich in dit verband zorgen over herintreedsters en tienermoeders. Herintreedsters vallen, zo blijkt uit actuele geluiden uit gemeenten, vaak niet binnen dat traject. Wij hebben het daarover uitgebreid gehad bij de behandeling van de WWB. Het blijkt dat gemeenten bij bepaalde herintredings- en reïntegratietrajecten, zeker met de nieuwe WWB, prioriteit geven aan werklozen met een bijstandsuitkering, omdat zij op de gemeentelijke begroting drukken. Gemeenten geven dus geen prioriteit aan herintreedsters met een verdienende partner. Geen traject betekent dus met de WK geen bijdrage in de kinderopvang, ook niet als je scholing volgt op eigen initiatief. Ik hoop dat de minister ons op dit punt kan geruststellen. Een andere groep die de dupe kan worden, zijn de tienermoeders die zich op een iets hoger niveau verder willen scholen dan strikt noodzakelijk is voor het eerste het beste baantje. Als zij het VMBO afmaken, krijgen zij de kinderopvang waarschijnlijk wel vergoed. Maar als zij ervoor kiezen om naar de universiteit te gaan, krijgen ze geen overheidsbijdrage voor kinderopvang. Ik hoor hierop ook graag een reactie van de minister.

Voorzitter. Ik kom bij de kwaliteitseisen of beter de AMvB-kwaliteit die er met een uiterst nipte meerderheid door de Tweede Kamer is uitgestemd. Ik wil

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

de minister op de man af vragen wat hij hiervan vindt. Ik neem aan dat die AMvB niet voor niets in het oorspronkelijke wetsvoorstel stond. Was dat een vergissing of maakte de Tweede Kamer een vergissing toen ze het amendement-Örgü aannam? Wat vindt de minister hiervan? Ik vond het aardig dat collega Leijnse in zijn dagboek schreef over de aantoonbare aandacht die hij aan zijn kleinkinderen had gegeven. Stond dat maar in de wet. Daar staat niet dat er aantoonbare aandacht aan de kinderen moet zijn gegeven, maar dat er aantoonbare aandacht moet zijn gegeven aan de getalsverhouding tussen leidsters en kinderen en aan de ruimte. We hebben het zojuist bij de afschaffing van de WAZ ook bij de hand gehad. Je kunt volgens Europese regels bepaalde aandacht geven aan c.q. onderzoeken of het nodig is om iets te regelen. Als het antwoord "nee" is, is het "nee". Als je aantoonbare aandacht aan de getalsverhouding tussen leidsters en kinderen hebt gegeven en de uitkomst is dat het wel 1 op 40 kan zijn, dan zit je dus goed.

Voorzitter. Het is de laatste tijd mode om tegen regels te zijn. Het woord "regelgeving" wordt de laatste tijd vrijwel automatisch gecombineerd met het bijvoeglijk naamwoord "overbodige". Maar normen zijn wel in de mode. Dat deed die AMvB-kwaliteit nu juist: normen stellen. De branche is inmiddels in actie gekomen om die normen zelf te stellen, maar dat helpt niet. Als je het er met elkaar over eens bent dat bepaalde normen basisnormen zijn, dan moeten deze voor iedereen gelden. In de AMvB stonden namelijk geen extra'tjes of frivoliteiten, maar normen over de getalsverhouding tussen leiding en kinderen en de minimale ruimte per kind. Dat zijn geen aspecten waarop een tweedeling acceptabel is tussen de mensen die het kunnen betalen en naar een duurdere crèche gaan die bepaalde normen hanteert en de mensen die het niet kunnen betalen. Het zou in dit geval nog wel eens niet alleen over arm en rijk kunnen gaan. Want wie het echt niet kan betalen, krijgt een zodanige overheidsbijdrage dat de prijs van de crèche niet zo'n grote rol speelt. De middengroepen zouden eerder kunnen gaan kiezen voor een kwalitatief mindere crèche, omdat zij het geld voor iets anders nodig hebben. Dat lijkt me onacceptabel. Ik ben benieuwd wat de minister hiervan vindt.

Voorzitter. Er zit nog een adder onder het gras. Op welke kwaliteitsnorm wordt straks de overheids- en werkgeversbijdrage bepaald? Gaat die bijdrage straks omlaag of in ieder geval minder omhoog, omdat niet per wet of AMvB is vastgelegd dat je X leidsters of vierkante meters nodig hebt? Ik hoor ook hierop graag een reactie van de minister.

Het kabinet zegt nu dat heel veel over de kwaliteit al is vastgelegd in de CAO's of daarin alsnog vastgelegd kan worden. Ik wil daarover graag een paar vragen aan de minister stellen.

CAO's zijn toch bedoeld voor de bescherming van werknemers en niet van kinderen en ouders? De kinderen en ouders zitten niet aan de onderhandelingstafel. En wat te doen met normen die wèl in het belang van kinderen maar niet van leidsters zijn? De leidster krijgt de

achteruitgang op een ander terrein vaak gecompenseerd, maar ondertussen gaat het wel ten koste van de kinderen.

Er is sinds kort bovendien een probleem bijgekomen nu CAO's straks misschien niet meer algemeenverbindend worden verklaard. Er zullen dan immers allerlei kinderdagverblijven komen die de CAO niet hanteren. Of gaat de overheid dan alleen nog opvang vergoeden, die geleverd wordt door een kinderdagverblijf dat wèl de CAO hanteert? Ik hoor hierop graag een reactie van de minister.

De gemeenten zeggen nu bij monde van de VNG: geef ons dat toezicht dan ook maar niet. Ik vind dat zeer begrijpelijk. Het gaat hier niet om situaties waarvan overduidelijk is dat deze niet deugen. In een situatie van één leidster op 100 kinderen in een afgelegen kelder kan de gemeente waarschijnlijk met recht ingrijpen. Het gaat juist om het grijze gebied. Voor je het weet word je als gemeente de ene week in de media door de ouders aan de schandpaal genageld en de andere week door het kinderdagverblijf.

Tenslotte, voorzitter, nog een heel ander punt, de tussenschoolse opvang. Deze ontbreekt volstrekt in de wet. Dat is logisch als de minister de tussenschoolse opvang beschouwt als horend bij de scholen en dus als de verantwoordelijkheid van de minister van OCenW. Ik vraag de minister daarom wiens verantwoordelijkheid hij de tussenschoolse opvang vindt.

Op dit moment valt de tussenschoolse opvang in feite tussen wal en schip, even in het midden latend of De Geus hier de wal en Maria van der Hoeven het schip is of omgekeerd. Feit is dat voor de ontplooiing en arbeidsparticipatie van vrouwen, kwalitatief goede tussenschoolse opvang vaak van doorslaggevend belang is. Ik hoor graag van de minister onder wiens verantwoordelijkheid dit valt en wie wij daarop voortaan dus aan kunnen spreken. Ik hoop dat er dan ook werkelijk iets gaat gebeuren. Dat deugt nog niet echt.

Ook voor het overige ben ik zeer benieuwd naar de reactie van de minister.

*N

Mevrouw **Nap-Borger** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Het zou een "luie huisvrouwenwens" zijn. Zo bestempelde de burgemeester van mijn vorige woonplaats in eerste instantie mijn verzoek dat ik ongeveer dertig jaar geleden namens velen, waaronder ouders, het onderwijs en de medische beroepsgroep, aan het toenmalige lokale college richtte. Het betrof een aanvraag om een kinderopvang c.q. een peuterspeelplaats te mogen starten voor enkele dagdelen per week. Er lagen verschillende redenen aan dit verzoek ten grondslag. Een ervan was de afnemende gezinsgrootte, waardoor kinderen solistischer opgroeiden en minder sociale contacten hadden. Een andere reden was de toenemende onveiligheid op straat en het verdwijnen van buitenspeelmogelijkheden. Ook de taalachterstand die veel plattelandskinderen hadden doordat thuis vrijwel

uitsluitend dialect werd gesproken, was een reden om voor een voorschoolse vorm van opvang te pleiten.

Het doel van de opvang was in die tijd zeker nog niet het vergroten van de arbeidsparticipatie van vrouwen. Werkende vrouwen waren een uitzondering en voor veel beroepen was het usance dat je op het moment dat je trouwde, je als "huwelijkscadeau" je ontslag kreeg aangeboden. Dat de aanhouder wint, bleek wel uit het feit dat er binnen een jaar een peuterspeelzaal was met in het begin nog "luie huisvrouwen" als leidsters. De behoefte aan kinderopvang manifesteerde zich door de wachtlijst die in no time ontstond.

Er is veel veranderd binnen een generatie. Na jaren van voorbereiding door ouders, kinderopvangorganisaties, gemeenten en Rijk en onder verantwoordelijkheid van verschillende bewindslieden, is deze Wet kinderopvang in de laatste fase van de wetgeving beland. Er is door de overheid en de brancheorganisatie zelf enorm geïnvesteerd in zowel de kwantiteit -- van 20.000 kindplaatsen in 1988 naar het tienvoudige daarvan in 2003 -- als in de kwaliteit van deze sector. Net als de vele betrokkenen is de CDA-fractie blij met dit moment. Het is goed dat er een eind is gekomen aan jaren van onzekerheid omtrent de inhoud van de wet en het tijdstip van invoering. De doelstelling van de Wet kinderopvang is om te komen tot een situatie waarin kwantitatief en kwalitatief voldoende en betaalbare kinderopvang beschikbaar is om de combinatie van arbeid en zorg te vergemakkelijken.

In de verslagen van de behandeling van dit wetsvoorstel in de Tweede Kamer geeft de minister een en andermaal aan dat hij de WBK vooral ziet als een arbeidsmarktinstrument en niet als een instrument voor zorg en welzijn.

De CDA-fractie onderstreept het belang van kinderopvang voor de arbeidsparticipatie van vrouwen en mannen, omdat zij het belangrijk vindt dat alle mensen zich kunnen ontplooiën en hun talenten kunnen gebruiken. Recentelijk hebben collega's Van Leeuwen en Vedder bij debatten in deze Kamer nadrukkelijk gewezen op de noodzaak van participatie van jong en oud, mits hij of zij daartoe in staat is. Dit niet alleen vanwege de binnenkort te verwachten uitstroom van de naoorlogse babyboomers en de vergrijzing versus de ontgroening die aanstaande is, maar ook vanwege het belang dat wij hechten aan het behouden van het menselijk kapitaal op de arbeidsmarkt.

Kinderopvang is naar de mening van onze fractie meer dan alleen een arbeidsmarktinstrument, hoe belangrijk dat aspect ook is. Kinderopvang neemt op tijden dat de ouder vanwege werk, studie of andere activiteiten hiervoor niet beschikbaar is, niet alleen de opvang, maar ook de opvoeding van de kinderen over. De CDA-fractie onderkent de positieve bijdrage die kinderopvang kan leveren aan de sociale, de motorische, de cognitieve en de emotionele ontwikkeling van kinderen.

Bij de behandeling van de Wet op de jeugdzorg heeft collega Soutendijk namens onze fractie gepleit voor een naadloos sluitende keten in het kader van de vroegtijdige opsporing van eventuele sociaal-medische en medische problemen en gedragsproblemen bij kinderen.

De kinderopvang kan hier vanwege het feit dat kinderen daar doorgaans meer dagdelen per week zijn, een grote rol in spelen. Zoals vermeld in de memorie van antwoord zal een van de agendapunten in het kader van de operatie "Jong", vroegsignalering van risico's bij kinderen zijn. De minister onderkent dat kinderopvangcentra hierbij een rol zouden moeten spelen.

Kan de minister ons aangeven op welke wijze deze centra bij de uitwerking van operatie Jong worden betrokken?

De versterking van de positie van de ouders is een van de doelstellingen van deze wet. Ouders spelen een centrale rol. Meer zeggenschap voor de ouders vraagt ook om een grotere betrokkenheid en participatie. Mede door de introductie van vraagfinanciering, waarbij ouders van de overheid een inkomensafhankelijke tegemoetkoming ontvangen in de kosten van kinderopvang en zelf contracten kunnen afsluiten met de kinderopvangondernemer, wordt dit bewerkstelligd. Ouders zijn daarbij niet langer afhankelijk van de keuze die anderen, werkgevers, gemeenten en bemiddelende instanties, namens hen maken. Dit moet leiden tot het vergroten van de mogelijkheid om de opvang te kiezen die het meest bij hun behoefte en de behoefte van hun kind aansluit.

Het wordt er voor ouders niet gemakkelijker op om informele opvang te organiseren. Sociale netwerken worden steeds dunner, families kleiner en ze wonen meer gespreid. Steeds vaker wordt dan ook gezocht naar formele opvang. Om een verantwoorde keuze te kunnen maken voor formele opvang, in welke vorm dan ook, dient er wel voldoende aanbod te zijn van een kwalitatief goed niveau en op een niet al te grote afstand. Ondanks het stijgende aanbod aan kinderopvangcentra zijn er nog steeds plaatsen waar geen of maar één vorm van opvang aanwezig is.

De afgelopen jaren zijn met financiële ondersteuning van de commissie Dagindeling en van gemeenten en provincies kansrijke initiatieven ontwikkeld op bedrijventerreinen, in wijken en kleine kernen, door kinderopvang te koppelen aan andere voorzieningen. De "Kulturhusen" in de provincie Overijssel zijn daar een prachtig voorbeeld van. Op deze wijze kan op plaatsen waar de solitaire kinderopvangonderneming niet rendabel is, toch tegemoet worden gekomen aan de vraag.

De CDA-fractie is vanwege de financiële basis die noodzakelijk is voor het opzetten en in stand houden van kleinschalige opvang content met het ontwerp tijdelijk besluit innovatieve kinderopvang. Artikel 1 houdt in dat op experimentele basis het aantal kinderen bij gastouderopvang tot ten hoogste zes kinderen wordt toegestaan. Tevens wordt de definitie van "gastouderopvang" opgerekt, wat impliceert dat deze vorm van opvang ook kan plaatsvinden op het adres waar de gast- of vraagouder zijn hoofdvverblijf heeft. Daardoor ontstaan meer mogelijkheden voor innovatieve ontwikkelingen.

Een van de doelstellingen van deze regering is het vereenvoudigen van wet- en regelgeving en het verminderen van de bureaucratie. Het CDA is een groot voorstander van het schrappen van overbodige

regelgeving. Vooral de overlap en de tegenstrijdigheid van regels werken contraproductief. Het CDA heeft zelfregulering hoog in het vaandel staan. Meer keren heeft het bij de behandeling van wetsvoorstellen hierop aangedrongen. Het voorliggende wetsvoorstel is door het aangenomen amendement-Örgü c.s. in de Tweede Kamer in deze geest gewijzigd. Wij vertrouwen erop dat de MO-groep, de branchevereniging en Boink, de belangenvereniging van ouders in de kinderopvang, hun verantwoordelijkheid in dezen oppakken en komen tot een nadere concretisering van de globale kwaliteitseisen die voldoen aan de benodigde inhoud. Zo niet, dan hebben wij de toezegging van de minister dat hij zijn eigen verantwoordelijkheid zal nemen als de partijen geen of onvoldoende afspraken maken.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Mevrouw Nap spreekt over de belangenverenigingen die misschien wel eigen normen gaan stellen. Naar onze verwachting zal in ieder geval zeker niet iedereen zich vervolgens aan die normen gaan houden. Ook al worden er afspraken gemaakt, toch zal er op dit gebied een tweedeling ontstaan. Hoe kijkt mevrouw Nap daartegenaan?

De heer **Schouw** (D66): Ik sluit hier meteen op aan. Ik maak mij zorgen over de informatievoorziening in de CDA-fractie. Wij hebben een brief gekregen van Boink. Ik weet niet of die brief de CDA-fractie heeft bereikt, maar als u die brief hebt gelezen, kunt u onmogelijk volhouden dat u er gerust op bent dat de belangenorganisaties eruit komen. Dit is echt een brandbrief. Die brief is vanmiddag aangekomen. Misschien kan die brief ook verspreid worden onder de leden van de CDA-fractie.

Mevrouw **Nap-Borger** (CDA): Wij hebben deze brief ontvangen. Ik heb niet gezegd dat wij er gerust op zijn, maar dat wij erop vertrouwen. Tot nu toe hebben wij voortdurend het bericht ontvangen dat de brancheorganisaties en de MO-groep in gesprek waren. Wij zouden het betreuren als de kans voor ouders om hun eisen kenbaar te maken nu verloren gaat. Ik betreur het dat die brief er nu pas ligt, want wij hebben per slot van rekening al op 29 april de definitieve besluitvorming in de Tweede Kamer gehad. Ik betreur het dat het op dit moment gebeurt, zodat wij niet meer hebben kunnen spreken met deze organisatie.

De heer **Schouw** (D66): In de brief namens 80% van de ouders staat dat zij het niet willen zoals het nu in het wetsvoorstel staat. Bovendien staat er dat zij er niet uitkomen. Dan kunt u wel volhouden dat u erop vertrouwt, maar dit is een feitelijkheid die u volgens mij op een andere manier zou kunnen interpreteren.

Mevrouw **Nap-Borger** (CDA): In de memorie van antwoord heeft de minister een toezegging gedaan. Als de partijen er niet uitkomen, zal hij zijn verantwoordelijkheid nemen. Als blijkt dat de situatie inderdaad is zoals wij die nu voorgelegd hebben gekregen door die belangenorganisatie, dan hoor ik graag van de minister wat

hij daarmee gaat doen. Ik ben heel benieuwd naar het antwoord dat de minister morgen zal geven.

De heer **Leijnse** (VVD): Het zou goed zijn als u nog eens overwoog wat er in die brief van Boink staat. Er staat in feite dat men niet tot een convenant komt, omdat Boink de voorwaarden onvoldoende acht. Stel dat men wel tot een convenant komt. Wat is dan de afdwingbaarheid van een dergelijke regeling? Kan een dergelijke afspraak worden afgedwongen in het geval van een individuele ondernemer in de kinderopvang die geen lid is van een van de werkgeversorganisaties?

Mevrouw **Nap-Borger** (CDA): Daar gaat het volgende deel van mijn verhaal over. Ook daarover heb ik een vraag aan de minister. In hoeverre bieden de afspraken in de toezichtsprotocollen en de afspraken in het kader van de zelfregulering rechtszekerheid voor de gemeenten en de ondernemers?

De heer **Leijnse** (VVD): U zegt dat de minister zijn verantwoordelijkheid zal nemen als er geen afspraken komen. Hoe kan de minister zijn verantwoordelijkheid nemen op basis van een wet die geen materiële normen bevat? Wat zou die eigen verantwoordelijkheid dan kunnen inhouden?

Mevrouw **Nap-Borger** (CDA): Ik denk dat de minister toch wel wat eisen kan stellen. Ik ben heel benieuwd in hoeverre de regelgeving voldoende is om daar in de praktijk handen en voeten aan te geven.

De heer **Leijnse** (VVD): U bent het toch wel met mij eens dat de minister geen eisen kan stellen als er geen grond voor is in de wet? De minister heeft toch niet de vrijheid om eisen te stellen als de wet daar geen grond voor biedt?

Mevrouw **Nap-Borger** (CDA): Ik heb begrepen dat de minister in het kader van een wetinterpreterende beleidsregel wel degelijk het een en ander kan doen.

Voorzitter. Naar aanleiding van de in de memorie van antwoord gegeven uitleg over de uitvoering van de gemeentelijke toezichts- en handhavingstaken met betrekking tot de kwaliteit van de opvang hebben wij de behoefte hierop terug te komen. Door de aanvaarding van het amendement-Örgü c.s. biedt de wet niet langer de bevoegdheid tot nadere normering van de globale kwaliteitseisen via een AMvB of een ministeriële verordening.

In de memorie van antwoord geeft de minister aan, met een beleidsregel te komen waarin de normen die de wet stelt in landelijke toezichtprotocollen worden vastgesteld. De afspraken die zijn gemaakt in het kader van, hoop ik, zelfregulering, zullen als basis dienen.

Gezien het feit dat een beleidsregel geen algemeen verbindend voorschrift is en slechts betrekking kan hebben op de afweging van belangen, de vaststelling van feiten of de uitleg van wettelijke voorschriften, waaruit blijkt dat een beleidsregel niet het geëigende instrument is om normstelling te plegen, vraagt de CDA-

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

fractie zich af hoe de gemeenten en in het verlengde daarvan de GGD'en op een adequate en verantwoorde wijze hun taken moeten uitvoeren en welke kwaliteitseisen nu precies moeten worden nageleefd en zo nodig moeten worden gesanctioneerd. Met de heer Leijnse heb ik er dus vragen over. Zolang het niet geheel helder is, vragen wij ons af of dat niet betekent dat misschien wel moet worden volstaan met marginale toetsing en handhaving door GGD en gemeente. Ik duid dan vanzelfsprekend op die kwaliteitseisen die niet door deze of andere wet- en regelgeving worden gedekt.

Ik wil kort nog even enkele onderdelen van het wetsvoorstel belichten. De CDA-fractie kan zich vinden in de wijziging van de compensatieregeling. Het lijkt ons een goede zaak dat ouders met lage inkomens structureel worden gecompenseerd als de werkgevers geen financiële bijdrage leveren aan kinderopvang. Het besluit om ook de zelfstandigen onder dit wetsartikel te scharen, kan eveneens rekenen op bijval van onze fractie. Wel zal alles op alles moeten worden gezet om de werkgeversorganisaties te overtuigen, hun verantwoordelijkheid ten aanzien van hun aandeel in de bijdrage in de kosten van kinderopvang te nemen, én via de ouders in de richting van hun eigen werkgevers, én via de onderhandelingen die de minister periodiek voert in het kader het arbeidsvoorwaardenoverleg. De evaluatie in 2006 zal duidelijk maken of met de door het kabinet gekozen koers om het werkgeversdeel niet verplicht te stellen de doelstelling van het kabinet (in 2008 ontvangt 90% van de werknemers een bijdrage van hun werkgever voor de benodigde opvang) wel wordt gehaald. Wij zijn met de minister van mening dat dan opnieuw moet worden gekeken of een en ander aanpassing behoeft.

Door het CDA-Tweede-Kamerlid Smilde zijn deze week schriftelijke vragen gesteld aan de minister naar aanleiding van een artikel in het Utrechts Nieuwsblad van 28 juni over de "truc" met de werkgeversbijdrage. Wij hadden gehoopt dat het antwoord van de minister ons tijdig zou hebben bereikt, zodat wij er met hem over hadden kunnen spreken.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Wij hebben het al.

Mevrouw **Nap-Borger** (CDA): Ik had het niet ontvangen, maar zal proberen het vannacht nog te bekijken.

De tijdplanning is gezien de grote impact van deze wet voor met name de ouders, maar ook voor de werkgevers, de gemeenten en de ondernemers nogal krap en vraagt naar de mening van onze fractie dan ook om een goede en tijdige voorlichting. De Belastingdienst heeft zich, zoals wij uit de memorie van antwoord kunnen opmaken, al vroegtijdig voorbereid door conceptaanvraagformulieren op te stellen, een voorlichtingscampagne te starten en een speciaal voor dit doel ontwikkeld computerprogramma te introduceren. De dienst heeft echter onlangs aangegeven dat er problemen kunnen ontstaan doordat er één beschikking per huishouding wordt afgegeven en niet per kind, terwijl het goed mogelijk is dat ouders hun kinderen door verschillende organisaties laten opvangen. Kan de minister

ons garanderen, dat de Belastingdienst tijdig alle knelpunten heeft opgelost?

Ik eindig bij de gewijzigde titel van deze wet. De CDA-fractie is van mening dat door de titel Wet kinderopvang de vlag beter de lading dekt. De voorliggende ontwerpwet garandeert immers niet het recht op kinderopvang, maar wel de toegankelijkheid van kinderopvang, landelijke kwaliteitseisen en het recht op tegemoetkoming in de kosten van formele kinderopvang voor ouders die zorgtaken en arbeid willen combineren.
*N

De heer **Schouw** (D66): Mevrouw de voorzitter. Het is al middernacht. Er is net iemand jarig geworden. Op deze late vooravond van de nacht liggen de meeste kinderen al enige tijd op één oor in hun bedje. Eigenlijk is er dan ook geen beter moment om de ontwerp-Wet kinderopvang te behandelen. Namens de fractie van D66 en de OSF wil ik een paar zegeningen, maar ook een paar onevenwichtigheden van het wetsvoorstel aangeven. En uiteraard zal ik ook een voorlopig slotoordeel geven.

Als eerste meld ik de zegeningen.

Onze fracties vinden het een positieve ontwikkeling dat er een wet komt die de kinderopvang regelt. Het bespreken en bepalen van richtlijnen en eisen komt niet alleen het imago van de branche ten goede, maar zeker ook de samenleving. Als ouder moet je erop kunnen vertrouwen dat je kind in goede handen is bij de kinderopvang. Je moet erop kunnen vertrouwen dat de overheid dit zorgvuldig heeft geregeld. Immers – om mevrouw Soutendijk van de fractie van het CDA te parafraseren bij haar inbreng voor de Wet op de jeugdzorg – kinderopvang betekent vrijwillige inmenging in de opvoeding. Dat moet op een verantwoord kwaliteitsniveau gebeuren.

Als tweede pluspunt zien wij de verdere professionalisering van de sector. De explosieve groei maakt een andere aanpak van de kinderopvang noodzakelijk. Mijn partij is daarvan altijd een enorme pleitbezorger geweest. Ik sprak in het verleden, want D66 heeft de grootst mogelijke moeite met het voorstel dat nu aan de orde is.

De voornaamste onevenwichtigheid die wij zien, hangt samen met het begrip kwaliteit. De Tweede Kamer heeft tot ons ongenoegen de concrete kwaliteitseisen geschraapt. Dit is niet alleen jammer, maar ook onverstandig. Immers, een effectief kwaliteitsbeleid is gebaat bij richtlijnen en eisen die normstellend, uitvoerbaar, toetsbaar en handhaafbaar zijn. Er komt nu geen algemene maatregel van bestuur kwaliteit. Dit betekent dat een aantal zaken als leidster-kindratio, aantal vierkante meters, groeps grootte en dergelijke niet meer bij wet zijn geregeld. Een aantal vertegenwoordigers vreest dan ook terecht voor beunhazerij. Dit signaal moeten wij serieus nemen. Kinderopvang is namelijk niet zo maar iets. Je geeft aan een ander het vertrouwen om een stukje van de opvoeding van een kind voor zijn of haar rekening te nemen. Dit vertrouwen moet met de meest maximale garanties zijn omkleed.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Wij geloven niet dat door middel van marktwerking alles goed zal komen. Immers, in één op de drie gemeenten is slechts één locatie voor kinderopvang en ook in de overige gemeenten is het aanbod dun gezaaid. Van een open markt kunnen wij blijven dromen en is derhalve absoluut geen sprake.

Om het vacuüm aan kaderstellende kwaliteitseisen enigszins op te vangen, komt de branche mogelijksterwijs met een intentieverklaring om enige afspraken te maken over de gewenste kwaliteit in de kinderopvang. Wel, zelfregulering op zich is prima, maar zoals het er nu naar uitziet, is de grond wel erg drassig. Het zijn vage afspraakjes die – als zij er al komen – tot niets verplichten. Bovendien gaat er ook geen sturende en controlerende werking van uit. Ook is het lastig afspraken te maken met een verdeelde sector. Wij hebben een belangrijke brief ontvangen van een vertegenwoordiger van de ouders van de kinderopvang waarin geen spoor is te vinden van overeenstemming of samenwerking. Ik vind dat wij dit in dit debat moeten meewegen en dat wij moeten constateren dat het vooruitzicht dat wij zouden hebben, absoluut niet in zicht komt in de komende periode.

Wij zijn een groot voorstander van de beperking van administratieve lasten, maar hier wordt het kind met het badwater weggegooid. De winst op het terrein van de administratieve lasten komt dan ook niet van de kwaliteitseisen, maar eerder van de Arbo.

Ik wil een paar vragen stellen aan de minister. Hoe duurzaam zou zo'n overeenkomst of intentieverklaring van de branche nu eigenlijk zijn? Hoe dekkend zou zo'n overeenkomst van de branche zijn? Hoe toetst en hoe stuurt de minister bij opdat de kwaliteitseisen voldoen aan een minimaal niveau en aan de eigen uitgangspunten van het kabinet zoals voorgesteld aan de Tweede Kamer? Hoe kan de minister garanderen dat hij afspraken kan handhaven waarover hij zelf – bij het vaststellen ervan – geen zeggenschap heeft? Mijn laatste vraag: is het geen open einde regeling? Ik denk dan niet zozeer aan het budget als wel aan de handhaving.

Al diegenen die nog twifelen op het punt van de kwaliteit, raad ik aan om de wet er eens bij te pakken en voor de grap de eerste zin van art. 50 door te lezen. Misschien is het wel goed als de fracties van de CDA en de VVD dat eens doen. Die eerste zin is echt fantastisch. Het is een zin, waarin je rond kunt fietsen. Hier komt hij: De houder van een kindercentrum organiseert de kinderopvang op zodanige wijze, voorziet het kindercentrum zowel kwalitatief als kwantitatief zodanig van personeel en materieel, draagt zorg voor een zodanige verantwoordelijkheidstoedeling en voert een zodanig pedagogisch beleid dat een en ander leidt of redelijkerwijs moet leiden tot verantwoorde kinderopvang. Het is een zin, waarvoor de schrijver zich rot zou moeten schamen. Wij zouden ons op onze beurt moeten schamen als zo'n zin in een wet terecht zou kunnen komen.

De VNG heeft op 27 mei een brief geschreven waarin zij de minister opheldering vraagt over de taak van de gemeenten bij het kwaliteitsbeleid. De vragen van de VNG zijn in de ogen van mijn fractie zeer valide. De kern

van de kritiek van de gemeenten is dat de toezichthouders hun taken niet kunnen uitvoeren als de norm ontbreekt. En dat terwijl de gemeenten hierop wel door burgers worden aangesproken! De gemeente is, zie de artikelen 61 en verder, bevoegd gezag, maar de VNG schrijft nu wel met zo veel woorden dat zij die verantwoordelijkheid niet kan dragen. Wat moet je dan? Je legt een duidelijke verantwoordelijkheid bij een grote partij in het land en die partij laat je weten: bedankt voor die verantwoordelijkheid, maar ik neem die verantwoordelijkheid niet op mij, want ik kan haar niet dragen.

Een reactie van het kabinet ontbreekt. Mijn fractie tast daardoor in het duister over de antwoorden. Kan de minister morgen nog eens duidelijk aangeven hoe hij de gevolgen voor de gemeenten beoordeelt? Hoe zal hij verder op deze toch forse constatering van de VNG reageren?

Een andere onevenwichtigheid is de financiële medeverantwoordelijkheid voor werkgevers. Die is naar de mening van mijn fractie nog niet goed geregeld. Het zou logisch zijn als werkgevers zich verplichten meer bij te dragen aan de kinderopvang. Dat hoort bij een verantwoord werkgeverschap. Dat zij hun verantwoordelijkheid onvoldoende nemen en de kosten op de overheid en ouders afwentelen, is een verkeerde ontwikkeling.

Als een werkgever niet bijdraagt, compenseert de overheid. Over deze compensatieregeling zijn inmiddels enige artikelen in de pers verschenen die laten zien dat er een gat in de wet zit. De reactie van de minister op deze artikelen stelt mij niet gerust. Zijn reactie komt er namelijk op neer dat er weliswaar een gat in de wet zit, maar dat hij vermoedt dat er weinig gebruik van zal worden gemaakt.

Het kabinet heeft met het wetsvoorstel voor een basisvoorziening kinderopvang de bal in de Tweede Kamer goed voor het doel gelegd. Een interview met de minister op 9 april in het magazine van de VNG had dan ook de aantrekkelijke kop: Wij gaan de kinderopvang eindelijk eens goed regelen. Het kabinet koos in eerste instantie voor uniform toezicht op kwaliteit, onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. De uitvoering zou een verantwoordelijkheid van de GGD's worden. Dat alles gebaseerd op een AMvB. Nu de Tweede Kamer een verantwoorde invulling van de kwaliteit van kinderopvang niet meer aan zichzelf wil houden, maar het instrument uit handen geeft, is het hart uit de wet gehaald.

De Eerste Kamer moet doen waarvoor zij is bedoeld: het toetsen van de wetgevingskwaliteit. Mijn fractie vindt die kwaliteit onder de maat, omdat zelfs maar een begin van een normstellend kader ontbreekt. Bij zo'n belangrijk onderwerp als kinderopvang ontbreekt dan ook een heldere norm, en de naleving van die norm. Wij willen wel iets maar wij weten nog niet hoe wij dat in de praktijk moeten organiseren. Een dergelijk open einde bij zoiets belangrijks als kinderopvang kunnen de OSF en de D66-fractie niet voor hun verantwoordelijkheid nemen.

Het zou deze minister sieren om dit voorstel aan te houden en te zoeken naar een weg om de kwaliteitsborging te verzekeren, de kwaliteitsketen eerst

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

goed te regelen. En de waarborgen daarvoor hier spijkerhard op tafel te leggen.

*N

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Ik spreek mede name de ChristenUnie-fractie.

Arbeidsparticipatie en kinderopvang kunnen niet los van elkaar worden gezien. Dat blijkt ook uit een onderzoek van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI). Uit dit onderzoek blijkt dat mensen die hun baan, hun ouderschap en de zorg voor hun ouders goed willen vervullen, onder grote druk staan. Zo is er nogal eens sprake van "spitsuurgezinnen", en de verwachting is dat de opeenstapeling van taken in deze gezinnen op den duur tot maatschappelijke problemen zal leiden. Het is dan ook van belang om te bezien of het wetsvoorstel het belang van het kind en de ouder(s) dient. Anders gezegd: draagt dit wetsvoorstel bij aan een goed gezinsklimaat met een positieve doorwerking naar het kind?

Het beleid van dit kabinet is gericht op het stimuleren van arbeidsparticipatie van vrouwen. Daarom moet het uitbreiden van kinderopvang worden geïntensiveerd. Dit om de langetermijndoelstelling van een arbeidsdeelname door vrouwen van 65% in 2010 te realiseren. Om die reden ziet het kabinet dit wetsvoorstel naar analogie van het onderwijs als een basisvoorziening voor de opvang voor kinderen.

Onze fracties zijn van mening dat niet het verwerven van een dubbel of anderhalf gezinsinkomen het uitgangspunt moet zijn, maar dat de belangen van de kinderen zwaarder moeten wegen. Dat behoort ook het standpunt van het kabinet te zijn, zo vinden wij. Wij zullen dat proberen te onderbouwen. De sociaal-emotionele risico's voor jonge kinderen die langdurig in kinderopvang verblijven, zijn niet gering. Dit blijkt uit studies van onder andere een Amerikaans onderzoeksinstituut. De eerste levensjaren zijn cruciaal voor de verdere ontwikkeling van het kind en langdurige kinderopvang kan schadelijk zijn voor de cognitieve sociale en gedragsvaardigheden van jonge kinderen.

In haar oratie als hoogleraar ontwikkelingspsychologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen wijst mevrouw Riksen-Walraven erop dat langdurige kinderopvang van met name jonge kinderen bij bepaalde omgevingsfactoren tot risico's kan leiden. Dan is toch grote voorzichtigheid geboden, zeker nu opvang tot vijf dagen per week mogelijk is, ja zelfs een 24-uursopvang behoort tot de mogelijkheden. In die context maken wij onze opmerkingen. Voelt het kabinet niet dat hier sprake is van een zekere spanning? In zo'n situatie is het waarborgen van kwaliteit zeer belangrijk. Zo toont onderzoek van de NCKO aan dat de kwaliteit van de opvang alleen goed gemeten kan worden met structurele maten én met procesmaten. Professor Riksen-Walraven stelt dat beide meetinstrumenten essentieel zijn, terwijl er nu wordt ingezet om de kwaliteit af te meten aan structuurkenmerken. Is het niet beter om het zekere voor het onzekere te nemen, te luisteren naar deskundigen, in voor een aantal kinderen toch risicovolle situaties?

Bovendien zijn er nog allerlei vragen op het gebied van toezicht, handhaving, opsporing en sancties. Door amendering in de Tweede Kamer is het toezien op de kwaliteit door gemeenten nu in feite een lege huls. Ik herhaal wat anderen ook al gezegd hebben. Hierdoor is er naar onze mening sprake van een volstrekt onevenwichtig wetsontwerp. Er is geen maatstaf meer waar vanuit moet worden gewerkt en waaraan kan worden gemeten. De VNG vraagt hiervoor met klem aandacht en stelt hiervoor geen verantwoordelijk te kunnen nemen. Wij willen op bovenstaande vragen heldere antwoorden. En heeft de minister al geantwoord op de brief van de VNG? Zo ja, wat heeft hij precies geantwoord.

Voor onze fracties is het gezin de hoeksteen van de samenleving. Man en vrouw zijn daarin verantwoordelijk voor elkaar en voor hun kinderen. Binnen die verantwoordelijkheid moeten zij afspraken maken over de verdeling van arbeid en zorg. Het streven van de overheid om zoveel mogelijk de arbeidsparticipatie van vrouwen te stimuleren, kan op gespannen voet staan met de onvervreembare verantwoordelijkheden van mannen en vrouwen. Wij willen ook bij de beoordeling van dit wetsontwerp blijven uitgaan van een bijbelse visie waarin ruimte is voor persoonlijke keuzen. Op grond van bijbelse uitgangspunten kan gesteld worden dat de vrouw in eerste instantie de zorgtaken waarneemt waar het kleine kinderen betreft. Wij vinden dat namelijk zeer belangrijk in die jonge jaren. Vandaar dat het van groot belang is om als ouders vasthoudend en creatief te zoeken naar mogelijkheden om in ieder geval de kleine kinderen thuis te laten zijn bij de moeder. Op grond van deze uitgangspunten kan ook afgeleid worden dat vader en moeder beiden verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van de kinderen. Deze verantwoordelijkheid moeten ze samen dragen, die mogen zij niet op derden afschuiven. Zij moeten beiden zodanig met hun tijd en energie omgaan dat de opvoeding van de kinderen niet in de knel komt maar de hoogste prioriteit krijgt die het verdient. Het werk mag niet belangrijker worden dan het ouder zijn. Wij delen dan ook de mening van de Raad van State dat het kabinet onvoldoende duidelijk kan maken wat het maatschappelijk belang van kinderopvang is, zoals dat in deze wet is verwoord. Daardoor is het zo moeilijk, zo stelt de Raad van State, te beoordelen hoever de verantwoordelijkheid van de overheid strekt op het terrein van de kinderopvang. Dit wetsontwerp toont naar onze mening aan dat individualisering vaak botst met de geborgenheid en de aandacht die nodig is voor het jonge kind in het gezin. Onze fracties zijn niet tegen kinderopvang die om medische of sociale redenen noodzakelijk is. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij kinderen van alleenstaande ouders. Maar als kinderopvang als een marktinstrument wordt ingezet, hebben wij onze bedenkingen. Daar zit bij ons de wissel. En dat proeven wij in dit wetsvoorstel.

Het gezin is naar onze mening de belangrijkste plaats voor overdracht van waarden en normen, waarbij vader en moeder allebei een voorbeeldfunctie vervullen. Wij zijn van mening dat opvang van kinderen binnen het eigen gezin betere mogelijkheden geeft voor waarden- en normenoverdracht dan kinderopvang buitenshuis. Het is

belangrijk als ouders beiden investeren in hun gezin met het oog op “later” zodat kinderen een goede basis krijgen voor hun plaats in de maatschappij.

De visie van onze fracties is dat de rijksbijdrage die aan kinderopvang wordt besteed in het kader van rechtsgelijkheid als kindgebonden budget aan álle ouders met jonge kinderen ten goede moet komen. De ouders kunnen dan de verantwoordelijkheid nemen voor wat zij daarmee gaan doen. De overheid stimuleert op die manier ook nog eens de eigen verantwoordelijkheid van de ouders. Graag horen wij ook hierover de visie van de minister.

Wij wachten met belangstelling op de beantwoording.

De beraadslaging wordt geschorst.

Sluiting 00.35 uur.